

Διπλωματική Εργασία

*Ο μέσος συντελεστής φορολογικής επιβάρυνσης των ελληνικών
επιχειρήσεων και η διαχρονική εξέλιξη του.*

της

Ντελκογλάνη Β. Ευαγγελίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Βρέντζου Ελένη

Βόλος, 2020

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας που εκπονήθηκε για τις απαιτήσεις του διδρυματικού προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Λογιστική και Ελεγκτική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του ΤΕΙ Θεσσαλίας. Όλες οι πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Επίσης κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία.

Βόλος, Ιούνιος 2020

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κυρία Βρέντζου Ελένη για την πολύτιμη βοήθεια, καθοδήγησή και παρατηρήσεις της κατά τη συγγραφή της διπλωματικής μου εργασίας. Επίσης θα ήθελα να τους ευχαριστήσω όλους για την αμέριστη συμπαράσταση τους στην προσπάθεια μου.

Περίληψη

Οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές (ETR) των επιχειρήσεων αποτελούν δείκτες, οι οποίοι χρησιμοποιούνται σε παγκόσμια κλίμακα κατά τη μελέτη των φορολογικών συστημάτων και ενσωματώνουν την πληροφορία που εμπεριέχεται τόσο στον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή (STR), που ορίζεται από τη φορολογική νομοθεσία, όσο και στη φορολογική βάση επί της οποίας αυτός επιβάλλεται. Οι συντελεστές αυτοί συμβάλλουν στην ακριβέστερη απεικόνιση της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης των επιχειρήσεων.

Ο κύριος σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρέχει στον αναγνώστη βασικές γνώσεις για τους πραγματικούς φορολογικούς συντελεστές, αποτελώντας, παράλληλα, μία προσπάθεια διερεύνησης της σύνδεσης του μέσου φορολογικού συντελεστή με διάφορα μεγέθη, κατά πόσο αυτά επιδρούν στη διαμόρφωση αυτού και τη σχέση που εν τέλει σχηματίζουν (θετική ή αρνητική). Τα μεγέθη αυτά αφορούν τη λειτουργία και τη δραστηριότητα οικονομικών οντοτήτων και συγκεκριμένα των επιχειρήσεων μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης που δραστηριοποιήθηκαν στην Ελλάδα κατά τη χρονική περίοδο 2008 έως και 2018. Η προσπάθεια αυτή ενισχύεται με την ανάλυση των δημοσιευθέντων στοιχείων των ανωτέρω επιχειρήσεων, ενώ, συγχρόνως, εξετάζεται και η εξέλιξη του δείκτη ETR (Effective Tax Rate) στη χώρα για την ίδια ως άνω χρονική περίοδο. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε σε πρώτο στάδιο ήταν η βιβλιογραφική μελέτη κατά την οποία αναπτύχθηκαν οι βασικοί ορισμοί και οι έννοιες που αφορούν τη φορολογία. Μελετήθηκε, ακόμα, το ελληνικό φορολογικό σύστημα από τη στιγμή της πρώτης του εφαρμογής και ειδικότερα πώς αυτό διαμορφώθηκε, αναπτύχθηκε και μεταβλήθηκε μέχρι τη θέσπιση νομοθεσίας, καθώς και τις διατάξεις όπως αυτές ισχύουν σήμερα. Επιπλέον, αναπτύχθηκε η έννοια του πραγματικού φορολογικού συντελεστή και του γεγονότος ότι αυτός προσδιορίζεται ως το πηλίκο του φόρου εισοδήματος που καταβάλλει η επιχείρηση ως προς το εισόδημά της, αλλά και οι λόγοι που τον καθιστούν άξιο μελέτης. Τέλος, παρουσιάζεται η πορεία του πραγματικού φορολογικού συντελεστή για το σύνολο των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, κατά την υπό εξέταση περίοδο (ήτοι, 2008-2018) και οι επιπτώσεις του στην ανάπτυξη και την πρόοδο της ελληνικής οικονομίας.

Λέξεις κλειδιά: πραγματικός φορολογικός συντελεστής, ονομαστικός φορολογικός

Abstract

The Effective Tax Rates (ETR) of companies constitute indicators globally used in the tax system study, which incorporate the information contained both in Statutory Tax Rate (STR) defined by the tax legislation at the time, as well as, the tax base on which the rate is applied. The tax rates in question contribute to a more accurate representation of the actual tax burden on businesses.

The main purpose of this paper is to provide the reader with the basic knowledge regarding the Effective Tax Rates, while also being an attempt to investigate the relationship between the effective tax rate and various sizes, whether they affect its formation and the relationship they ultimately form (positive or negative). These sizes concern the operation and activity of economic entities and in particular of small and medium capitalization companies that were active in Greece during 2008 until 2018. This attempt is reinforced by the analysis of published data of the above companies, while at the same time is, also, examined the evolution of the ETR (Effective Tax Rate) index during the same period of time.

Initially, the followed methodology was a bibliographic study in which the basic definitions concerning taxation were developed. The Greek tax system has also been studied since its first implementation and in particular how it was formed, developed and changed until the enactment of legislation, as well as, the legal provisions as they apply today. In addition, the concept of the Effective Tax Rate and the fact that it is defined as the amount of the income tax that a company pays in terms of its income was developed. Finally, the development of the Effective Tax Rate for all companies in Greece, during the period under review (ie, 2008- 2018) and its impact on the development and progress of the Greek economy are presented.

Key Words: effective tax rate, statutory tax rate, determinants of effective tax rate

Πίνακας Περιεχομένων

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο 2. Γενικά Στοιχεία Φορολογίας	11
2.1 Ιστορική Αναδρομή	11
2.2 Ορισμός του Φόρου	13
2.3 Τρόποι Φορολογίας	17
2.3.1 Αναλογικοί Φόροι	17
2.3.2 Προοδευτικοί Φόροι	17
2.3.3 Αντίστροφα Προοδευτικοί	18
2.4 Σκοπός της Φορολογίας των Οικονομικών Μονάδων	19
Κεφάλαιο 3. Το Φορολογικό Σύστημα	21
3.1 Η Έννοια του Φορολογικού Συστήματος	21
3.2 Η Σημασία του Φορολογικού Συστήματος	22
3.3 Το Ελληνικό Φορολογικό Σύστημα	23
3.3.1 Ιστορική Αναδρομή του Ελληνικού Φορολογικού Συστήματος	24
3.3.2 Γενικές Αρχές Ελληνικής Φορολογίας	25
3.3.3 Περιγραφή του Ελληνικού Φορολογικού Συστήματος	27
Κεφάλαιο 4. Από τον Ονομαστικό στον Πραγματικό Φορολογικό Συντελεστή	32
4.1. Ονομαστικός Φορολογικός Συντελεστής	32
4.2 Ο Δείκτης Πραγματικής Φορολογικής Επιβάρυνσης (Effective Tax Rate)	34
4.2.1 Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (Effective Tax Rate). Μεθοδολογίες	36
4.2.2 Ο Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (Effective Tax Rates ή ETR) στην Επένδυση.	37
4.2.3 Ο Πραγματικός Μέσος Φορολογικός Συντελεστής (Effective Average Tax Rate ή EATR) στην Επένδυση	38
4.2.4 Ο Πραγματικός Οριακός Φορολογικός Συντελεστής (Effective Marginal Tax Rate or EMTR) στην Επένδυση	39
4.3 Γιατί Ενδιαφέρουν οι Πραγματικοί Φορολογικοί Συντελεστές;	39
4.4 Βασικές Διαφορές μεταξύ των Φορολογικών Συντελεστών	40
4.4.1 ETR Vs Ονομαστικού Φορολογικού Συντελεστή (STR)	40
4.4.2 ETR Vs Πραγματικό Μέσο Φορολογικό Συντελεστή EATR	41
4.4.3 ETR Vs Πραγματικός Μέσος Φορολογικός Συντελεστής EMTR	42
4.5 Προηγούμενες Έρευνες	43
Κεφάλαιο 5. Οι Πραγματικοί Φορολογικοί Συντελεστές στην Ελλάδα και η Εξέλιξή τους την Περίοδο 2008-2018	46
5.1 Ο Μέσος Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (EATR) στην Ελλάδα	46
5.2 Ο Οριακός Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (EMTR) στην Ελλάδα	49
5.3 Φορολογικοί Συντελεστές γιατί είναι Αναγκαία η Μείωσή τους	51

Κεφάλαιο 6 . Μεθοδολογία	54
6.1 Ερευνητικός Στόχος και Ερωτήματα	54
6.2 Διαδικασία Επιλογής και Χαρακτηριστικά του Δείγματος	55
6.3 Εργαλεία Σύλλογής Δεδομένων – Είδος Έρευνας	56
6.4 Μέθοδος Ανάλυσης Δεδομένων - Ερευνητική Διαδικασία	57
6.5 Ζητήματα Δεοντολογίας	57
6.6 Περιορισμοί Έρευνας	58
6.7 Αναμενόμενη Συνεισφορά στη Βιβλιογραφία	59
Κεφάλαιο 7. Αποτελέσματα	60
7.1 Επεξήγηση υπολογισμού ανεξάρτητων και εξαρτημένων μεταβλητών του δείγματος έρευνας	61
7.2 Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση ανά εταιρεία	65
7.3 Εφαρμογή προβλεπτικού υποδείγματος και μελέτη μεταβλητών που επηρεάζουν τον δείκτη ETR	78
Κεφάλαιο 8. Συμπεράσματα-Προτάσεις για Μελλοντική Μελέτη	86
Βιβλιογραφία	88

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Ενδεικτική ταξινόμηση των φόρων.....	16
Διάγραμμα 2: Ονομαστικός και πραγματικός φορολογικός συντελεστής	41
Διάγραμμα 3: Ο EATR στην Ελλάδα για την περίοδο 2008-2018.	46
Διάγραμμα 4: Ο EATR στην Ελλάδα και την ΕΕ-28.....	48
Διάγραμμα 5: Ο EMTR στην Ελλάδα για την περίοδο 2008-2018.....	50
Διάγραμμα 6: ETR εταιρειών μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης 2008-2018.....	79

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: REVOIL	66
Πίνακας 2: ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ	66
Πίνακας 3: ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ.....	67
Πίνακας 4: ΜΟΥΖΑΚΗΣ	68
Πίνακας 5: ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ.....	68
Πίνακας 6: ΚΤΗΜΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ	69
Πίνακας 7: ΚΛΟΥΚΙΝΑΣ-ΛΑΠΠΑΣ.....	70
Πίνακας 8: ΕΛΙΝΟΙΑ	71
Πίνακας 9: ΕΛΑΣΤΡΟΝ.....	71
Πίνακας 10: ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ	72
Πίνακας 11: ΔΡΟΜΕΑΣ.....	72
Πίνακας 12: ΓΕΝ.ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ.....	73
Πίνακας 13: ΑΦΟΙ ΚΟΡΔΕΛΛΟΥ Α.Ε.Β.Ε.....	73
Πίνακας 14: UNIBIOS Α.Ε.	74
Πίνακας 15: SPACE HELLAS	75
Πίνακας 16: PAPERPACK.....	75
Πίνακας 17: ΜΕΒΑΚΟ Α.Β.Ε.Ε.	76
Πίνακας 18: FLEXOPACK Α.Ε.Β.Ε.Π.....	77
Πίνακας 19: CENTRIC.....	77
Πίνακας 20: Variables Entered/Removed ^a	80
Πίνακας 21: Descriptive Statistics	81
Πίνακας 22: Model Summary	82
Πίνακας 23: ANOVA ^a	83
Πίνακας 24: Coefficients ^a	84

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

Η εξέταση του μέσου φορολογικού συντελεστή των ελληνικών επιχειρήσεων αποτελεί ένα ζήτημα σημαντικό για τις ίδιες τις επιχειρήσεις, τους φορολογικούς συμβούλους, τους οικονομολόγους, τους φορείς που είναι υπεύθυνοι για τη φορολογική νομοθεσία και γενικότερα επηρεάζει την κοινωνία ολόκληρη.

Με μια πρώτη, γρήγορη και όχι εις βάθος ματιά η προσοχή όλων στρέφεται αναμφισβήτητα στον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή (statutory tax rate, STR), δηλαδή, στον συντελεστή φορολογίας ο οποίος ορίζεται ευθέως από τη φορολογική νομοθεσία. Ο ονομαστικός φορολογικός συντελεστής μπορεί από μόνος του να λειτουργήσει ως κίνητρο ή ως αντικίνητρο στις επενδύσεις των επιχειρήσεων και αυτός είναι ο πλέον προφανής και σημαντικός λόγος για τον οποίο λαμβάνεται υπόψη και μελετάται εκτενώς.

Παρόλα αυτά, ο ονομαστικός φορολογικός συντελεστής (statutory tax rate), παρουσιάζει μόνο μέρος της εικόνας της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογουμένων και των επιχειρήσεων μιας και η φορολογική βάση επί της οποίας αυτός εφαρμόζεται δε λαμβάνεται υπόψη. Τα παραπάνω μειονεκτήματα οδήγησαν στην ανάγκη δημιουργίας ενός δείκτη, ο οποίος θα ενσωματώνει την πληροφορία που εμπεριέχεται τόσο στον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή όσο και στη φορολογική του βάση. Έτσι, οι ερευνητές έχουν διαμορφώσει και χρησιμοποιούν στη μελέτη των φορολογικών συστημάτων ένα δείκτη που ονομάζεται πραγματικός φορολογικός συντελεστής (corporate effective tax rate). Ο δείκτης αυτός συμβάλλει στην ακριβέστερη απεικόνιση της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογουμένων. Ο υπολογισμός του γίνεται ως το πηλίκο του φόρου εισοδήματος της επιχείρησης προς ένα μέγεθος εισοδήματος των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων. Με βάση τα παραπάνω ενδιαφέρον έχει να δούμε πως διαμορφώνεται ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής των επιχειρήσεων στην Ελλάδα αλλά και την εξέλιξή του κατά τη πάροδο των ετών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται εισαγωγή στις βασικές έννοιες του φόρου. Παρατίθεται η ιστορική εξέλιξη του φόρου από την αρχική του μορφή μέχρι τη μορφή που έχει πάρει σήμερα. Επιπλέον αναφέρονται οι τρόποι φορολογίας αλλά και για ποιο σκοπό γίνεται η φορολόγηση των οικονομικών μονάδων.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση του φορολογικού συστήματος και αναλύεται η έννοια του καθώς και η σημασία του για την ορθή λειτουργία ενός κράτους και την εξασφάλιση των απαραίτητων εσόδων. Στην συνέχεια παρουσιάζεται το ελληνικό

φορολογικό σύστημα οι αρχές οι οποίες το διέπουν και τα κυριότερα χαρακτηριστικά του.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναπτύσσονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του ονομαστικού φορολογικού συντελεστή και πως δεν μπορεί να εκφράσει με ακρίβεια την οικονομική επιβάρυνση. Ως εκ τούτου καταλήγουμε στην ανάγκη ενός δείκτη που να μπορεί να αποτυπώνει πιο ολοκληρωμένα την εικόνα της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογουμένων δηλαδή τον πραγματικό φορολογικό συντελεστή. Επιπλέον αναλύονται γιατί μας ενδιαφέρουν οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές και οι μεταξύ τους διαφορές.

Στο επόμενο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εξέλιξη του ETR στην Ελλάδα για μία δεκαετία συγκεκριμένα την περίοδο 2008-2018. Αυτό γίνεται μέσω διαγραμμάτων στα οποία φαίνεται η μεταβολή των ETR για την προαναφερθείσα περίοδο. Τέλος, γίνεται αναφορά στους λόγους για τους οποίους πρέπει να υπάρξει μείωση τους.

Το έκτο κεφάλαιο αποτελεί μια λεπτομερή παρουσίαση της μεθοδολογικής πορείας της παρούσας εργασίας. Παρουσιάζεται ο ερευνητικός στόχος δηλαδή σύνδεση του μέσου φορολογικού συντελεστή με διάφορα μεγέθη που σχετίζονται με τη λειτουργία και αφορούν τη δραστηριότητα μιας οικονομικής οντότητας. Όπως επίσης και τα ερευνητικά ερωτήματα. Επιπρόσθετα, περιγράφεται η διαδικασία επιλογής και τα χαρακτηριστικά του δείγματος, ο τρόπος συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων της έρευνας, αλλά και το ερευνητικό εργαλείο. Ακόμα, γίνεται αναφορά στα ζητήματα ηθικής δεοντολογίας, στην συνεισφορά της εργασίας στη βιβλιογραφία και δίνεται έμφαση στην παρουσίαση των περιορισμών της έρευνας.

Στο έβδομο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Για να γίνουν κατανοητά διαιρείται σε τρεις επιμέρους ενότητες. Η πρώτη κάνει αναφορά στις μεταβλητές του υποδείγματος παλινδρόμησης που θα χρησιμοποιηθεί ώστε να εξαχθούν τα συμπεράσματα της έρευνας και τις διακρίνει εξαρτημένες και ανεξάρτητες. Η δεύτερη ενότητα με τη βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης κάνει αναφορά στο δείγμα και τα χαρακτηριστικά του. Τέλος, στην τρίτη ενότητα του κεφαλαίου εφαρμόζεται το υπόδειγμα της γραμμικής πολλαπλής παλινδρόμησης με τη χρήση των εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών και εξάγονται συμπεράσματα αναφορικά με την προβλεπτική του ικανότητα και την ύπαρξη ή όχι συσχέτισης μεταξύ της εξαρτημένης και των ανεξάρτητων μεταβλητών.

Στο όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται καταγραφή των συμπερασμάτων της έρευνας που προηγήθηκε, αναφέρονται οι περιορισμοί που υπήρξαν και δίνονται προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Κεφάλαιο 2. Γενικά Στοιχεία Φορολογίας

2.1 Ιστορική Αναδρομή

Η διακυβέρνηση ενός κράτους, έχει ως προαπαιτούμενο τον έλεγχο της επιβολής φόρων και συγκέντρωσης φορολογικών εσόδων. Από την αρχή της συγκρότησης πολιτισμένων κοινωνιών κάτι τέτοιο αποτελούσε αναγκαιότητα. Κατά το πέρασμα όμως των χρόνων της Ιστορίας η αντίληψη που επικρατεί για τον φόρο τροποποιείται.

Η φορολογία πρωτοεμφανίζεται στην αρχαιότητα με τη μορφή υποχρεωτικής καταβολής κάθε αντικειμένου και προϊόντος το οποίο είχε αξία σε άρχοντες ή κράτη. Στα πρώιμα χρόνια ο φόρος καταβάλλονταν εθελοντικά από τους πολίτες προκειμένου το κράτος να καλύπτει τις ανάγκες του (γνωστό π.χ. οι «Χορηγίες» στην Αρχαία Αθήνα). Οι εισφορές δίνονταν σε κάθε κράτος ή σε κάθε περιοχή σε κάποιον που κατείχε πολιτική στρατιωτική και μεταβίβαζε τις εισφορές στην ανώτατη κρατική αρχή. Στο Βυζάντιο, οι εισφορές καταβαλλόταν κατευθείαν στην κοινότητα. (<http://el.wikipedia.org/wiki>). Καθώς εξελισσόταν η φορολογία με το πέρασμα των χρόνων αναπτύχθηκε η έννοια της αντιπαροχής καθώς το κράτος εισέπραττε φόρους σε αντάλλαγμα των υπηρεσιών που προσέφερε στους πολίτες του. Κατόπιν αναπτύχθηκε η ιδέα του μονομερώς ορισμού του φόρου από το κράτος καθώς και της εθνικής υποχρέωσης καταβολής του. Τελευταία, αποτελεί κοινό τόπο πως ο φόρος εξυπηρετεί πέρα από ταμειυτικούς σκοπούς και κοινωνικοοικονομικούς (ανάπτυξη, αναδιανομή εισοδήματος κλπ.).

Το πρώτο γνωστό σύστημα φορολογίας εντοπίζεται στην Αρχαία Αίγυπτο και την περίοδο μεταξύ 3.000-2.800 π.Χ. Η παλαιότερη και διαδεδομένη μορφή φορολόγησης ήταν η «επιβαλλόμενη εργασία. Στην Αρχαία Αίγυπτο ήταν ευθύνη των πολιτών να δηλώσουν τα εισοδήματά τους. Οι τυχόν ανακρίβειες στην δήλωσή των εισοδημάτων τιμωρούνταν με αυστηρότητα ανάλογη του βαθμού απόκλισης. Αντικείμενα φορολόγησης ήταν η γεωργική παραγωγή ακόμη και η χρήση του Νείλου.

Ο Δαρείος ο 1ος περίπου το 500 π.Χ. στην Περσική Αυτοκρατορία, εφάρμοσε ένα οργανωμένο φορολογικό σύστημα, χωρίζοντας την αυτοκρατορία σε μικρότερες

περιοχές. Για να καθοριστεί το ζητούμενο ποσό φόρου κάθε περιοχής λαμβανόταν υπόψη από τον αυτοκράτορα οι ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής. Εκτός της Περσικής Αυτοκρατορίας αρκετές ακόμα είναι οι περιπτώσεις στις οποίες ο φορολογούμενος αποτελούσε ένα ολόκληρο κράτος. Για παράδειγμα τα σλαβικά κράτη απέδιδαν φόρους στο Βυζάντιο.

Η αρχαία Ελλάδα, η Ινδία, η Αίγυπτος, η Κίνα και άλλες χώρες της εποχής εκείνης είχαν πρώτες εισαγάγει στο φορολογικό σύστημα της εποχής την έννοια του φόρου εισοδήματος. Χαρακτηριστικά, στην εποχή του Σόλωνα στην Αθήνα είχε επιβληθεί ένας φόρος, που αποκαλούνταν «εισφορά», η πληρωμή του ήταν υποχρεωτική για όλους. Ένας ακόμη φόρος που ήταν γνωστός και δημοφιλής στους αρχαίους Αθηναίους ήταν το «μετοίκιον» το οποίο αποτελούσε μηνιαίο κεφαλικό φόρο και επιβαλλόταν σε όσους κατοίκους ο ένας από τους γονείς δεν ήταν αυτόχθων Αθηναίος (*Κων/νος Νιφορόπουλος, 2017*).

Όσον αφορά την Ρώμη οι πρώτοι φόροι ονομαζόταν «portoria» και ήταν τελωνειακοί δασμοί στις εισαγωγές και εξαγωγές. Ο Ρωμαίος Καίσαρας Αυτοκράτορας Αύγουστος θεωρείται σπουδαίος μεταρρυθμιστής καθώς οργάνωσε το σύστημα φορολογικής διοίκησης. Το σύστημα αυτό χρησιμοποίησαν στη συνέχεια οι Άγγλοι και οι Ολλανδοί για να διαμορφώσουν το δικό τους.

Στα νεότερα χρόνια τον 14ο αιώνα και συγκεκριμένα στην Αγγλία συναντάμε για πρώτη φορά την προοδευτική φορολόγηση εισοδημάτων. Συχνά η φορολογία αποτελούσε αιτία διαμάχης και ρήξεων. Για να καταλήξει ο συγκεκριμένος φόρος στην σημερινή του μορφή που παρουσιάζεται πλέον σε όλα σχεδόν τα φορολογικά συστήματα πέρασε από την αρχαιότητα στον Μεσαίωνα αλλά αυτό που έπαιξε σπουδαιότερο ρόλο στην τελική διαμόρφωσή του ήταν ο προσωπικός φόρος εισοδήματος που επιβλήθηκε τον 15ο αιώνα στην πόλη της Φλωρεντίας και ο κεφαλικός φόρος στην Αγγλία και στην Γαλλία.

Είναι γνωστό ότι οι περισσότερες Μορφές- Φορολογικά Συστήματα - είναι πολύ παλιές και πολλές βασικές εισφορές συνελήφθησαν κατά την αρχαιότητα. Επιπρόσθετα ένα σκληρό και απεχθές στους πολίτες φορολογικό σύστημα δεν είναι αποκλειστικά εφεύρεση του σήμερα. Οι Φόροι που πλήρωναν οι αρχαίοι Εβραίοι με το μεγαλύτερο μέρος τους να αποδίδεται στην Ρώμη πλησίαζαν το 40% του Α.Ε.Π. Κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης οι φορολογούμενοι επιβαρυνόταν ακόμα και με ποσοστό που έφτανε το 81%.

Η Magna Carta στην Αγγλία το 1215 ήταν το μεγαλύτερο βήμα για την επιβολή

δικαιότερης φορολογίας. Συγκεκριμένα ο Ιωάννης ο Ακτήμων κατήργησε την αρχή του δικαιώματος του ηγεμόνα να επιβάλλει φόρους ανεξέλεγκτα. Επιπλέον, μεγάλα γεγονότα της παγκόσμιας ιστορίας όπως είναι η Αμερικάνικη και η Γαλλική Επανάσταση ταυτόχρονα με τις υπόλοιπες υψηλές αξίες για τις οποίες αγωνίστηκε ο άνθρωπος διακρίνονται και από την έννοια της φορολογικής δικαιοσύνης. Αυτό οδήγησε με την ίδρυση του το αμερικανικό κράτος να είναι αφορολόγητο. Δηλαδή ήταν απελευθερωμένο από την άμεση φορολογία. Έτσι η θέσπιση και ο καταλογισμός των άμεσων φόρων από τη νέα κυβέρνηση έγιναν πολύ προσεκτικά. Ως εκ τούτου τα δημόσια έσοδα προερχόταν κυρίως από δασμούς και ειδικούς φόρους όπως στο αλκοόλ, στον καπνό, την ζάχαρη κλπ

Όπως είναι αναμενόμενο, επακόλουθο της φορολογίας είναι η ανάπτυξη της φοροδιαφυγής. Οπότε τα κράτη δημιουργούν οργανώσεις ώστε να διασφαλιστεί η συλλογή και απόδοσή των φόρων καθώς επίσης να είναι και ακριβής ο υπολογισμός τους. Οι οργανώσεις αυτές μπορούν να αποδώσουν ποινές στους φοροδιαφεύγοντες. (<http://el.wikipedia.org/wiki>)

Είναι αναμφίβολο ότι η φορολογία αποτελεί μεγάλη πηγή εσόδων ωστόσο δεν είναι και η μοναδική. Ορισμένες φορές το κράτος έχει υπό τον έλεγχο, είτε ως κύρια είτε ως συμπληρωματική πηγή εσόδων, του ορισμένα μονοπώλια όπως για παράδειγμα συνέβαινε στην Ελλάδα την εποχή του Όθωνα, το κράτος είχε στον έλεγχο τα ορυχεία της Χαλκιδικής. Ακόμη, ένα κράτος έχει τη δυνατότητα να επιβάλλει φόρους σε συναλλαγές εμπορικής φύσης οι οποίες υλοποιούνται μέσα σε αυτό ακόμη και αν οι συναλλασσόμενοι δεν αποτελούν πολίτες του κράτους.

2.2 Ορισμός του Φόρου

Σύμφωνα με τον ορισμό όλα τα Φυσικά και Νομικά πρόσωπα είναι υποχρεωμένα ανάλογα με τις οικονομικές τους δυνατότητες, να καταβάλλουν φόρους. Η καταβολή αυτή έχει ταμειακό χαρακτήρα δηλαδή αναφέρεται μόνο σε χρηματική εισφορά και όχι σε παροχή υπηρεσιών και ειδών (Φλώρος Α., 2010).

Επίσης, η αναγκαστική εισφορά από την ιδιωτική προς τη δημόσια οικονομία εφαρμόζεται μέσω της επιβολής φόρων και βασιζόμενη σε κανόνες δικαίου, κανόνες οι οποίοι αποτελούν το γνωστό σε όλους Φορολογικό Δίκαιο. (Φλώρος Α., 2009).

Σύμφωνα με έναν άλλο ορισμό η φορολογία δεν μοιάζει με τις περισσότερες μεταβιβάσεις χρήματος από ένα άτομο σε ένα άλλο. Ενώ οι περισσότερες απ' αυτές τις μεταβιβάσεις είναι εθελοντικές, η φορολογία είναι υποχρεωτική. Αυτή η δυνατότητα εξαναγκασμού των ατόμων να συνεισφέρουν στην παραγωγή των δημόσιων αγαθών ενδέχεται να παράσχει στο κράτος και τη δυνατότητα εξαναγκασμού των ατόμων να ενισχύσουν κάποια ομάδα ειδικού συμφέροντος. Αυτή η εξαναγκασμένη μεταβίβαση παρομοιάστηκε με κλοπή, η βασική διαφορά είναι ότι και οι δύο είναι μη θελημένες μεταβιβάσεις αλλά αυτές που πραγματοποιούνται μέσω του κράτους είναι νόμιμες και πρέπει να τις σεβόμαστε. (*Joseph Stiglitz, 1992*).

Σύμφωνα όμως με τον ορισμό του Γάλλου οικονομολόγου Gaston Jèze, ο φόρος αποτελεί αναγκαστική χρηματική εισφορά που καταβάλλεται από τον πολίτη και την επιχείρηση, χωρίς ειδική αντιπαροχή και την εισπράττει το κράτος για να αντιμετωπίσει τις δημόσιες δαπάνες (*Βελέτζας, 2004*).

Τα κύρια γνωρίσματα της έννοιας του φόρου είναι τα παρακάτω:

- Η αναγκαστική εισφορά του πολίτη προς το Δημόσιο ή νομικά πρόσωπα.
- Η καταβολή του φόρου χωρίς ειδικό αντάλλαγμα.
- Το μέσο άσκησης του κράτους της κοινωνικής και οικονομικής του πολιτικής.
- Η πραγματοποίηση των κρατικών σκοπών. (*Φλώρος Α, 2010*)

Μια από τις κυριότερες διακρίσεις των φόρων είναι σε άμεσους και έμμεσους.

- Οι άμεσοι φόροι: είναι ονομαστικοί, δηλαδή αναφέρονται σε ορισμένα πρόσωπα είτε φυσικά είτε. Άμεσους φόρους αποτελούν ο φόρος εισοδήματος, ο φόρος ακίνητης περιουσίας κλπ.
- Οι έμμεσοι φόροι: είναι πραγματικοί δηλαδή επιβάλλονται στο δαπανώμενο εισόδημα και εισπράττονται όχι ονομαστικά, αλλά με την ευκαιρία πραγματοποίησης ορισμένων γεγονότων ή συναλλαγών στην εγχώρια κατανάλωση αγαθών / υπηρεσιών και στις εισαγωγές. Στους έμμεσους φόρους περιλαμβάνονται ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) και οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης στην αλκοόλη, τον καπνό και την ενέργεια

Οι προαναφερθέντες φόροι κατηγοριοποιούνται σε τρεις βασικές ομάδες-κατηγορίες:

- Φόροι εισοδήματος: διακρίνονται σε φόρους νομικών και φυσικών προσώπων.

- Φόροι δαπάνης: πρόκειται για φόρους οι οποίοι αποτελούν ενσωμάτωση των προϊόντων και την δαπάνη απόκτησης τους από το φορολογούμενο.
- Φόροι περιουσίας: Ο φόρος περιουσίας βρίσκεται σε εξάρτηση με το ύψος της αξίας της περιουσίας το οποίο κατέχει ο φορολογούμενος. (Φλώρος Α., 2005).

Πιο αναλυτικά, οι φόροι εισοδήματος δείχνουν τι συνεισφέρει ο κάθε πολίτης ενώ οι φόροι δαπάνης τι αποκομίζει ο κάθε πολίτης. Οι φόροι εισοδήματος και οι φόροι περιουσίας αποτελούν τους άμεσους φόρους, ενώ οι φόροι δαπάνης αποτελούν τους έμμεσους φόρους.

Οι άμεσοι και έμμεσοι φόροι έχουν αντίστοιχα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Επομένως η συνύπαρξή τους είναι αναγκαία, επειδή επιτυγχάνεται η εξισορρόπηση των μειονεκτημάτων που παρουσιάζει ο κάθε τρόπος φορολογίας. Η καταβολή των έμμεσων φόρων είναι ευκολότερη από αυτή των άμεσων, για τον απλό λόγο ότι είναι ενσωματωμένοι στη τιμή του καταναλωμένου προϊόντος ή στο αντίτιμο της αποδοχής υπηρεσιών του κάθε φορολογούμενου. Επίσης, οι έμμεσοι φόροι είναι αποδοτικότεροι για την πολιτεία μιας και καταβάλλονται από όλους τους πολίτες. Επί πλέον, αποφεύγονται τα συνακόλουθα της δυσαρέσκειας της καταβολής του φόρου που εκδηλώνονται συνήθως με την προσπάθεια αποφυγής της φορολογίας, αφού δεν έχουν τόσο έντονο χαρακτήρα και δεν γίνονται αντιληπτοί όπως στην άμεση φορολογία.

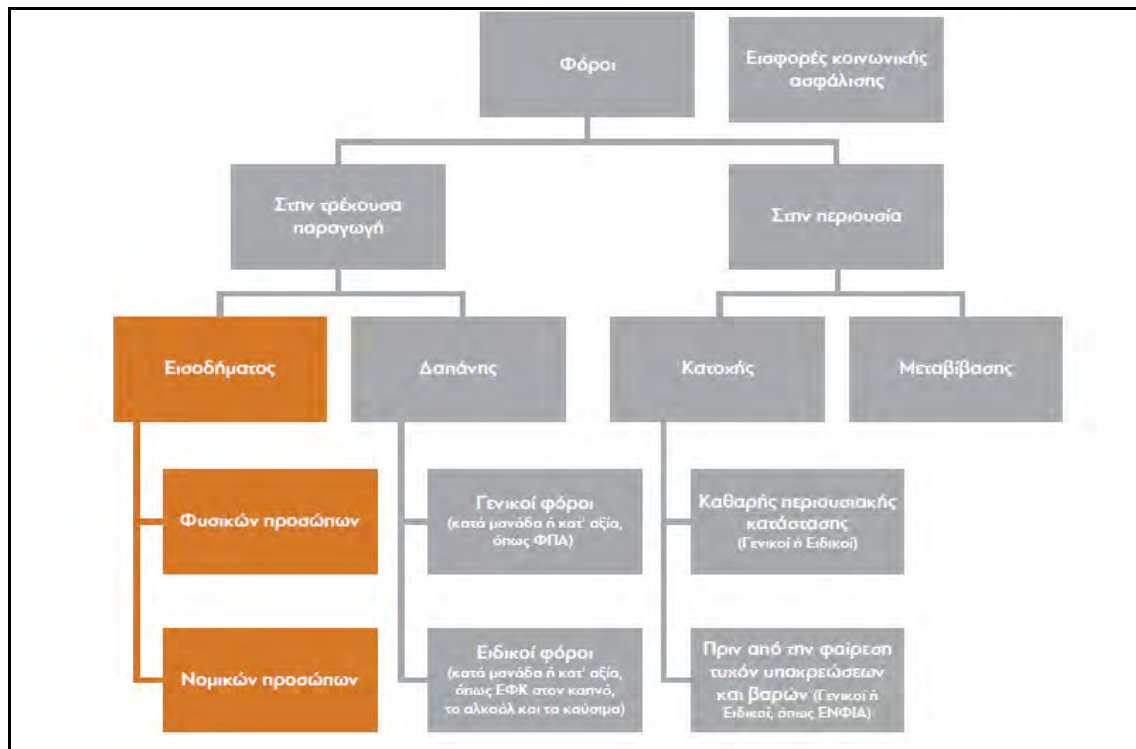
Το μειονέκτημα των έμμεσων φόρων έναντι των άμεσων, είναι ότι δεν ανταποκρίνονται στη φοροδοτική ικανότητα κάθε φορολογούμενου. Οι άμεσοι φόροι πλεονεκτούν λόγω του ότι η απόδοσή τους είναι σταθερή, παρά το γεγονός ότι η δαπάνη για τη βεβαίωση και είσπραξή τους είναι μεγαλύτεροι.

Παρόλα αυτά ο καταβαλλόμενος φόρος των πολιτών και στις δύο περιπτώσεις είτε των άμεσων είτε των έμμεσων φόρων γίνεται αντιληπτό ότι, είναι χωρίς ειδική αντιπαροχή. Η φορολογία αποτελεί μια από τις πιο βασικές πηγές εσόδων για το κράτος, με σκοπό να καλύψει τις δημόσιες δαπάνες του, οι οποίες δημόσιες δαπάνες διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες:

- Α) στις δημόσιες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες (τρέχουσες δαπάνες, δαπάνες επενδύσεων)
- Β) στις δημόσιες δαπάνες για μεταβιβαστικές πληρωμές (μεταβιβάσεις εισοδήματος, μεταβιβάσεις κεφαλαίου) (Γκίνογλου Α., 2014).

Μία άλλη διάκριση των φόρων εκτός των άμεσων και έμμεσων μπορεί είναι σε εκείνους που επιβάλλονται:

- στην τρέχουσα παραγωγή και
- στην περιουσία (Δράκος Γ., 1996).

Διάγραμμα 1: Ενδεικτική ταξινόμηση των φόρων

Πηγή: διαΝΕΟσις & IOBE,(2018). “Ερευνα: Η φορολογία εισοδήματος στην Ελλάδα”, Απρίλιος 2018. Προσαρμογή από Δράκος Γ., (1996).

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται οι φόροι εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων και οι φόροι στη δαπάνη (γενικοί φόροι όπως ΦΠΑ, και ειδικοί φόροι σε προϊόντα όπως καπνός, πετρελαιοειδή, οινόπνευμα κ.ά.).

Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται φόροι που μπορεί να αφορούν τη μεταβίβαση ή την κατοχή περιουσίας, οι οποίοι είναι δυνατό να επιβληθούν επί της συνολικής αξίας του ενεργητικού ενός προσώπου πριν ή μετά την αφαίρεση τυχόν υποχρεώσεών του (όπως ο Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων – ΕΝΦΙΑ). Τέλος ο φόρος καθορίζεται μονομερώς από τη δημόσια εξουσία και η καταβολή του είναι υποχρεωτική.

2.3 Τρόποι Φορολογίας

Φορολογική βάση για τον υπολογισμό του φόρου αποτελούν οικονομικά μεγέθη όπως το εισόδημα, η καταναλωτική δαπάνη και περιουσία ενός ατόμου, μιας οικογένειας ή μιας επιχείρησης. Ο φόρος που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα της φορολογικής βάσης συνιστά τον φορολογικό συντελεστή. Βασιζόμενοι στη συμπεριφορά του μέσου φορολογικού συντελεστή (effective tax rate), ο οποίος μπορεί να είναι σταθερός ανά μονάδα ή αναλογικός με βάση την αξία και συγχρόνως σταθερός, προοδευτικός ή αντίστροφα προοδευτικός χωρίζονται οι φόροι. Δηλαδή, ανάλογα με το αν το ποσό του φόρου που τελικά πληρώνεται μένει σταθερό, αυξάνεται ή μειώνεται όταν αυξάνεται η φορολογική βάση.

2.3.1 Αναλογικοί Φόροι

Όταν αναφερόμαστε σε αναλογικούς φόρους, κάνουμε λόγο για φόρους οι οποίοι επιβαρύνουν το φορολογούμενο με τον ίδιο μέσο φορολογικό συντελεστή ανεξάρτητα από το μέγεθος που κατέχει η φορολογική βάση. Όταν η φορολογία καθίσταται αναλογική, ο συντελεστής παραμένει αμετάβλητος καθώς η φορολογική βάση είναι αυτή η οποία αλλάζει. Κατά αυτό τον τρόπο η φορολογούσα αρχή αφαιρεί το ίδιο ποσοστό του εισοδήματος, της περιουσίας από την καταναλωτική δαπάνη του κάθε φορολογούμενου ανεξάρτητα από το μέγεθος της φορολογικής βάσης αλλά και την ίδια τη φορολογική βάση. Κάτι τέτοιο βέβαια, σημαίνει ότι ο οριακός φορολογικός συντελεστής (MTR) δεν αλλάζει και είναι ίσος με τον μέσο (ATR) (Φλώρος Α., 2005). Για παράδειγμα ένας φόρος εισοδήματος 20%, θα φορολογούσε όλο το εισόδημα με 20%. Ένας τέτοιος φόρος λέγεται, μερικές φορές, και ενιαίος φόρος (flat tax)

2.3.2 Προοδευτικοί Φόροι

Όταν μιλάμε για προοδευτικούς φόρους εννοούμε τους φόρους στους οποίους ο άμεσος φορολογικός συντελεστής αυξάνεται αναλογικά με την αύξηση την οποία υπόκειται η φορολογική βάση. Κατά αυτόν τον τρόπο η φορολογούσα αρχή αφαιρεί

με το φόρο, ποσοστό μεγαλύτερο της φορολογικής βάσης στα άτομα τα οποία κατέχουν μεγαλύτερη βάση αλλά και μικρότερο ποσοστό από τα άτομα με μικρότερη βάση. Καθώς προβαίνουμε σε αύξηση της φορολογικής βάσης, αυξάνεται σταθερά και ο μέσος φορολογικός συντελεστής (ATR). Σε αυτή την περίπτωση η προοδευτικότητα του φόρου καλείται σταθερή, εάν αυξάνει με ρυθμό αύξοντα, καλείται αύξουσα, ενώ αν αυξάνει με φθίνοντα ορίζεται ως φθίνουσα.

Ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζεται η προοδευτική φορολογία είναι ο εξής: Η φορολογική βάση (εισόδημα/περιουσία) διαιρείται σε κλιμάκια. Κάθε κλιμάκιο φορολογείται με υψηλότερο συντελεστή από ότι το αμέσως προηγούμενο. Αυτοί οι συντελεστές είναι οι οριακοί (MTR) που μας λένε με ποιο ποσοστό του επί πλέον εισοδήματος, δηλαδή κλιμάκιο, φορολογείται. Εννοείται ότι ο φόρος για κάθε κλιμάκιο είναι αναλογικός αφού για όλο το φάσμα των εισοδημάτων που εμπίπτουν στο κλιμάκιο.

Όταν σε μια χώρα εφαρμόζεται το προοδευτικό σύστημα φορολόγησης, δηλαδή τα υψηλότερα εισοδήματα να πληρώνουν αναλογικά μεγαλύτερους φόρους, οι πολίτες της είναι ικανοποιημένοι και ευτυχισμένοι και σκοπός της είναι να καλυφθούν διάφορες αδικίες που βρίσκονται σε άλλες φορολογίες (κυρίως έμμεσες). Αντίθετα όσο πιο ενιαίο γίνεται το φορολογικό σύστημα, δηλαδή όλοι ανεξαρτήτως εισοδήματος, να πληρώνουν φόρους με τον ίδιο ή παρόμοιο συντελεστή, τόσο μεγαλύτερη δυσφορία επικρατεί στους πολίτες.

2.3.3 Αντίστροφα Προοδευτικοί

Αντίστροφα προοδευτικοί φόροι είναι εκείνοι που ο μέσος φορολογικός συντελεστής τους μεταβάλλεται αντιστρόφως ανάλογα με το μέγεθος της φορολογικής βάσης. Έτσι μειώνεται όταν αυξάνεται η φορολογική βάση και αυξάνεται όταν μειώνεται αυτή. Εφαρμογή τέτοιων φόρων στην πράξη δεν υπάρχει καθώς όπως γίνεται κατανοητό θα δημιουργούταν αδικίες στις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις. Στην αντίστροφα προοδευτική φορολογία ο οριακός συντελεστής, καθώς αυξάνεται η φορολογική βάση, είναι μικρότερος από το μέσο συντελεστή.

2.4 Σκοπός της Φορολογίας των Οικονομικών Μονάδων

Ο κυριότερος σκοπός και η φιλοσοφία που εκπληρώνει το κράτος μέσω της φορολογίας των οικονομικών μονάδων, είναι ο ταμειευτικός. Η φορολογία γενικά, αποβλέπει στην εξασφάλιση των απαραίτητων δημόσιων εσόδων, ικανών να καλύψουν τις δημόσιες δαπάνες μαζί με τις λοιπές πηγές εσόδων, όπως είναι ο δανεισμός και η έκδοση χρήματος, δηλαδή να χρηματοδοτηθεί η λειτουργία του κράτους (υπουργεία, κοινωνική πολιτική πχ επιδόματα, σώματα ασφαλείας, οργανισμοί κοινής ωφέλειας).

Ο μοναδικός σκοπός όμως της φορολογίας δεν είναι ο ταμειευτικός, ανάλογα με τη γενικότερη πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης μιας χώρας, η φορολογία έχει τη δυνατότητα εκπληρώσει και κοινωνικούς σκοπούς και να αποτελέσει μέσο καταπολέμησης της οικονομικής ανισότητας που διαμορφώνεται στις διάφορες κοινωνικές τάξεις. Να ασκήσει δηλαδή κοινωνική πολιτική.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η φορολογική πολιτική επηρεάζει δραστικά τις επιδόσεις μιας οικονομίας, καθώς μεταβάλλει την κατανομή των πόρων μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών αγαθών (allocation function), καθώς και τη διανομή του εισοδήματος και του πλούτου μεταξύ των νοικοκυριών (distribution function). Συγχρόνως, η φορολογία αποτελεί ουσιαστικό εργαλείο της μακροοικονομικής διαχείρισης και πολιτικής, επιδιώκοντας, ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες, τη σταθεροποίηση της οικονομίας (stabilization function), στο πλαίσιο των βασικών στόχων επίτευξης πλήρους απασχόλησης και μεγέθυνσης της οικονομίας (Musgrave R. & Musgrave P., 1989). Ένα αποτελεσματικό φορολογικό σύστημα καταφέρνει να συγκεντρώνει επαρκή έσοδα με τις μικρότερες δυνατές στρεβλώσεις στην κατανομή των πόρων και με την επίτευξη διανομής του εισοδήματος που θεωρείται εν γένει δίκαιη.

Εκτός αυτών, η φορολογία συμβάλει και στη χρηματοδότηση έργων, δράσεων και επενδύσεων από το κράτος που σκοπό έχουν τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και την ανάπτυξη της κοινωνίας, την αύξηση της επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη της οικονομίας του κράτους. Επιπλέον, μέσω της φορολογίας το κράτος μπορεί να κατευθύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα και να αναδιανείμει τον πλούτο.

Τέλος είναι δυνατόν, με την φορολογία να εκπληρώνονται οικονομικοί σκοποί ιδιαίτερα σε περιόδους γενικών ή μερικών οικονομικών κρίσεων . Π.χ. η αύξηση των τιμών των πετρελαιοειδών προϊόντων. Επίσης σε περιόδους εθνικών κρίσεων είναι

δυνατόν να επιβληθεί πρόσθετη φορολογία στους πολίτες για να ενισχυθεί η εθνική άμυνα της χώρας κ.λ.π. (ΑΑΔΕ,2017).

Κεφάλαιο 3. Το Φορολογικό Σύστημα

Όπως μπορεί να γίνει κατανοητό από τον καθένα η διαμόρφωση ενός φορολογικού συστήματος για ένα κράτος αποτελεί μια διαδικασία σύνθετη και πολύπλοκη. Στην διαδικασία αυτή συντελεί ένας μεγάλος αριθμός παραγόντων όπως οικονομικοί, νομικοί, διοικητικοί και πολιτικοί, ενώ ταυτόχρονα οι επιδράσεις του κάθε φορολογικού συστήματος είναι καταλυτικές για τη δομή και τη λειτουργία του πολιτικού και κοινωνικοοικονομικού συστήματος μιας χώρας. Μέρος της διαδικασίας δημιουργίας ενός φορολογικού συστήματος, αποτελούν ο καθορισμός των φορολογικών συντελεστών, της φορολογικής βάσης, το μείγμα των άμεσων και έμμεσων φόρων, η παραχώρηση φορολογικών προνομίων και κινήτρων και τέλος η διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων από τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του φορολογικού συστήματος.

3.1 Η Έννοια του Φορολογικού Συστήματος

Επιθυμία των δημόσιων φορέων είναι η επίτευξη των στόχων της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής τους, για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι απαιτούνται οικονομικοί πόροι οι οποίοι εξασφαλίζονται με την επιβολή φόρων και ως εκ τούτου μέσα από την αύξηση των κρατικών εσόδων. Υπεύθυνος για τη συλλογή των φόρων είναι ο κρατικός μηχανισμός που ονομάζεται φορολογικό σύστημα. Οπότε, τα βασικά συστατικά του φορολογικού συστήματος είναι ο κρατικός μηχανισμός συγκέντρωσης εσόδων και η φορολογική βάση. Το κράτος χρησιμοποιεί τους φορολογικούς συντελεστές και την φορολογική βάση ως τα κύρια μέσα άσκησης της φορολογικής πολιτικής (Becker J., & Fuest C., 2005). Η φορολογική βάση, που την αποτελούν οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά ορίζεται ως το οικονομικό μέγεθος (εισόδημα, κατανάλωση, περιουσία) επί του οποίου υπολογίζεται η φορολογική επιβάρυνση (Δαλαμάγκας Δ., 2010).

Το Φορολογικό Σύστημα σύμφωνα με ένα γενικά αποδεκτό ορισμό περιλαμβάνει «το σύνολο των φόρων οι οποίοι επιβάλλονται σε μια χώρα σε δεδομένη χρονική περίοδο». Οι περισσότερες χώρες επιβάλλουν αναλογικούς φόρους, παρόλα αυτά

παρατηρούνται σημαντικές διαφορές οι οποίες οφείλονται στις διαφορετικές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούν σε καθεμία. Ζητούμενο της κάθε κυβέρνησης αποτελεί η επιλογή του δικαιότερου και αποτελεσματικότερου φορολογικού συστήματος. Η επιλογή του καταλληλότερου φορολογικού συστήματος συνιστά, όπως επισημαίνουν και οι Heinemann et al (2008), για κάθε κυβέρνηση πρόβλημα λήψης αποφάσεων. Ωστόσο διαχρονικά τα φορολογικά συστήματα μεταβάλλονται, η συχνή εναλλαγή μεταξύ των φορολογικών συστημάτων πιθανώς να προκαλέσει στρεβλώσεις στην οικονομία. Τα διαφορετικά στοιχεία του εκάστοτε φορολογικού συστήματος όπως η φορολογική βάση, ο φορολογικός έλεγχος, οι φορολογικοί συντελεστές κλπ οδηγούν σε περίπλοκα φορολογικά συστήματα τα οποία περιπλέκονται ακόμα περισσότερο όταν γίνεται προσπάθεια φορολογικής σύγκλισης σε εθνικό επίπεδο (Gerken et al, 2001). Ο σημαντικότερος παράγοντας διαφοροποίησης είναι το επίπεδο ανάπτυξης μιας χώρας. Οι χώρες που χαρακτηρίζονται ως ανεπτυγμένες έχουν καλύτερη οργάνωση των φορολογικών τους υπηρεσιών και μικρότερη τάση για φοροδιαφυγή. Αντίθετα οι αναπτυσσόμενες χώρες χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη τάση για φοροδιαφυγή και ανεπαρκή οργάνωση των φορολογικών τους υπηρεσιών. Στη πρώτη περίπτωση κυριαρχούν οι άμεσοι φόροι (εισοδήματος-περιουσίας), στη δεύτερη οι έμμεσοι (κατανάλωσης) (Γεωργακόπουλος Θ. & Πατσουράτης Β., 1986). Παρόλα αυτά παρατηρείται μια τάση σύγκλισης σε χώρες οι οποίες ανήκουν σε υπερεθνικούς οικονομικούς οργανισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Ο.Ο.Σ.Α.

Τέλος οι φόροι αποτελούν την έκφραση κάθε φορολογικού συστήματος και ένα πολύ σημαντικό έσοδο του κρατικού προϋπολογισμού. Οι φόροι επιμερίζουν, μέσω των ισχυόντων φορολογικών συντελεστών, το φορολογικό βάρος στην φορολογική βάση δηλαδή στους πολίτες και τις επιχειρήσεις (Shan H., 2010).

3.2 Η Σημασία του Φορολογικού Συστήματος

Τα φορολογικά έσοδα αποτελούν βασικό σκέλος του Κρατικού Προϋπολογισμού. Η σημασία των φόρων είναι τεράστια για την λειτουργία του κράτους γιατί χωρίς τους φόρους το κράτος δεν μπορεί να λειτουργήσει (Δαλαμάγκας 2010). Ο βασικός σκοπός της ύπαρξης του φορολογικού συστήματος είναι η εξασφάλιση των απαραίτητων εσόδων έτσι ώστε να καλυφθούν οι αντίστοιχες δημόσιες δαπάνες,

δηλαδή η διαχείριση των εσόδων σε ένα κράτος είναι κομβικής σημασίας καθώς η καλή διαχείριση πιστώνεται στην εκάστοτε κυβέρνηση και ενισχύει την εμπιστοσύνη των πολιτών σε αυτή και κατ' επέκταση την σταθερότητα της χώρας (*Khwaja et al, 2011*). Ειδικότερα εάν η κυβέρνηση φορολογεί με τρόπο άδικο μπορεί να προκληθούν πολιτικές αστάθειες και να αποδυναμωθεί το κύρος και η αξιοπιστία της κυβέρνησης με ότι αυτό συνεπάγεται σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Η σημασία της διαχείρισης των φορολογικών εσόδων για το κράτος είναι αδιαμφισβήτητη γιατί επηρεάζει την αποτελεσματικότητα και την συνέπεια του φορολογικού συστήματος σύμφωνα με τον (*Bird R., 2010*).

Ο Groves (2009) τονίζει την σημασία του φορολογικού συστήματος κάθε χώρας αναφέροντας πως η φορολογία αποτελεί ένα σημαντικό οικονομικό εργαλείο το οποίο μπορεί να ελέγξει και να καθορίσει τον ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης. Επιπλέον, το φορολογικό σύστημα στο σύγχρονο διεθνοποιημένο περιβάλλον επηρεάζει και το βαθμό ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Οι Becker & Fuest (2005) έδειξαν ότι η κινητικότητα των επιχειρήσεων δημιουργεί κίνητρα για τα κράτη ώστε να διαφοροποιούν την φορολογική τους πολιτική αντί να μένουν ουδέτερα. Τα κράτη μέσω των εκάστοτε κυβερνήσεων επηρεάζουν την χωροθέτηση των επιχειρήσεων κυρίως μέσω της φορολογίας και των κινήτρων εγκατάστασης. (*Rainey D.V. & McNarnara K.T., 2002*).

Επιπλέον, ο Φλώρος (2010) αναφέρει πως οι έμμεσοι σκοποί λειτουργίας του φορολογικού συστήματος είναι η απόδοση κοινωνικής δικαιοσύνης και η καταπολέμηση των οικονομικών ανισοτήτων ανάμεσα στους πολίτες. Οι Halkos & Kyriazis (2006) επισημαίνουν την σύνδεση φορολογίας και δημόσιων δαπανών. Ειδικότερα αναφέρουν πως μια αύξηση στις δημόσιες δαπάνες απαιτεί μια αύξηση στο επίπεδο των φορολογικών εσόδων.

3.3 Το Ελληνικό Φορολογικό Σύστημα

Όσον αφορά το ελληνικό φορολογικό σύστημα, ο καθορισμός των στοιχείων που αναφέρθηκαν παραπάνω δηλαδή ο καθορισμός των φορολογικών συντελεστών, της φορολογικής βάσης, το μείγμα των άμεσων και έμμεσων φόρων, η παραχώρηση φορολογικών προνομίων και κινήτρων και τέλος ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας ενός φορολογικού συστήματος κατά τρόπο που να διασφαλίζει τα εθνικά

συμφέροντα επηρεάζεται αφενός από το Σύνταγμα της χώρας (παράγραφος 5 του άρθρου 4 και παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 78) και αφετέρου από το άρθρο 113 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την οποία το Συμβούλιο εκδίδει νομοθετικές διατάξεις περί των φόρων κύκλου εργασιών, των ειδικών φόρων καταναλώσεως και των λοιπών έμμεσων φόρων, ώστε να διασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς αποτρέποντας ενδεχόμενες στρεβλώσεις του ανταγωνισμού. Άρα, για να μπορέσει κάποιος να κατανοήσει και να περιγράψει τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού φορολογικού συστήματος, κρίνεται αναγκαία η μελέτη των σχετικών νομοθετημάτων και των κύριων διατάξεων που το επηρεάζουν και εν τέλει το διαμορφώνουν.

3.3.1 Ιστορική Αναδρομή του Ελληνικού Φορολογικού Συστήματος

Ένας τεράστιος αριθμός νόμων έχει εφαρμόσει το Ελληνικό Κράτος από το σχηματισμό του το 1821 έως σήμερα, για την φορολόγηση των πολιτών. Τα φορολογικά συστήματα της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Αγγλίας επηρέασαν εμφανώς το ελληνικό φορολογικό σύστημα από τις πρώτες μορφές νόμων που επιβλήθηκαν αλλά και μέχρι τις σημερινές ισχύουσες διατάξεις. Για πρώτη φορά επιβάλλεται φορολογία στην Ελλάδα με το ψήφισμα της 4ης Φεβρουαρίου του 1830. με διάταγμα του Όθωνα το 1834 συστηματοποιείται. Ενώ στη συνέχεια το 1836 επιβλήθηκε φόρος επί οικοδομών και επιτηδευματιών και αργότερα το 1877 επιβλήθηκε φόρος εισοδήματος στο μέρισμα που διένειμαν στους μετόχους τους οι ανώνυμες εταιρίες.

Στα τέλη του 19ου αιώνα και μέσα σε ένα διάστημα είκοσι ετών, η φορολογική επιβάρυνση διπλασιάστηκε και παρατηρείται μια σημαντική αύξηση της έμμεσης φορολογίας. Το 1909 επιβλήθηκε ένας προοδευτικός φόρος στα εισοδήματα προσώπων μεγάλης φοροδοτικής ικανότητας, με μείωση των επιβαρύνσεων των λαϊκών τάξεων αλλά με αύξηση ειδικών φορολογιών (καπνού, οινοπνεύματος κλπ.). Ακολουθεί το 1910 η διακυβέρνηση του Βενιζέλου με κύριο γνώρισμα αυτής την εισαγωγή νέων φορολογιών (επί κληρονομιών και καθαρών προσόδων). Από τότε και μέχρι το 1919 παρατηρείται αύξηση των εσόδων από τους φόρους κατανάλωσης και μονοπωλίων.

Εν συνεχεία, το έτος 1919 εισάγεται ο νόμος 1640/3.3.1919 που αποτελεί τη βάση

των φορολογιών μέχρι σήμερα σχετικά με την «Φορολογία των καθαρών προσόδων» και αποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες και δικαιότερες φορολογικές μεταρρυθμίσεις. Ο νόμος αυτός ίσχυσε μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1950 (Γκίνογλου, 2004). Εν τω μεταξύ την περίοδο 1936-40 επιβάλλεται φόρος πολυτελείας, κερδών φορτηγών πλοίων και έκτακτων κερδών. Το 1948 καθιερώθηκε το σύστημα τήρησης βιβλίων και έκδοσης φορολογικών στοιχείων. Εν συνεχεία ψηφίζεται το Ν.Δ. 3323/1955 «περί φορολογίας εισοδήματος» που αποτελεί κατά πολλούς ορόσημο στη φορολογική νομοθεσία της χώρας. Επιπλέον, στο μεσοδιάστημα μέχρι την επόμενη φορολογική αναμόρφωση συστήνονται Τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια, επανδρώνονται οι Οικονομικές Εφορίες με υπαλλήλους με επιστημονική κατάρτιση, επέρχεται μηχανογράφηση των συστημάτων, επιβάλλεται Φόρος Προστιθέμενης Αξίας, ποινικοποιείται η φοροδιαφυγή.

Αργότερα, το 1989 ψηφίζεται το Προεδρικό Διατάγματος 129/89 που αποτελεί ένα ενιαίο νομοθετικό κείμενο με τίτλο «Ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος ή Κ.Φ.Ε.», με συνολικά 104 άρθρα, τα οποία αφορούσαν τη φορολογία εισοδήματος των φυσικών προσώπων και των νομικών προσώπων. Κωδικοποιείται εκ νέου με τον νόμο 2238/1994 που αποτέλεσε τη βάση του ελληνικού φορολογικού συστήματος και θεμελιώνεται ουσιαστικά ο βασικός κορμός του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα. Τέλος, ριζική αλλαγή στην φορολογία έγινε με το Ν. 4172/2013 με τον οποίο αντικαταστάθηκε από 1/1/2014, ο Ν. 2238/1994, που αφορούσε την Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών προσώπων.

3.3.2 Γενικές Αρχές Ελληνικής Φορολογίας

Η επιβολή φόρων συνιστά αναντίρρητα ειδικότερη εκδήλωση της κρατικής εξουσίας που υπόκειται όμως σε ορισμένους περιοριστικούς κανόνες που θεσπίζονται από την πολιτεία και διέπουν την φορολογική πολιτική κάθε αναπτυγμένου κράτους. Το ελληνικό Σύνταγμα προβλέπει ειδικές αρχές και δεσμεύσεις που επιβάλλονται στον νομοθέτη και τη φορολογική διοίκηση ώστε να αντιμετωπιστούν φαινόμενα κρατικής αυθαιρεσίας κατά την θέσπιση φορολογικών διατάξεων και την άσκηση φορολογικής εξουσίας. Οι αρχές αυτές που αποτελούν και τα όρια της φορολογικής εξουσίας, πηγάζουν από τη συνταγματική καθιέρωση του κράτους δικαίου και είναι οι εξής (Φορτσάκης Θ., Σαββαΐδου Κ., 2013):

1. **Η αρχή της νομιμότητας του φόρου:** είναι θεμελιώδους σημασίας και καθιερώνεται με το άρθρο 78 του Συντάγματος, κανένας φόρος δεν επιβάλλεται ούτε εισπράττεται χωρίς να στηρίζεται σε τυπικό νόμο. Απαιτεί, δηλαδή νομοθετική πράξη κοινοβουλευτικής προέλευσης για την νόμιμη επιβολή και είσπραξη του φόρου.

2. **Αρχή της βεβαιότητας του φόρου:** στενά συνδεδεμένη προς την αρχή της νομιμότητας του φόρου κατά την οποία επισημαίνεται η υποχρέωση του νομοθέτη ρητώς να ρυθμίζει τα ουσιώδη στοιχεία του φόρου (*Φινοκαλιώτης Κ., 2011*). Έτσι τίθενται σοβαροί φραγμοί στην αυθαιρεσία της εκτελεστικής εξουσίας και συγχρόνως δημιουργείται ένα αίσθημα βεβαιότητας και εμπιστοσύνης μεταξύ του φορολογούμενου και της φορολογούσας αρχής.

3. **Αρχή της μη αναδρομικότητας των φορολογικών ρυθμίσεων:** μια σημαντική καινοτομία εισάγει η παράγραφος 2 του άρθρου 78 του Συντάγματος την καταρχήν απαγόρευση επιβολής φόρου με αναδρομική δύναμη. Συγκεκριμένα, ορίζει ότι «φόρος ή άλλο οποιοδήποτε οικονομικό βάρος δεν μπορεί να επιβληθεί με νόμο αναδρομικής ισχύος που εκτείνεται πέρα από το οικονομικό έτος το προηγούμενο εκείνου κατά το οποίο επιβλήθηκε». Η ισχύς της εν λόγω αρχής έγκειται στο ότι ένα κράτος δικαίου αποβλέπει στον περιορισμό τυχόν αυθαίρετων πράξεων που μπορεί να βλάψουν τον φορολογούμενο. Επίσης ο πολίτης θα πρέπει να γνωρίζει εκ των προτέρων τις συνέπειες της πράξης που σκοπεύει να επιχειρήσει.

4. **Αρχή της φορολογικής δικαιοσύνης:** το άρθρο 4 και 5 του Συντάγματος του 1975 ορίζει ότι «οι Έλληνες πολίται συνεισφέρουν αδιακρίτως στα δημόσια βάρη αναλόγως των δυνάμεων τους». Συνεπώς κατοχυρώνει ρητά τις δύο αρχές της φορολογικής δικαιοσύνης:

α) την αρχή της καθολικότητας του φόρου και

β) την αρχή της φορολογικής ισότητας

Επομένως, προβλέπεται άτομα που βρίσκονται στην ίδια οικονομική κυρίως κατάσταση θα έχουν ίση μεταχείριση. Ως δείκτης καθορισμού της φοροδοτικής ικανότητας των ατόμων, λαμβάνονται υπόψη αφενός αντικειμενικά χαρακτηριστικά, δηλαδή το εισόδημα και η περιουσία. Αφετέρου, συνυπολογίζονται και υποκειμενικοί παράγοντες γι' αυτό και αφαιρούνται από τον νομοθέτη αναπόφευκτες δαπάνες του φορολογούμενου που δύνανται να μειώνουν την φοροδοτική του ικανότητα.

5. **Αρχή της καθολικότητας του φόρου:** επιβάλλει τη συμβολή όλων των Ελλήνων πολιτών στα οικονομικά βάρη του Κράτους. Το κράτος έχει δικαίωμα να επιβάλλει φόρο σε όλα τα άτομα που διατηρούν δεσμό με αυτό. Επιπλέον, απαγορεύει την

εισαγωγή αθέμιτων διακρίσεων από το νομοθέτη σε συγκεκριμένη τάξη ή κατηγορία πολιτών εάν δεν συντρέχουν λόγοι εξυπηρέτησης δημοσίου συμφέροντος.

6. Αρχή της φορολογικής ισότητας: στο άρθρο 4 στις παραγράφους 1 και 5 του Συντάγματος κατοχυρώνεται αφενός μεν η αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου, αφετέρου δε η αρχή κατά την οποία η κατανομή των φορολογικών βαρών μεταξύ των πολιτών πρέπει να γίνεται με βάση τη φοροδοτική τους ικανότητα. Όπως ορίζεται από το άρθρο 4 του Συντάγματος «οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» και «οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους». (*Φινοκαλιώτης Κ., 2011*).

3.3.3 Περιγραφή του Ελληνικού Φορολογικού Συστήματος

Καταλαβαίνει κανείς πολύ καλά το ελληνικό φορολογικό σύστημα διαμέσου των διαφόρων νόμων, των εγκυκλίων, των Υπουργικών αποφάσεων και των παρεχόμενων οδηγιών του Υπουργείου Οικονομικών μιας και επί της ουσίας αυτά το διαμορφώνουν και καθορίζουν τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά γνωρίσματά του.

Όπως προαναφέρθηκε το νομοθετικό διάταγμα 3323/1955 μαζί με το 3843/1958 αποτελεί τον κορμό του φορολογικού συστήματος με το οποίο καθιερώθηκε ο προσωπικός φόρος εισοδήματος. Τα δύο αυτά διατάγματα κωδικοποιήθηκαν σε ενιαίο κείμενο, που ορίζει την φορολογία του εισοδήματος στην Ελλάδα σήμερα, με το Ν. 2238/1994. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της εν λόγω φορολογίας είναι τα ακόλουθα:

Ο φόρος φυσικών προσώπων είναι προσωπικός επιβάλλεται στο συνολικό εισόδημα και είναι προοδευτικός, σε ότι αφορά τα νομικά πρόσωπα υπολογίζεται επί των κερδών και είναι αναλογικός. Επίσης καθιερώνεται αφορολόγητο όριο εισοδήματος σαν ελάχιστο όριο συντήρησης για τα φυσικά πρόσωπα. Επιπλέον, τα εισοδήματα φορολογούνται ανάλογα με την πηγή τους πχ εισοδήματα από ακίνητα, , εμπορικές επιχειρήσεις, μισθωτές υπηρεσίες κλπ. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται ότι το εισόδημα πχ από εργασία έχει ευνοϊκότερη μεταχείριση από αυτό του κεφαλαίου.

Ένα είδος έμμεσης φορολογίας του ελληνικού φορολογικού συστήματος που θεσπίστηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1986 και ίσχυσε από το 1987 είναι ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας ευρύτερα γνωστός ως Φ.Π.Α. που επιβάλλεται στην

προστιθέμενη αξία σε κάθε στάδιο παραγωγής καθώς και στα εισαγόμενα αγαθά και επιρρίπτεται στον τελικό καταναλωτή. Σήμερα σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2859/2000 εφαρμόζονται τρεις συντελεστές ΦΠΑ. Ο βασικός συντελεστής, που είναι 23%, ο μειωμένος συντελεστής 13% και τέλος ο υπερμειωμένος συντελεστής 6,5%. Ο φόρος εισπράττεται από τις επιχειρήσεις και αποδίδεται στο κράτος.

Ακόμη ένα πολύ σημαντικό κομμάτι του ελληνικού φορολογικού συστήματος αποτελεί και ο Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων (Κ.Β.Σ). Ορίζει τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των επιτηδευματιών, σχετικά με την τήρηση των βιβλίων και την έκδοση των στοιχείων, για την εκπλήρωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων. Προβλέπει για κάθε ένα που ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα στην ελληνική επικράτεια και αποκτά εισόδημα από αυτή να τηρεί, εκδίδει, παρέχει, ζητά, λαμβάνει, υποβάλλει, διαφυλάσσει τα βιβλία, τα στοιχεία, τις καταστάσεις και κάθε άλλο μέσο σχετικό με την τήρηση βιβλίων και την έκδοση στοιχείων που ορίζονται από αυτόν, κατά περίπτωση. Ο Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων προβλέπει δύο κατηγορίες βιβλίων, την Β' και την Γ' κατηγορία και η ένταξη σε αυτές είναι άλλοτε υποχρεωτική και άλλοτε βάσει του ύψους του κύκλου εργασιών.

Η αξιοπιστία των τηρούμενων βιβλίων και στοιχείων του Κ.Β.Σ θίγεται από τη διαπίστωση παρατυπιών ή παραλείψεων. Έτσι τα βιβλία και στοιχεία κρίνονται ανεπαρκή όταν ο υπόχρεος τηρεί ή εκδίδει ή διαφυλάσσει τα βιβλία και στοιχεία κατά τρόπο που αντιβαίνει τις διατάξεις. Από 1.1.2012 με νόμο αποφασίστηκε η κατάργηση του και από 1.1.2013, καταργήθηκε οριστικά ο Κ.Β.Σ και αντικαταστάθηκε με τον Κ.Φ.Α.Σ «Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών». Ειδικότερα με τις διατάξεις του Κ.Φ.Α.Σ:

- επιτυγχάνεται απλοποίηση, εκσυγχρονισμός και περιορισμός των γραφειοκρατικών αγκυλώσεων,
- ενισχύεται η διαφάνεια στις σχέσεις υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών και επιχειρήσεων,
- ενισχύεται το αίσθημα δικαίου των πολιτών και ενθαρρύνεται η επιχειρηματικότητα με ταυτόχρονη διασφάλιση των συμφερόντων και των εσόδων του Δημοσίου και χωρίς να επηρεάζονται διατάξεις, που πηγάζουν από ενωσιακές υποχρεώσεις (<https://www.taxheaven.gr/news>).

Ο νόμος Ν.2523/1997 ρυθμίζει τις Διοικητικές και Ποινικές κυρώσεις στη φορολογία. Στόχος του είναι να διορθώσει προβλήματα του παρελθόντος για αυτό το λόγο έγινε ιδιαίτερη προσπάθεια όταν τιμωρείται κανείς να γίνεται με πρόστιμο που

προσδιορίζεται κατ' αντικειμενικό τρόπο. Ως η πλέον ειδεχθήσ παράβαση καθιερώνεται, και τιμωρείται ανάλογα, η παράλειψη έκδοσης κάθε στοιχείου, που ορίζεται από τις διατάξεις του Κ.Β.Σ. (αποδείξεις, τιμολόγια κλπ.). η ποινή για την φορολογική παράβαση μπορεί να χρηματικό πρόστιμο μέχρι και η αναστολή λειτουργίας όλων των επαγγελματικών εγκαταστάσεων της επιχείρησης.

Ακόμα φορολογική παράβαση αποτελεί και παράληψη υποβολής δήλωσης ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου εισοδήματος, αποκρύπτοντας καθαρά εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή εισοδήματος. Επιπλέον τιμωρείται και εκείνος που δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς στο Δημόσιο το ΦΠΑ, τους παρακρατούμενους φόρους, τέλη ή εισφορές ή συμψηφίζει εξαπατώντας τη φορολογική αρχή ή λαμβάνει αναίτια επιστροφή Φ.Π.Α.

Τέλος σύμφωνα με την παρ.5 του άρθρου 22 του ίδιου νόμου αυστηροποιούνται οι διατάξεις και πλέον η προσωπική κράτηση επί χρεών προς το δημόσιο διατάσσεται για συνολικές οφειλές μαζί με τις προσαυξήσεις που αναλογούν σε αυτές, προς το Δημόσιο και τρίτους πλην ιδιωτών, για ποσά πάνω από 9.000€ ή πάνω από 3.000€ εάν πρόκειται για παρακρατούμενους φόρους και για δάνεια με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου.

Επίσης με τον νόμο αρ.2961/2001 ορίζεται η Φορολογία Κεφαλαίου στην Ελλάδα. Ο νόμος αυτός ορίζει το πως επιβάλλεται φόρος στις περιουσίες που αποκτήθηκαν από αιτία θανάτου, δωρεάς, γονικής παροχής ή προίκας και στα κέρδη από λαχεία Στο φόρο υπόκειται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο αποκτά περιουσία από κάποια από τις παραπάνω αιτίες.

Η Περαιώση είναι ειδική λειτουργία του ελληνικού φορολογικού συστήματος που εφαρμόζεται κατά καιρούς. Είναι προαιρετικός τρόπος επίλυσης φορολογικών διαφορών που προκύπτουν από τις εκκρεμείς φορολογικές υποθέσεις και σκοπό έχει την κατάργησή τους. Είναι δηλαδή εκούσια κατάργηση φορολογικών διαφορών. Αποτελεί δε σοβαρό εισπρακτικό μέτρο με άμεσο χαρακτήρα. Η τελευταία περαιώση πραγματοποιήθηκε το 2010 και ρυθμίστηκε από τις διατάξεις του.

Τέλος, ισχύουν και μια σειρά από άλλες φορολογίες όπως ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων που κωδικοποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το νόμο 1521/1950 και ισχύει μέχρι σήμερα. Ο φόρος υπολογίζεται με βάση ποσοστά και προβλέπει διάφορες απαλλαγές. Αλλά και για την μεγάλη ακίνητη περιουσία προβλέπεται ετήσιος φόρος καθώς και φόρος επί κληρονομιών και δωρεών 118/1973. Ειδικό φορολογικό

καθεστώς καθιερώθηκε με το νόμο 1880/1951 και στη συνέχεια με τον νόμο 27/1975 όπως αυτός τροποποιήθηκε και ισχύει για τα πλοία υπό Ελληνική σημαία και τα κέρδη που προκύπτουν από την εκμετάλλευσή τους. Η φορολόγησή τους επιβάλλεται με βάση την ηλικία τους και την χωρητικότητά τους. Από το πρώτο και δεύτερο άρθρο του Π.Δ. της 28ης Ιουλίου του 1931 προκύπτουν σχετικά με την Φορολογία Χαρτοσήμου.

Πολλοί είναι οι νόμοι οι διατάξεις των οποίων επηρεάζουν τους Ειδικούς Φόρους Κατανάλωσης. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι οι εξής: α) Ν.1326/1983, β) Ν.2515/1997, γ) Ν.2579/98, και δ) Ν.2960/2001. Γνωστοί ειδικοί φόροι κατανάλωσης είναι αυτοί επί της διαφήμισης, της ενέργειας, της κινητής τηλεφωνίας, των τυχερών παιγνίων, των αλκοολούχων ποτών, των καυσίμων και της ταξινόμησης αυτοκινήτων.

3.4 Αξιολόγηση Φορολογικού Συστήματος

Η αξιολόγηση του φορολογικού συστήματος είναι ουσιαστική διαδικασία για την συνέχιση της εφαρμογής του από το κράτος. Για να πραγματοποιηθεί μια αντικειμενική αξιολόγηση του φορολογικού συστήματος απαιτείται ένα εύλογο χρονικό διάστημα. Καθώς η φορολογία αναπόφευκτα επηρεάζει την οικονομική δραστηριότητα και τη διανομή του εισοδήματος, ένα φορολογικό σύστημα μπορεί να αξιολογηθεί με κριτήρια όπως: α) ο βαθμός στον οποίο μειώνει την οικονομική αποτελεσματικότητα, με δεδομένο το επιθυμητό επίπεδο εσόδων, β) ο βαθμός με τον οποίο προάγει την ισότητα και την οικονομική δικαιοσύνη, με δεδομένη την επίπτωση στην οικονομική αποτελεσματικότητα, γ) η απλότητα και η διαφάνεια από την οποία χαρακτηρίζεται, δ) το διοικητικό κόστος εφαρμογής αλλά και το κόστος συμμόρφωσης των φορολογούμενων στις φορολογικές διατάξεις και ε) η ευελιξία και η σταθερότητά του. (*Mirlees et al., 2011*) και (*Salanie B., 2003*).

Οι κυβερνήσεις δεν αναπροσαρμόζουν τα φορολογικά επίπεδα συνεχώς και σε τακτά χρονικά διαστήματα. Το φορολογικό σύστημα κάθε χώρας εξαρτάται από αξιολογικές κρίσεις και σκοπιμότητες και αποτελεί εντέλει πολιτική απόφαση, επομένως μένει σταθερό για κάποια χρόνια προκειμένου να αξιολογηθεί. Οι φορολογικοί συντελεστές που ορίζονται σε μια περίοδο διατηρούνται χωρίς μεταβολές για αρκετό χρονικό διάστημα (*Heinemann et al, 2008*).

Η αποδοτική κρατική διαχείριση στηρίζεται στην ικανότητα της κυβέρνησης να

συγκεντρώνει τα έσοδα που αντιστοιχούν σε κάθε φορολογούμενο με αίσθηση δικαίου και συνέπειας (*Khwaja et al ,2011*). Σύμφωνα με τη θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας (*ability-to-pay theory*) η δικαιοσύνη του φορολογικού συστήματος προάγεται όταν κάθε φορολογούμενος πληρώνει φόρους ανάλογα με την οικονομική του δυνατότητα. Δηλαδή, άτομα με την ίδια οικονομική δυνατότητα πρέπει να αντιμετωπίζονται φορολογικά με τον ίδιο τρόπο (αρχή της οριζόντιας ισότητας) και άτομα με διαφορετική οικονομική δυνατότητα δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται φορολογικά με τον ίδιο τρόπο (αρχή της κάθετης ισότητας). Η έκταση της αναδιανομής του εισοδήματος περνά από αξιολογήσεις και τελικά αποτελεί πολιτική απόφαση. Δυο εξίσου βασικά στοιχεία για την επιτυχία ενός φορολογικού συστήματος είναι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του. Ακόμη και το καλύτερο σύστημα φορολόγησης δεν αξίζει τίποτα εάν δεν εφαρμόζεται αποτελεσματικά (*Bird R., 2010*). Ακόμη, ο ίδιος, σημειώνει πως τρία είναι τα βασικά συστατικά της αποτελεσματικής φορολόγησης σε ένα κράτος, η πολιτική θέληση, μια καθαρή στρατηγική και επαρκής φοροδοτικές πηγές.

Σε ότι αφορά την αποδοτικότητα ενός φορολογικού συστήματος δεν αποτιμάται μόνο με βάση την συγκέντρωση των φορολογικών εσόδων που αποτελεί και την κύρια λειτουργία του. Άλλα επιθυμητά χαρακτηριστικά είναι η απλότητα, η διαφάνεια η ικανότητα του να προωθεί την αυτοαξιολόγηση και την εθελούσια συμμόρφωση εκάστοτε φορολογούμενου όλα αυτά συμβάλλουν στη βελτίωση του φορολογικού συστήματος και στον περιορισμό φαινομένων όπως η φοροδιαφυγή. Ειδικότερα οι *Khwaja et al (2011)* αναφέρουν πως οι συχνές φορολογικές αξιολογήσεις είναι ουσιαστικό μέσο για την άσκηση αποτελεσματικής φορολογικής διαχείρισης. Και συνεχίζουν υποστηρίζοντας πως στα βασικά βήματα ενός επιτυχημένου φορολογικού συστήματος περιλαμβάνεται η τμηματοποίηση της φορολογικής βάσης σε μεγάλους, μεσαίους και μικρούς πληρωτές κατά αναλογία με την τμηματοποίηση της αγοράς που προβαίνουν οι μανάτζερ των επιχειρήσεων.

Τέλος, σημειώνουν πως η αξιολόγηση του φορολογικού συστήματος σχετίζεται και με το μέγεθος της επιχειρήσεων που υπάρχουν καθώς είναι διαφορετική ανάμεσα σε επιχειρήσεις μικρού, μεσαίου και μεγάλου μεγέθους. Ο κύριος λόγος της διαφοροποίησης της φορολόγησης είναι ο σχετικά μεγάλος αριθμός των μικρών επιχειρήσεων και η ελλιπής πληροφόρηση από αυτές.

Κεφάλαιο 4. Από τον Ονομαστικό στον Πραγματικό Φορολογικό Συντελεστή

4.1. Ονομαστικός Φορολογικός Συντελεστής

Στην Ελλάδα κάθε είδος φορολογίας είτε αφορά φορολογία εισοδήματος είτε φορολογία ακίνητης περιουσίας είτε φόρο προστιθέμενης αξίας κ.λπ. γίνεται μέσω νόμου ο οποίος καθορίζει το υποκείμενο και το αντικείμενο του φόρου, τις απαλλαγές ή τις εξαιρέσεις αλλά και τον εφαρμοζόμενο φορολογικό συντελεστή.

Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως η επιβολή της φορολογίας με νόμο αποτελεί υποχρέωση που πηγάζει από το άρθρο 78 του Συντάγματος της Ελλάδος όπου ορίζεται ότι «κανένας φόρος δεν επιβάλλεται ούτε εισπράττεται χωρίς τυπικό νόμο που καθορίζει το υποκείμενο της φορολογίας και το εισόδημα, το είδος της περιουσίας, τις δαπάνες και τις συναλλαγές ή τις κατηγορίες τους, στις οποίες αναφέρεται ο φόρος».

Ο φορολογικός συντελεστής αποτελεί από τα σημαντικότερα στοιχεία κάθε φορολογίας. Οι φορολογικοί συντελεστές μελετούνται εκτενώς γιατί έχουν την ιδιότητα να λειτουργούν ως κίνητρο ή αντικίνητρο για τους φορολογούμενους. Αναλυτικότερα, αρχικά ως φορολογικός συντελεστής νοείται ο ονομαστικός συντελεστής φορολογίας (statutory tax rate), ο οποίος επιβάλλεται στο αντικείμενο της εκάστοτε φορολογίας και θεσπίζεται με διάταξη νόμου. Ο ονομαστικός φορολογικός συντελεστής (STR) διαφοροποιείται ανάλογα με τον στόχο δημοσίων εσόδων που έχει θέσει η κυβέρνηση αλλά μπορεί να πάρει κοινωνικά ή αναπτυξιακά χαρακτηριστικά ανάλογα με το κυβερνητικό πρόγραμμα που έχει αποφασιστεί και αφορά τη φορολογία. Η νομοθετούσα αρχή μπορεί να θεσπίσει ένα απλό αναλογικό συντελεστή ή φορολογικούς συντελεστές που εφαρμόζονται σε διαφορετικά κλιμάκια φορολογητέας ύλης.

Είναι ένα απλό και εύκολα κατανοητό μέτρο της φορολογικής επιβάρυνσης που βαραίνει τον φορολογούμενο. Επίσης, αποτελεί ένα πρώτο στοιχείο απεικόνισης και σύγκρισης της φορολογικής επιβάρυνσης σε διαφορετικά φορολογικά συστήματα ή σε διαφορετικές φορολογικές περιόδους.

Ωστόσο, ο ονομαστικός φορολογικός συντελεστής (STR) δεν παρουσιάζει ολόκληρη την εικόνα της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογουμένων η οποία δεν εξαρτάται μόνο από το ποσοστό του συντελεστή που εφαρμόζεται αλλά και κυρίως από τη φορολογική βάση επί της οποίας εφαρμόζεται.

Ένα παράδειγμα για την σημασία της φορολογικής βάσης κατά τον προσδιορισμό της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης είναι το ακόλουθο. Υποθετικά μία εταιρεία δραστηριοποιείται σε δύο χώρες και παρουσιάζει στις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις ακαθάριστα έσοδα 100 νομισματικές μονάδες (NM) στη χώρα Α και 100 νομισματικές μονάδες (NM) στη χώρα Β. Οι ονομαστικοί συντελεστές φορολογίας του εισοδήματος είναι 25% για τη χώρα Α και 15% για τη χώρα Β. Η εταιρεία επιθυμεί να μάθει σε ποια χώρα επιβαρύνεται λιγότερο φορολογικά προκειμένου σχεδιάσει το μελλοντικό επιχειρηματικό της πλάνο βασισόμενη στη μικρότερη συνολικά φορολογική επιβάρυνση.

Αν λάβει υπόψη της τον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή και μόνο εύκολα θα οδηγηθεί η διοίκηση της εταιρείας στο συμπέρασμα ότι η χώρα Β είναι καταλληλότερη για τις δραστηριότητές της. Παρόλα αυτά, για να καταλήξει η διοίκηση της εταιρείας σε ένα συμπέρασμα περισσότερο αξιόπιστο, πριν λάβει την απόφασή της, θα πρέπει, να εξετάσει τη φορολογική βάση του συγκεκριμένου φόρου, που δεν είναι άλλη από το ποσό επί του οποίου επιβάλλεται ο φόρος. Προχωρώντας με το παραπάνω παράδειγμα, υποθέτουμε ότι η χώρα Α εκπίπτει φορολογικά από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης δαπάνες που αντιστοιχούν σε 50 νομισματικές μονάδες (NM). Συνεπώς, το φορολογητέο αποτέλεσμα στη χώρα Α διαμορφώνεται, στις 50 νομισματικές μονάδες (NM). Αντίθετα, στη χώρα Β η νομοθεσία δεν εκπίπτει καμία φορολογική δαπάνη από τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων. Άρα, το φορολογητέο αποτέλεσμα στη χώρα Β παραμένει ίσο με το ακαθάριστο εισόδημα της επιχείρησης (100 NM). Λαμβάνοντας υπόψη τη φορολογική βάση πάνω στην οποία επιβάλλεται ο ονομαστικός φορολογικός συντελεστής καταλήγουμε σε διαφορετικό συμπέρασμα από το πρώτο μέρος του παραδείγματος που λαμβάναμε υπόψη μόνο τον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή (STR). Τελικά η διοίκηση της εταιρείας, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι στη χώρα Α (με τον μεγαλύτερο ονομαστικό φορολογικό συντελεστή) η εταιρεία επιβαρύνεται λιγότερο φορολογικά απ' ό,τι στη χώρα Β, καθώς η φορολογική βάση μεταβάλλει την εξέταση του ονομαστικού φορολογικού συντελεστή (STR).

Από το παράδειγμα καταλαβαίνουμε τον λόγο για τον οποίο οι ονομαστικοί φορολογικοί συντελεστές μειονεκτούν, όταν χρησιμοποιούνται για την απεικόνιση της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογουμένων. Ως εκ τούτου είναι απαραίτητος ένας δείκτης που να μπορεί να αποτυπώνει πιο ολοκληρωμένα την εικόνα της πραγματικής φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογουμένων. Ο δείκτης που εξυπηρετεί την ανάγκη αυτή είναι ο «πραγματικός φορολογικός συντελεστής» (corporate effective tax rate, ETR).

4.2 Ο Δείκτης Πραγματικής Φορολογικής Επιβάρυνσης (Effective Tax Rate)

Μια επιχείρηση για την αποτίμηση και τον προσδιορισμό της αξίας της αξιολογεί και το ποσοστό συμμετοχή του μεγαλομετόχου Φορολογική Αρχή στα κέρδη προ φόρων (φορολογικός συντελεστής) σε βάθος χρόνου. Αλλά όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η πραγματική φορολογική επιβάρυνση μια επιχείρησης σε βάθος χρόνου εκφράζεται με τον μέσο συντελεστή φορολογικής επιβάρυνσης ETR (effective tax rate).

Συνήθης στόχος και πρακτική των πολυεθνικών επιχειρήσεων αποτελεί τόσο η εξοικονόμηση όσο και η αποφυγή φόρων, για να επιτύχουν τον σκοπό αυτό αξιοποιούν όλες τις δυνατότητες που τους παρέχει το παγκόσμιο φορολογικό περιβάλλον. Πρωταρχικός στόχος του management των επιχειρήσεων είναι να συγκρατήσουν τον συντελεστή ETR στο χαμηλότερο δυνατόν επίπεδο διότι με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η περιουσία των μετόχων και των ιδιοκτητών, αλλά και επίσης γιατί πολύ συχνά ο δείκτης ETR συνδέεται με στόχους και κίνητρα για επιπλέον απολαβές. Αυτό συντελεί στην αύξηση των δημοσιευμάτων και της έντονης κριτικής που ασκείται για πολύ χαμηλούς δείκτες φορολογικής επιβάρυνσης (ETR) ορισμένων πολυεθνικών ομίλων, όσον αφορά το ζήτημα της πραγματικής τελικά φορολογικής τους επιβάρυνσης.

Ο δείκτης ETR γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός στην ανάλυση των οικονομικών καταστάσεων και της λήψης επενδυτικών και χρηματοδοτικών αποφάσεων. Με κατάλληλη επεξεργασία του ETR οι άμεσα ενδιαφερόμενοι, δηλαδή διοίκηση, εξωτερικοί αναλυτές, εποπτικές και φορολογικές αρχές μπορούν να καταλήξουν σε χρήσιμα συμπεράσματα για την φορολογική στρατηγική μιας

εταιρείας την επίτευξη των στόχων σε βάθος χρόνου και την συγκρίνουν επιτυχώς τις με άλλες επιχειρήσεις του ίδιου ή διαφορετικού κλάδου δραστηριοποίησης (benchmarking).

Με την υιοθέτηση των «Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων (Ε.Λ.Π.), προβλέπεται ότι οι επιχειρήσεις δύνανται να αναγνωρίζουν στις οικονομικές καταστάσεις τους αναβαλλόμενο φόρο εισοδήματος. Ο αναβαλλόμενος φόρος προκύπτει όταν ένα έσοδο ή ένα έξοδο, αναγνωρίζεται στα αποτελέσματα χρήσεως αλλά το φορολογικό όφελος ή η επιβάρυνση αναβάλλεται και πραγματοποιείται σε μεταγενέστερο χρόνο. Οι επιχειρήσεις πρέπει να αναγνωρίζουν όλες τις αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις, ενώ οι φορολογικές απαιτήσεις αναγνωρίζονται στο βαθμό που είναι πιθανόν ότι θα υπάρξουν κέρδη έναντι των οποίων οι εκπιπτόμενες προσωρινές διαφορές μπορούν να χρησιμοποιηθούν.

Η σχετική διάταξη των Ε.Λ.Π. βασίζεται στο Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 12 (*IAS 12 Income Taxes*) το οποίο προβλέπει ότι ο ETR υπολογίζεται ως το πηλίκο της Συνολικής Δαπάνης Φόρων Εισοδήματος προς το Αποτέλεσμα Προ Φόρων (*IAS 12.86 "The average effective tax rate is the tax expense (income) divided by the accounting profit*)

Ο Υπολογισμός του δείκτη Effective Tax Rate (ETR) δίνεται από τον παρακάτω τύπο.

$$ETR = \frac{T_{Ex}}{EBT} = \frac{(T_{Cur} + T_{Def})}{EBT}$$

Όπου :

T_Ex= Total Tax Expense

T_Cur=Current Tax

T_Def=Deferred Tax

EBT= Earnings before Tax

Μέσω της αναβαλλόμενης φορολογίας επιτυγχάνεται μια ορθή διαπεριοδική κατανομή (interperiod allocation) του κόστους του φόρου στα αποτελέσματα. Ο δείκτης ETR υπολογίζεται με βάση το συνολικό κόστος του φόρου (Total Tax Expense) στα αποτελέσματα μιας περιόδου και δεν επηρεάζεται από πολιτικές διαχείρισης των φορολογητέων κερδών, δηλαδή μας προστατεύει από

παραπλανητικές πολιτικές διαχείρισης κερδών. Εξ' ορισμού όμως ο ETR ενσωματώνει τον συντελεστή του τρέχοντα φόρου (Current tax rate), ο οποίος μετράει την αναμενόμενη ταμειακή εκροή φόρου της φορολογικής περιόδου, και αυτόν του αναβαλλόμενου φόρου (Deferred Tax) (έσοδο / έξοδο) που όμως δεν αντιστοιχεί σε κάποια ταμειακή ροή (Χύτης Ε., 2014)

Ο ETR παρέχει μεν μια σταθερή σε βάθος χρόνου μέτρηση του κόστους του φόρου στα αποτελέσματα αλλά μας στερεί μια εξίσου σημαντική πληροφορία, την μέτρηση των πραγματικών ταμειακών εκροών για φόρους. Το τελευταίο αποτελεί μειονέκτημα διότι δημιουργεί προβλήματα στην αποτίμηση των επιχειρήσεων δεδομένου ότι πολλές από τις μεθόδους της στηρίζονται στην προεξόφληση των μελλοντικών ταμειακών ροών.

4.2.1 Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (Effective Tax Rate). Μεθοδολογίες

Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής (effective tax rate) αποτελεί ένα δείκτη, ο οποίος σχηματίζεται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υπό εξέταση οικονομίας καθώς και των δεδομένων και των πληροφοριών που είναι διαθέσιμα και επιλέγονται να ενσωματωθούν στο δείκτη. Συμβάλλει στην απεικόνιση της έκτασης των φορολογικών κινήτρων, των εκπτώσεων και των απαλλαγών που υφίστανται σε ένα φορολογικό σύστημα (Gupta S., Newberry K., 1997) και εκτός αυτών συμβάλλει και στη μέτρηση της αποτελεσματικότητας του φοροεισπρακτικού μηχανισμού (Parageorgiou D., 2012).

Στη σχετική βιβλιογραφία έχουν καταγραφεί τρεις διαφορετικές μεθοδολογίες που βοηθούν στον προσδιορισμό των πραγματικών φορολογικών συντελεστών (ETR). Οι μεθοδολογίες αυτές διαφέρουν ανάλογα με τη βάση που εξετάζουν τη φορολογική επιβάρυνση (βάσει μελλοντικών προβολών ή προβολών ανασκόπησης του παρελθόντος) καθώς και με το είδος των δεδομένων που χρησιμοποιούνται (μικροοικονομικά ή μακροοικονομικά).

Οι τρεις κύριες μεθοδολογίες, όπως τις συνοψίζει ο Nicodeme (2001), είναι οι εξής:

- i. μικροοικονομικές μελέτες μελλοντικής προβολής (*micro forward - looking studies*)

- ii. μικροοικονομικές μελέτες ανασκόπησης του παρελθόντος (*micro backward-looking studies*)
- iii. μακροοικονομικές μελέτες ανασκόπησης του παρελθόντος (*macro backward-looking studies*)

4.2.2 Ο Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (Effective Tax Rates ή ETR) στην Επένδυση.

Όπως περιγράφηκε παραπάνω η πραγματική φορολογική επιβάρυνση των φορολογουμένων είναι αδύνατο να εξετασθεί αποτελεσματικά με τη χρήση μόνο των ονομαστικών φορολογικών συντελεστών (STR). Λόγω των περιορισμών που αναφέρθηκαν γίνεται επιτακτική η ανάγκη δημιουργίας δεικτών που χρησιμοποιούν την πληροφορία που δίνεται όχι μόνο από τον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή αλλά και από τη φορολογική βάση επί της οποίας αυτός επιβάλλεται. Η ανάγκη αυτή οδήγησε στη δημιουργία του πραγματικού φορολογικού συντελεστή Effective Tax Rate ή ETR.

Στο τομέα της επένδυσης των επιχειρήσεων ο ETR χρησιμοποιείται ως δείκτης επενδυτικών αποφάσεων στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία που δραστηριοποιούνται οι μεγάλοι επιχειρηματικοί όμιλοι έρχονται αντιμέτωποι με ανομοιογένεια νομοθεσίας μεταξύ των χωρών που δραστηριοποιούνται. Η διαφορά φορολογικής νομοθεσίας δημιουργεί διαφορές μεταξύ φορολογικών και λογιστικών αποτελεσμάτων. Μέσω του δείκτη ETR υπολογίζεται η επίδραση των φόρων στα κίνητρα των επιχειρήσεων για επένδυση και ανασχεδιασμό των δραστηριοτήτων τους με γνώμονα τη μικρότερη συνολικά φορολογική επιβάρυνση. Η χρήση του κάνει δυνατή τη σύγκριση της φορολογικής επιβάρυνσης που θα έχουν οι επενδύσεις της εκάστοτε επιχείρησης μεταξύ των χωρών. Επιπλέον εξυπηρετεί τον βασικό σκοπό των επιχειρηματικών μονάδων που φυσικά είναι η επίτευξη και διατήρηση μιας ικανοποιητικής και διατηρήσιμης κερδοφορίας και η μετατροπή της στην συνέχεια σε θετικές ταμειακές ροές. Σε αυτό το σημείο να αναφέρουμε ότι ένα τμήμα των ταμειακών ροών καταλήγει στα ταμεία της φορολογικής αρχής με την μορφή άμεσων και έμμεσων φόρων. Το υπόλοιπο επενδύεται, διανέμεται ή πληρώνεται σε ιδιοκτήτες και εξωτερικούς δανειστές (ομολογιούχους, δανειστές, πιστωτές) με την μορφή μερισμάτων, τόκων, τοκοχρεολυσίων κλπ

Οι Devereux & Griffith (1998) ανέπτυξαν τη μεθοδολογία που χρησιμοποιείται για την κατασκευή του ETR υπό τις υποθέσεις ανταγωνιστικών αγορών και συγκεκριμένων ιδιοτήτων των συναρτήσεων παραγωγής.

Διακρίνονται δύο διαφορετικοί δείκτες για τη μέτρηση της φορολογικής επιβάρυνσης της επένδυσης των επιχειρήσεων σε μια χώρα, 1) ο πραγματικός οριακός φορολογικός συντελεστής (Effective Marginal Tax Rate or EMTR) στην επένδυση και 2) ο πραγματικός μέσος φορολογικός συντελεστής (Effective Average Tax Rate or EATR) στην επένδυση (Devereux & Griffith, 1998).

4.2.3 Ο Πραγματικός Μέσος Φορολογικός Συντελεστής (Effective Average Tax Rate ή EATR) στην Επένδυση

Ο EATR αναπτύχθηκε από τους Devereux & Griffith (2003) και έχει αναδειχθεί σε ένα πολύ δημοφιλές μέτρο εξέτασης της φορολογικής επιβάρυνσης που αντιστοιχεί σε μια επένδυση. Χρησιμοποιείται τόσο σε επίπεδο ακαδημαϊκής έρευνας όσο και σε επίπεδο οικονομικό-πολιτικής ανάλυσης. Ο υπολογισμός του EATR μας δίνει πληροφόρηση για το μέσο επίπεδο πραγματικής φορολόγησης μιας επένδυσης σε διάφορα επίπεδα κέρδους που προκύπτουν από αυτή την επένδυση. Το πλεονέκτημά του είναι ότι ορίζεται για ένα οποιοδήποτε επίπεδο κέρδους προ φόρων από την αρχή πραγματοποίησης μιας επένδυσης, επίσης ότι βασίζεται στην ισχύουσα φορολογική νομοθεσία. Ο EATR ορίζεται ως ο λόγος της παρούσας προεξοφλημένης αξίας της φορολογικής επιβάρυνσης μιας επένδυσης προς τη παρούσα προεξοφλημένη αξία του κέρδους που αποφέρει μια επένδυση στην περίπτωση που αυτή δεν υφίστατο φορολόγηση

Ωστόσο, ο EATR, όπως και κάθε δείκτης φορολογικής επιβάρυνσης, έχει και κάποια μειονεκτήματα. Το κύριο μειονέκτημά του είναι ότι αδυνατεί να ενσωματώσει όλη την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία και επομένως μπορεί να είναι σε κάποιο βαθμό παραπλανητικός για τα κίνητρα που έχει μια επιχείρηση για επένδυση σε μια συγκεκριμένη χώρα.

4.2.4 Ο Πραγματικός Οριακός Φορολογικός Συντελεστής (Effective Marginal Tax Rate or EMTR) στην Επένδυση

Ο EMTR μετράει τη φορολογική επιβάρυνση μιας υποθετικής νέας επένδυσης ως ποσοστό του κόστους πραγματοποίησης αυτής της επένδυσης.

Αξιολογεί κατά πόσο η νέα επένδυση επιβαρύνει φορολογικά την επιχείρηση και τον βαθμό που μειώνεται ο συντελεστής απόδοσης αυτής της επένδυσης. Συνεπώς αξιολογεί κατά πόσο η φορολογία μιας χώρας επηρεάζει το κίνητρο των επιχειρήσεων για επενδύσεις. Υψηλή φορολόγηση των επενδύσεων σε μια χώρα, σημαίνει υψηλός EMTR άρα και λιγότερο ελκυστική χώρα για προσέλκυση επενδύσεων.

4.3 Γιατί Ενδιαφέρουν οι Πραγματικοί Φορολογικοί Συντελεστές;

Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής (ETR) μας δίνει πληροφορίες σχετικά με την πραγματική φορολογική επιβάρυνση, δηλαδή το πραγματικό ποσοστό των εισοδημάτων που χάνονται από τη φορολόγηση. Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής (ETR) λαμβάνει υπόψη όχι μόνο τον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή (STR), αλλά και άλλες πτυχές του φορολογικού συστήματος που καθορίζουν το ποσό των καταβληθέντων φόρων, όπως εκπιπτόμενα ή μη εκπιπτόμενα στοιχεία, επιδόματα ή φορολογικές ελαφρύνσεις. Σε τι μας βοηθάει αυτό; Από ποιον θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν αυτές οι πληροφορίες; Για παράδειγμα:

1. Φυσικό πρόσωπο που επιθυμεί να κατοικήσει σε ξένη χώρα. Ανάμεσα σε παρόμοιες θέσεις εργασίας σε διαφορετικές χώρες θέλει να ξέρει πού θα επιβαρυνθεί με λιγότερους φόρους
2. Φυσικό πρόσωπο που επιθυμεί να ιδρύσει μια επιχείρηση σε χώρα με χαμηλότερη φορολογία ή επιχείρηση που θέλει να ιδρύσει υποκατάστημά.
3. Μια κυβέρνηση που ετοιμάζει φορολογική μεταρρύθμιση και προσπαθεί να προβλέψει τις συνέπειές της
4. Ερευνητές που επιθυμούν να συγκρίνουν τα φορολογικά συστήματα σε διάφορες χώρες.

Τα φορολογικά συστήματα δεν είναι απλά. Αν μπορούσαμε απλώς να πάρουμε εισόδημα και να το φορολογήσουμε με τον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή

(STR) δεν θα χρειαζόταν να ασχοληθούμε με τον υπολογισμό των πραγματικών φορολογικών συντελεστών (ETR). Αν τα φορολογικά συστήματα ήταν τα ίδια σε κάθε χώρα επίσης δεν θα χρειαζόταν. Ωστόσο, η πολυπλοκότητα των φορολογικών συστημάτων σε ολόκληρο τον κόσμο κάνει μια απλή σύγκριση των φορολογικών συστημάτων αδύνατη. Εκτός εάν χρησιμοποιηθούν οι πραγματικοί φορολογικούς συντελεστές. Κανένας άλλος συντελεστή πέρα αυτού δεν μπορεί να υπολογίσει με ακρίβεια την πραγματική φορολογική επιβάρυνση.

Οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές είναι σημαντικοί όχι μόνο για τους ερευνητές, αλλά και για το κράτος, τους νομοθέτες, τους επενδυτές κάθε είδους ενδιαφερόμενο.

4.4 Βασικές Διαφορές μεταξύ των Φορολογικών Συντελεστών

Παρακάτω παρουσιάζεται και συγκρίνεται ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής με τους υπόλοιπους φορολογικούς συντελεστές. Μέσα από τη σύγκριση προκύπτει το γιατί ο ETR είναι τόσο αποτελεσματικός.

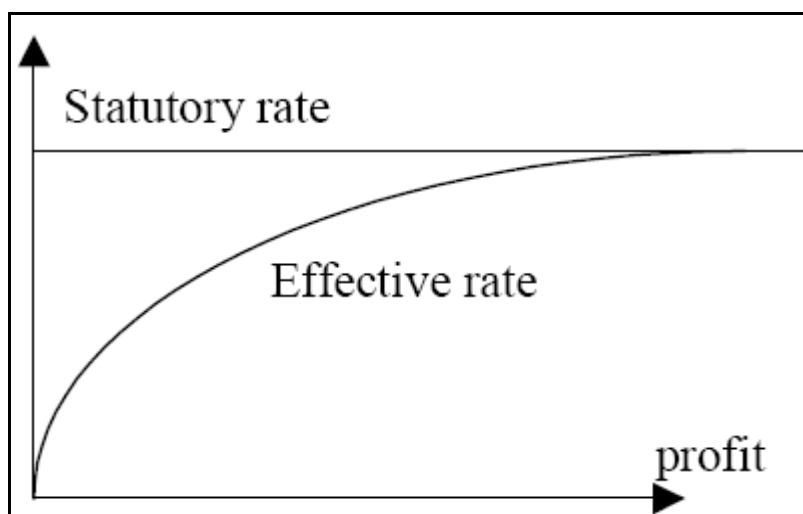
4.4.1 ETR Vs Ονομαστικού Φορολογικού Συντελεστή (STR)

Ο ονομαστικός συντελεστής (STR) είναι αυτός που επιβάλλεται από το κράτος, συνήθως ορίζεται ως ένα ποσοστό και είναι γνωστός και κατανοητός σε όλους. Είναι ενδιαφέρον λοιπόν να επισημάνουμε τις διαφορές μεταξύ του ονομαστικού (STR) και του πραγματικού φορολογικού συντελεστή (ETR). Ο ονομαστικός φορολογικός συντελεστής αποτελεί το πιο βασικό εργαλείο για τη μέτρηση των φόρων αλλά δεν είναι επαρκές για τη μέτρηση της φορολογικής επιβάρυνσης. Αυτό συμβαίνει γιατί ο ονομαστικός συντελεστής είναι ο λόγος της φορολογικής υποχρέωσης πριν από τη χρησιμοποίηση των φοροελαφρύνσεων επί της φορολογικής βάσης. Το πρόβλημα είναι ότι η δημιουργία της φορολογικής βάσης ορίζεται από τη νομοθεσία που επιβάλλεται σε κάθε χώρα και διαφέρει σε ολόκληρο τον κόσμο. Για παράδειγμα, για τον φόρο εισοδήματος των νομικών οντοτήτων υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις που μελετούν τις διαφορές μεταξύ του φορολογητέου εισοδήματος (ή της φορολογικής βάσης) και του εισοδήματος που προκύπτει από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις

και παρουσιάζεται στους μετόχους και τους επενδυτές. Το φορολογητέο εισόδημα προέρχεται από τα έσοδα μετά τον υπολογισμό των φορολογικά εκπιπόμενων δαπανών, των μη υποκείμενων στον φόρο και την προσθήκη των φορολογητέων και των μη φορολογητέων στοιχείων. Παρόμοια διαδικασία ακολουθείται και για τον υπολογισμό της φορολογικής βάσης των φυσικών προσώπων.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, εάν τα φορολογικά συστήματα ήταν τα ίδια σε όλες τις χώρες η διαφορά μεταξύ της φορολογικής βάσης και των ακαθάριστων εσόδων θα είναι η ίδια και δεν θα χρειαζόταν ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής. Η σχέση μεταξύ του πραγματικού και του ονομαστικού φορολογικού συντελεστή δίνεται από το παρακάτω γράφημα που δημοσιεύθηκε από τον Nicodeme (2001). Το γράφημα δείχνει τον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή που είναι ο ίδιος για όλα τα επίπεδα κέρδους. Όταν το κέρδος είναι μηδέν, ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής είναι μηδέν. Ενώ, για κέρδος προς το άπειρο, ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής ισούται με τον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή.

Διάγραμμα 2: Ονομαστικός και πραγματικός φορολογικός συντελεστής

Πηγή: Nicodeme (2001)

4.4.2 ETR Vs Πραγματικό Μέσο Φορολογικό Συντελεστή EATR

Ο πραγματικός φορολογικός (ETR) συντελεστής διαφέρει από τον μέσο φορολογικό συντελεστή (EATR), διότι συνήθως χρησιμοποιεί διαφορετικούς συντελεστές από το φορολογητέο εισόδημα (πχ ακαθάριστα έσοδα κ.λπ.). Ο

πραγματικός μέσος φορολογικός συντελεστής εισήχθη από τους Devereux και Griffith (1998) για περιπτώσεις στις οποίες οι επενδυτές πρέπει να επιλέξουν μεταξύ αμοιβαία αποκλειόμενων έργων. Ο μέσος φορολογικός συντελεστής χρησιμοποιεί όπως και ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής το φορολογητέο εισόδημα. Η αιτιολόγηση γιατί ο μέσος συντελεστής δεν είναι ένα καλό μέτρο για τον υπολογισμό της φορολογικής επιβάρυνσης συμπίπτει με αυτή του ονομαστικού που έγινε παραπάνω.

4.4.3 ETR Vs Πραγματικός Μέσος Φορολογικός Συντελεστής EMTR

Οριακός φορολογικός συντελεστής (EMTR) είναι ο επιπλέον φόρος που πληρώνεται για κάθε μια επιπλέον νομισματική μονάδα εισοδήματος. Ο οριακός φορολογικός συντελεστής χρησιμοποιείται ευρέως για τη μέτρηση της μεταβολής της φορολογικής υποχρέωσης κάποιου όταν υπάρχει μεταβολή στο εισόδημα του. Ο οριακός φορολογικός συντελεστής μπορεί να υπολογιστεί ως εξής:

$$m = \frac{\Delta t}{\Delta i}$$

Όπου m είναι ο οριακός φορολογικός συντελεστής, t είναι η φορολογική υποχρέωση και i είναι το φορολογητέο εισόδημα.

Οριακοί πραγματικοί φορολογικοί (EMTR) συντελεστές και ο οριακός φορολογικός συντελεστής (MTR) που χρησιμοποιήθηκαν από τον King & Fullerton (1984) φορολογούν το εισόδημα κεφαλαίου. Ο πραγματικός οριακός φορολογικός συντελεστής (EMTR) μπορεί να διαφέρει από τον οριακό συντελεστή (MTR) επειδή ο φορολογούμενος μπορεί να είναι σε ένα εισοδηματικό εύρος στο οποίο είναι υποχρεωμένος στη κατάργηση κάποιας έκπτωσης. Τόσο ο οριακός πραγματικός φορολογικός συντελεστής όσο και ο οριακός συντελεστής χρησιμοποιούνται συνήθως για την εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων του φορολογικού συστήματος. Για παράδειγμα, ο πραγματικός οριακός φορολογικός συντελεστής (EMTR) στο εισόδημα από κεφάλαιο είναι, σύμφωνα με τους Fullerton (1999) και Devereux et al. (2002), το αναμενόμενο ποσοστό απόδοσης προ φόρων μείον το

αναμενόμενο ποσοστό απόδοσης μετά φόρων μιας νέας οριακής επένδυσης, διαιρούμενο με το ποσοστό απόδοσης προ φόρων. Όσο υψηλότερος είναι ο EMTR, τόσο μεγαλύτερο είναι το απαιτούμενο ποσοστό απόδοσης προ φόρων, και ως εκ τούτου τόσο χαμηλότερο είναι το κίνητρο για επενδύσεις.

4.5 Προηγούμενες Έρευνες

Μια μελέτη σχετικά με τη μεταβλητότητα των ETR είναι σημαντική για την κατανόηση του αντίκτυπου της φορολογικής πολιτικής στην πραγματική φορολογική επιβάρυνση των εταιρειών (*Gupta & Newberry, 1997*) και (*Molloy, 1998*). Καθώς οι φόροι εισοδήματος αντιπροσωπεύουν ένα από τα κόστη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι πραγματικοί συντελεστές φόρου των επιχειρήσεων μπορούν να επηρεάσουν το ποσοστό της αποταμίευσης, το συνολικό κόστος της επιχείρησης και κατά συνέπεια, την οικονομική ανάπτυξη στη χώρα (*Molloy, 1998*). Ως εκ τούτου, η φορολογική πολιτική είναι ένας από τους σημαντικούς παράγοντες που συμβάλλει στην εισροή και την εκροή κεφαλαίων σε μια χώρα.

Ο Wilkie (1988) υποστηρίζει ότι τα κέρδη προ φόρων είναι ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας για τη διαφοροποίηση της φορολογικής επιβάρυνσης των εταιριών.

Στις μέχρι τώρα μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί για τη σχέση του ETR και ορισμένων χαρακτηριστικών της εταιρείας υπάρχει ομοφωνία.

Για παράδειγμα, οι Gupta & Newberry (1997) καθώς και οι Mills et al (1998), παρουσιάζουν αρνητική σχέση μεταξύ ETR και μόχλευσης. Επίσης, αρνητική σχέση, οι παραπάνω, παρουσιάζουν και μεταξύ ETR και έντασης κεφαλαίου σε καθεμία από τις μελέτες τους.

Από την άλλη πλευρά, τα στοιχεία σχετικά με τη σχέση του ETR και άλλων χαρακτηριστικών της εταιρείας, όπως το μέγεθος της εταιρείας, η κερδοφορία και οι δραστηριότητες στο εξωτερικό δεν συμφωνούν σε όλες τις μελέτες. Το μέγεθος της εταιρείας είναι η πιο αμφιλεγόμενη μεταβλητή που εξετάστηκε σε προηγούμενες έρευνες

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από εμπειρικές μελέτες που έχουν διενεργηθεί τα τελευταία χρόνια σχετικά με τη σχέση μεταξύ ETR και μεγέθους της επιχείρησης είναι αντικρουόμενα. Αρχικά, οι Stickney & McGee (1982) και οι Shevlin & Porter

(1992) παρατήρησαν στις έρευνες τους ότι το μέγεθος της επιχείρησης και ο ETR δεν συσχετίζονται μεταξύ τους. Στη συνέχεια ο Zimmerman (1983) παρατηρεί μια θετική σχέση μεταξύ ETR και του μεγέθους της επιχείρησης. Στην ίδια παρατήρηση κατέληξαν και οι Sansing (1998), Holland (1998) και Desai (2003) ότι δηλαδή οι μεγαλύτερες εταιρείες, λόγω της πολιτικής τους έχουν λιγότερα φορολογικά κίνητρα σε σχέση με τις μικρότερες εταιρείες. Ως εκ τούτου, αναμένουν θετική επίδραση του μεγέθους της επιχείρησης και του ETR

Αντίθετα ο Porcano (1986) παρατηρεί αρνητική σχέση. Όπως επίσης και ο Hanlon (2003) απέδειξε αρνητική επίδραση του μεγέθους της επιχείρησης και του ETR, επειδή οι μεγαλύτερες εταιρείες έχουν μεγαλύτερη εμπειρία στη φορολογία ή έχουν περισσότερη πολιτική επιρροή για να επωφεληθούν από φορολογικά κίνητρα.

Αργότερα οι ερευνητές Gupta & Newberry (1997), Derashid & Zhang (2003) καθώς επίσης και οι Mills et al. (1998) στις μελέτες τους δεν βρήκαν καμία συσχέτιση και προσπάθησαν να συμβιβάσουν τα αντικρουόμενα αποτελέσματα.

Επιπλέον, η υπάρχουσα βιβλιογραφία υποστήριξε ότι οι μεγαλύτερες εταιρείες θα έπρεπε να έχουν χαμηλότερα ETR από ό, τι οι μικρότερες εταιρείες λόγω των μεγαλύτερων πόρων με τους οποίους 1) επηρεάζουν την πολιτική διαδικασία, 2) αναπτύσσουν εμπειρία στον φορολογικό σχεδιασμό και 3) οργανώνουν τις δραστηριότητες τους με βέλτιστους τρόπους εξοικονόμησης φόρων (Rego, 2003). Επομένως, ο ETR μπορεί να θεωρηθεί μέτρο φόρου (Rego, 2003), (Hanlon, 200), (Desai, Dharmapala, 2006).

Σε προηγούμενες έρευνες, τα φορολογικά κίνητρα έχουν διαμορφωθεί ως συνάρτηση του μεγέθους και των αποφάσεων λειτουργίας, χρηματοδότησης και επενδύσεων μιας επιχείρησης.

Εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ της διαχείρισης των κερδών και της φοροαποφυγής των επιχειρήσεων οι Desai & Dharmapala(2006) καταλήγουν στο συμπέρασμα πως οι διαχειριστές μέσω της αποφυγής της φορολογίας έχουν την δυνατότητα να χειραγωγήσουν τα κέρδη και με τον τρόπο αυτό να προωθήσουν τα δικά τους συμφέροντα έναντι των μετόχων.

Τη θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους του αναβαλλόμενου φόρου και των τιμών των μετοχών μιας επιχείρησης τεκμηρίωσαν οι Lynn et al.(2008). Οι Chang et al.(2009) απέδειξαν την ύπαρξη θετικής συσχέτισης ανάμεσα των αναγνωρισμένων αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων και της αξίας της επιχείρησης.

Επιπρόσθετα, η κεφαλαιακή διάρθρωση ή η μόχλευση μπορεί να επηρεάσει

αντίστροφα τον ETR επειδή τα έξοδα των τόκων είναι εκπεστέα, ενώ τα μερίσματα που καταβάλλονται στους μετόχους όχι (Hanlon, 2003).

Όσον αναφορά τη μόχλευση οι Xing Liu & Shujun Cao (2007) καταλήγουν στην έρευνα τους ότι έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο ETR. Οι ίδιοι επίσης καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η ένταση κεφαλαίου δεν έχει σημαντική σχέση με το ETR. Εν αντιθέσει, αρνητικά συνδέονται η ένταση κεφαλαίου και οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές (Boudewijn J.,2005)

Ο Sebastian (2014) στην έρευνά του εντοπίζει ότι η κεφαλαιακή ένταση και η μόχλευση επηρεάζουν αρνητικά τους πραγματικούς φορολογικούς συντελεστές. Ενώ, το μέγεθος της επιχείρησης και η ένταση της εργασίας δεν έχουν καμία απολύτως επίδραση. Αντίθετα η κερδοφορία έχει θετικό αποτέλεσμα.

Σε μία έρευνα των Noor & Mastuki 2008 αποκαλύπτεται μια σημαντική και αρνητική σχέση μεταξύ της απόδοσης στοιχείων ενεργητικού (ROA) και ETR. Αυτό δείχνει ότι οι εξαιρετικά κερδοφόρες εταιρείες είναι σε θέση να αποφύγουν φόρο μέσω των φορολογικών κινήτρων ή μέσω δραστηριοτήτων φοροαπαλλαγής.

Από την έρευνα των Χύτης et al. (2015) διαπιστώνεται ότι οι εταιρίες με μικρή χρηματιστηριακή κεφαλαιοποίηση (FTSE/ASESmallCap80) εμφανίζουν τον υψηλότερο ETR , ενώ οι εταιρείες της μεγάλης κεφαλαιοποίησης(FTSE/ASE20) έναν από τους μεγαλύτερους. Σε επίπεδο κλάδων οι εταιρίες του Τεχνολογικού τομέα εμφανίζουν τον υψηλότερο ETR, ενώ ο χαμηλότερος ETR καταγράφεται στον κλάδο της Ακίνητης Περιουσίας.

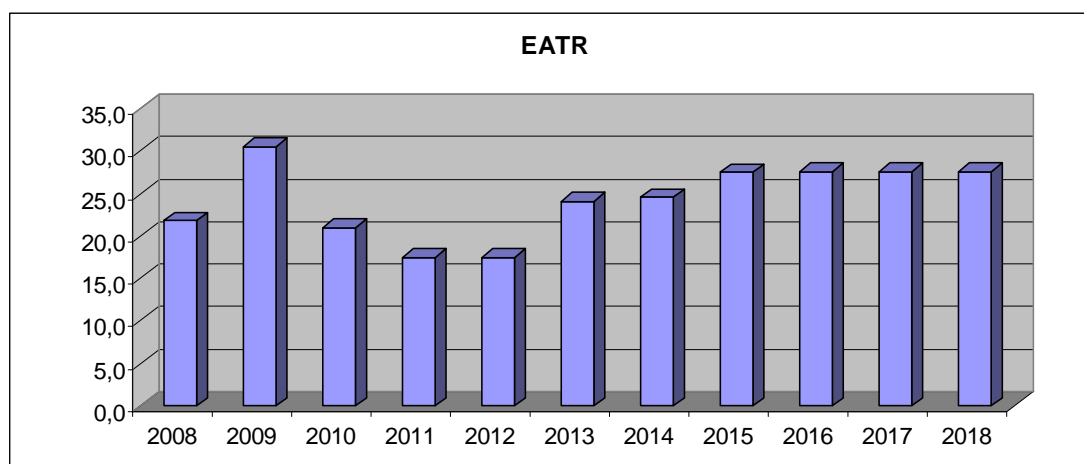
Κεφάλαιο 5. Οι Πραγματικοί Φορολογικοί Συντελεστές στην Ελλάδα και η Εξέλιξή τους την Περίοδο 2008-2018

5.1 Ο Μέσος Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (EATR) στην Ελλάδα

Ο μέσος πραγματικός φορολογικός συντελεστής εισοδήματος των εταιρειών έχει ενημερωτικό χαρακτήρα, καθώς αντικατοπτρίζει τη συνολική φορολογική επιβάρυνση των επιχειρήσεων και αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη λήψη επενδυτικών αποφάσεων. Ο μέσος πραγματικός φορολογικός συντελεστής (effective tax rate) του εισοδήματος των εταιρειών καταγράφει όχι μόνο τον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή αλλά και παράγοντες που επηρεάζουν τη φορολογική βάση.

Οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές αποτυπώνουν, επίσης, και πληθώρα παραγόντων που εκτείνονται πέραν των φόρων που επιβάλλονται από την αντίστοιχη νομοθεσία. Σε αυτούς περιλαμβάνονται, για παράδειγμα στοιχεία της φορολογικής βάσης, πηγή χρηματοδότησης (χρέος, κέρδη εις νέον ή νέα ίδια κεφάλαια), και το στοιχείο ενεργητικού στο οποίο πραγματοποιείται η επένδυση (μηχανήματα, κτίρια, άυλα στοιχεία ενεργητικού, απόθεμα και χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία).

Στο ακόλουθο σχήμα παρουσιάζεται η μεταβολή του μέσου πραγματικού φορολογικού συντελεστή στην Ελλάδα την περίοδο 2008-2018.

Διάγραμμα 3: Ο EATR στην Ελλάδα για την περίοδο 2008-2018.

Πηγή: ZEW (2019), *Effective tax levels using the Devereux/Griffith methodology: final report 2019*. Έργο για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

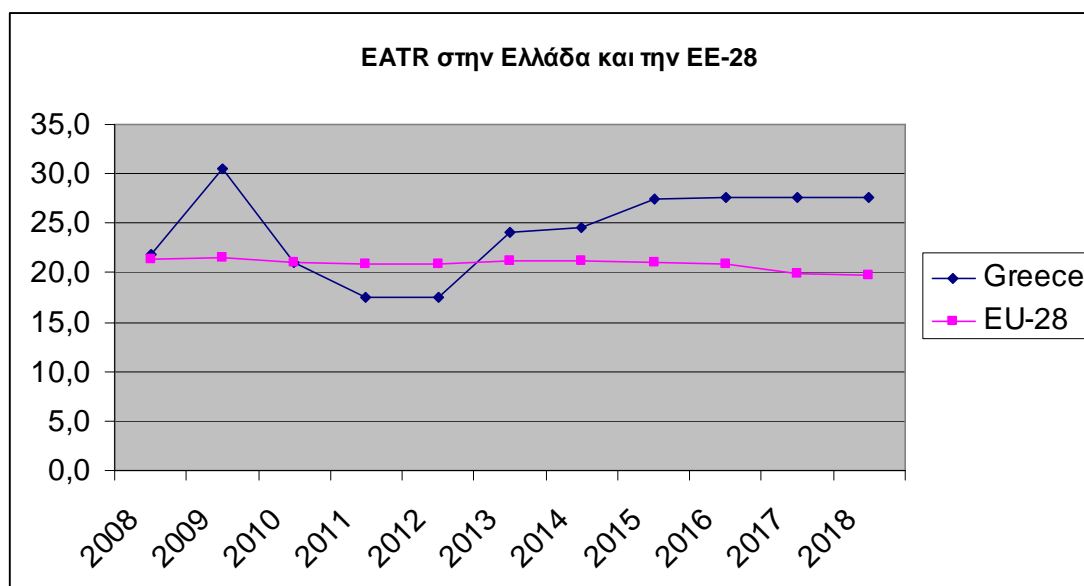
Επομένως, όπως μπορεί να γίνει κατανοητό ο EATR (effective average tax rate), πραγματικός μέσος φορολογικός συντελεστής, αξιολογεί τον βαθμό κατά τον οποίο η φορολογική επιβάρυνση της νέας επένδυσης της επιχείρησης μειώνει τον συντελεστή απόδοσης αυτής της επένδυσης και συνεπώς είναι το καλύτερο μέτρο αξιολόγησης του βαθμού κατά τον οποίο η φορολογία της χώρας επηρεάζει το κίνητρο της επιχείρησης για επενδύσεις.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι από τις πιο επιβαρυνμένες φορολογικά μεταξύ των χωρών της ΕΕ-28. Στην διάρκεια της 10ετίας 2008-2018, ενώ φαινομενικά ο φορολογικός συντελεστής για τις επιχειρήσεις μειώθηκε, οι πραγματικές φορολογικές επιβαρύνσεις τελικά αυξήθηκαν και μάλιστα πολύ περισσότερο σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες. Αν ανατρέξει κανείς στους ονομαστικούς φορολογικούς συντελεστές μπορεί να μείνει με την εντύπωση ότι στην Ελλάδα παρά τα υπάρχοντα ελλείμματα στην αρχή της κρίσης, οι επιχειρήσεις πήραν όσο αυτό ήταν δυνατό μια ώθηση από τις Αρχές. Το 2008 βρήκε τις επιχειρήσεις με συντελεστή 25%, στον οποίο προστέθηκε έκτακτη εισφορά 10%, ενώ το 2018 ο συντελεστής βρέθηκε στο 29%. Τα επόμενα χρόνια μετά το 2008 υπήρξαν μεταβολές στον ονομαστικό συντελεστή. Το 2009 διατηρήθηκε στα ίδια επίπεδα δηλαδή 25% προσαυξημένος με το 10% της έκτακτης εισφοράς. Το 2010 κυμάνθηκε στο 24%, ενώ τα έτη 2011 και 2012 υπήρξε μια μείωση του ονομαστικού συντελεστή στο 20%. Στη συνέχεια το 2013 αυξήθηκε στο 26%, ποσοστό το οποίο διατηρήθηκε και για το 2014. Τέλος από το 2015 μέχρι και το 2018 βρίσκεται στο 29%. Παρατηρώντας κανείς όλες τις προηγούμενες μεταβολές του ονομαστικού συντελεστή θα μπορούσε να πει ότι τελικά έχουμε μια μείωση 6 ποσοστιαίων μονάδων, στο διάστημα 2008- 2018, ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από τη μέση μείωση του 1,7% στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. Δυστυχώς όμως η παρατήρηση αυτή δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα που είναι τελείως διαφορετική. Πρακτική πολλών χωρών είναι να μειώνουν μεν τους ονομαστικούς συντελεστές φορολόγησης αλλά «πειράζουν» δε την τελική φορολογική επιβάρυνση, π.χ. ενσωματώνοντας τον εταιρικό φόρο στο φόρο εισοδήματος, αλλάζοντας τους κανόνες αποτίμησης των αποθεματικών και υιοθετώντας διεθνείς φορολογικούς κανόνες. Τελικό αποτέλεσμα αυτών των πρακτικών είναι η κατακόρυφη αύξηση του πραγματικού φορολογικού βάρους των επιχειρήσεων.

Το παραπάνω συμβαίνει και με τις ελληνικές επιχειρήσεις. Ο ανώτατος ονομαστικός (statutory) φορολογικός συντελεστής εισοδήματος νομικών προσώπων

το 2019 ήταν 28%, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος των χωρών της ΕΕ-28 μόλις 21,7%. Σε ότι αφορά τον πραγματικό (effective) φορολογικό συντελεστή ο οποίος παρέχει μια ακριβέστερη εικόνα του φορολογικού βάρους, στην Ελλάδα το 2018 ανήλθε σε 27,6%, υψηλότερος με μια διαφορά σχεδόν 8 (7,8) ποσοστιαίων μονάδων από τον αντίστοιχο συντελεστή για το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-28 που ήταν 19,8%.

Στην πλειοψηφία των χωρών της Ευρώπης καταγράφεται μείωση των ονομαστικών και επομένως και των πραγματικών συντελεστών, η οποία έγινε περισσότερο έντονη την τελευταία διετία, από 21,3% το 2008 σε 19,8% το 2018. Αντίθετα, στην χώρα μας, ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής ακολούθησε μια πορεία παρόμοια με αυτή του ονομαστικού που ήδη έχει αναφερθεί. Το 2009 υπήρξε μία αύξηση στο 30,5% από το 21,8% της προηγούμενης χρονιάς (2008). Ωστόσο από το 2010 που ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής ήταν στο 21% παρατηρείται μια μείωση τα επόμενα δυο έτη 2011 και 2012 με τον συντελεστή να ανέρχεται σε ποσοστό της τάξης του 17,5% και τις δυο χρονιές. Από το 2013 (24,1%) και μετά υπάρχει μια συνεχόμενη αύξηση. Το ποσοστό το 2014 ήταν 24,5%, το 2015 αυξήθηκε κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες και άγγιξε το 27,5% ενώ για τα έτη 2016, 2017 και 2018 διαμορφώθηκε στο 27,6%.

Διάγραμμα 4: Ο EATR στην Ελλάδα και την ΕΕ-28

Πηγή: Eurostat και European Commission (2019). Taxation trends in the European Union

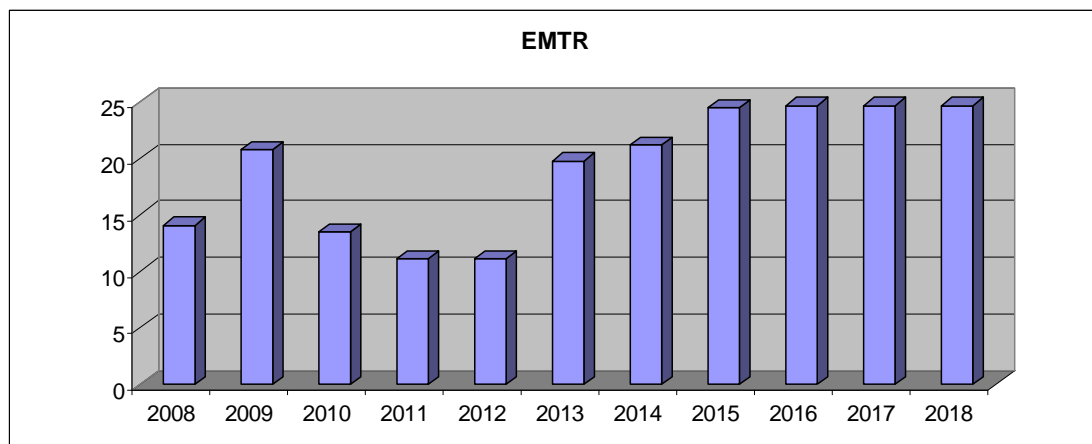
Ειδικότερα, μεταξύ 2008 και 2018, ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής αυξήθηκε στην Ελλάδα κατά 5,8 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ την ίδια περίοδο ο αντίστοιχος συντελεστής για το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-28 μειώθηκε κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα (<https://taxfoundation.org>). Επιπλέον, η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες με την μεγαλύτερη αύξηση του πραγματικού φορολογικού συντελεστή (άλλες χώρες είναι η Λετονία και η Κύπρος με μικρότερες αυξήσεις 2,9% και 2,4% αντίστοιχα). Παρά και τη πρόσφατη μείωση κατά μία ποσοστιαία μονάδα σε 28% το 2019, η χώρα εξακολουθεί να κατατάσσεται στην ομάδα των ευρωπαϊκών χωρών με τον υψηλότερο ονομαστικό εταιρικό φορολογικό συντελεστή. Λαμβάνοντας υπόψη τη μείωση του φορολογικού βάρους των επιχειρήσεων που καταγράφεται διεθνώς τα τελευταία χρόνια, η υψηλότερη φορολόγηση που επιβάλλει το ελληνικό φορολογικό σύστημα στα κέρδη των επιχειρήσεων επιδρά ανασταλτικά στην αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας. Αυξάνει το κόστος συσσώρευσης φυσικού κεφαλαίου, αποδυναμώνει το επενδυτικό ενδιαφέρον, μειώνει την παραγωγικότητα του κεφαλαίου και τη συνολική παραγωγικότητα. Συνεπώς, καθιστά τις επιχειρήσεις λιγότερο ανταγωνιστικές και θέτει σε κίνδυνο την οικονομική τους βιωσιμότητα.

5.2 Ο Οριακός Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (EMTR) στην Ελλάδα

Ο EMTR (Effective Marginal Tax Rate), πραγματικός οριακός φορολογικός συντελεστής στην επένδυση, μετράει τη φορολογική επιβάρυνση μιας υποθετικής νέας επένδυσης ως ποσοστό του κόστους πραγματοποίησης αυτής της επένδυσης. Οι αποφάσεις για το ύψος των επενδύσεων επηρεάζονται από τον πραγματικό οριακό φορολογικό συντελεστή, δηλαδή τη φορολογική επιβάρυνση στο τελευταίο ευρώ που επενδύεται σε ένα έργο που μόλις ισοσκελίζεται (η «οριακή» επένδυση). Όσο χαμηλότερος είναι ο πραγματικός οριακός φορολογικός συντελεστής τόσο περισσότερο συμβάλλει το φορολογικό σύστημα στις επενδύσεις. Υψηλή φορολόγηση επιχειρήσεων σημαίνει υψηλός EMTR και κατά συνέπεια λιγότερο ελκυστική θεωρείται η συγκεκριμένη χώρα για την προσέλκυση νέων επενδύσεων ή τη διατήρηση των υφιστάμενων. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι να μειωθεί ο πραγματικός οριακός φορολογικός συντελεστής και να διαμορφωθεί ένα φορολογικό σύστημα που υποστηρίζει τις επενδύσεις. Σε αυτούς περιλαμβάνονται τα εξής:

- παροχή χρονοδιαγραμμάτων ταχύτερης απόσβεσης ή άμεσος καταλογισμός δαπανών,
- μετατροπή του κόστους ιδίων κεφαλαίων σε εκπιπτόμενο,
- βελτίωση των προϋποθέσεων για τις μεταφερόμενες ζημίες,
- παροχή φορολογικών κινήτρων για έρευνα και ανάπτυξη.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται η μεταβολή του μέσου πραγματικού φορολογικού συντελεστή στην Ελλάδα την περίοδο 2008-2018.

Διάγραμμα 5: Ο EMTR στην Ελλάδα για την περίοδο 2008-2018.

Πηγή: ZEW (2019), *Effective tax levels using the Devereux/Griffith methodology: final report 2019*. Έργο για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ο οριακός πραγματικός συντελεστής (EMTR) της Ελλάδας στο εισόδημα των επιχειρήσεων το 2018 διαμορφώθηκε στο 24,7% ο οποίος είναι αρκετά υψηλότερος σε σύγκριση με αντίστοιχους EMTR γειτονικών χωρών (πχ Ιταλίας 19,3%, Βουλγαρίας 6,2%, Κύπρου 5,8%). Ο πραγματικός οριακός φορολογικός συντελεστής (EMTR) στις εταιρικές επενδύσεις (δηλ. Ο φορολογικός αντίκτυπος στις επενδύσεις κεφαλαίου ως ποσοστό του κόστους κεφαλαίου) ποικίλλει σημαντικά στη διάρκεια των ετών στην Ελλάδα, κυμαινόμενος από 14,1% το 2008 έως 24,7% το 2018. Το 2008 ο EMTR στην Ελλάδα διαμορφώνεται στο 14,1% ενώ την αμέσως επόμενη χρονιά υπάρχει μια αλματώδης αύξηση και φτάνει στο 20,8%. Τις επόμενες τρεις χρονιές σημειώνει το ποσοστό του μια μείωση, έτσι το 2010 είναι 13,5% και τα δυο επόμενα χρόνια 2011 και 2012 παραμένει σταθερό στο 11,1%. Από τη χρονιά αυτή και πέρα συνεχώς αυξάνεται φτάνοντας το 21,2% το 2014. Το 2015 αυξάνει ακόμη

περισσότερο στο 24,5%. Τέλος από το 2016 έως και το 2018 μένει σταθερός στο 24,7%.

Συνολικά τη δεκαετία 2008-2018 υπάρχει μία αύξηση του πραγματικού οριακού συντελεστή (EMTR) 10,6 μονάδων. Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από τις προαναφερθείσες μεταβολές το ελληνικό EMTR είναι εξαιρετικά ασταθές από έτος σε έτος λόγω της πολυπλοκότητας και της αστάθειας του εταιρικού φορολογικού κώδικα. Η αστάθεια του EMTR είναι αποτέλεσμα της υψηλής φορολόγησης επενδύσεων που σημαίνει υψηλός EMTR και κατά συνέπεια λιγότερο φιλική θεωρείται η συγκεκριμένη χώρα για την προσέλκυση επενδύσεων ή διατήρηση των ήδη υπαρχουσών. Αποτέλεσμα είναι ένα λιγότερο ελκυστικό περιβάλλον για Ελληνικές επενδύσεις.

Αν και ο EMTR Ελλάδα δε είναι ο υψηλότερος υπάρχουν χώρες με πολύ υψηλότερο EMTR στην Ε.Ε (πχ Γερμανία 23,3%, Γαλλία 30,2%, Ην.Βασίλειο 23,8%), ωστόσο αυτές διαχρονικά προσελκύουν περισσότερες επενδύσεις συγκριτικά με την Ελλάδα. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί στη σταθερότητα φορολογικού συστήματος, στην λειτουργία του υγιούς ανταγωνισμού, στη μεγαλύτερη ανταποδοτικότητα που έχει η φορολόγηση σε αυτές τις χώρες.

Παρόλα αυτά υπάρχουν χώρες που εμφανίζουν πολύ χαμηλότερο EMTR σε σύγκριση με την Ελλάδα (πχ Βουλγαρία 6,2%, Ρουμανίας 11,5%, Πολωνία 13,8%). με αυτό τον τρόπο (και το εν μέρει, με πολλές ελληνικές επιχειρήσεις να εγκαθίστανται σε αυτές) να πετυχαίνουν να προσελκύσουν περισσότερες επενδύσεις, αντισταθμίζοντας έτσι τη χαμηλή ανταποδοτικότητα της φορολόγησης και παροχή κακής ποιότητας δημόσιων έργων.

5.3 Φορολογικοί Συντελεστές γιατί είναι Αναγκαία η Μείωσή τους

Μεταξύ 2008 και 2018 η πραγματική φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 5,8 ποσοστιαίες μονάδες, σε αντίθεση με τη μείωση κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα στην ΕΕ-28. Μάλιστα, το 2018 ήταν 7,8 ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερη στην Ελλάδα (27,6%) σε σχέση με τη μέση επιβάρυνση στην ΕΕ-28 (19,8%). Σε μια σύγκριση της πορείας των αντίστοιχων δεικτών μεταξύ της Ελλάδας και των χωρών της ΕΕ-28 κατά την ίδια περίοδο, παρατηρείται ότι, παρά τον υψηλό συντελεστή, τα φορολογικά έσοδα στη χώρα μας υπολείπονται του ευρωπαϊκού

μέσου όρου. Ειδικότερα, την περίοδο πριν από την οικονομική κρίση, τα φορολογικά έσοδα κατέγραψαν πτωτική πορεία, ενώ τη περίοδο που ακολούθησε, δηλαδή τα χρόνια της ύφεσης, και ιδιαίτερα μετά το 2014 ακολούθησαν αυξητική πορεία, η οποία όμως φαίνεται να αντιστράφηκε το 2017, ως αποτέλεσμα των ισχνών ρυθμών ανάπτυξης, των μειωμένων κερδών, αλλά και της φορολογικής κόπωσης. Επιπλέον, σε αντίθεση με όλες τις ανεπτυγμένες χώρες που την τελευταία διετία καταγράφουν σημαντικές μειώσεις του εταιρικού συντελεστή με στόχο την τόνωση του επενδυτικού ενδιαφέροντος, ο αντίστοιχος συντελεστής στην Ελλάδα μειώθηκε οριακά, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να συγκαταλέγεται στις χώρες με τον υψηλότερο ονομαστικό φορολογικό συντελεστή.

Οι υψηλότεροι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές (ETR) στην επένδυση στην Ελλάδα, συγκριτικά με άλλες χώρες της ΕΕ, δηλαδή ο EMTR και ο EATR, αλλά και η μεγάλη διακύμανση αυτών των δεικτών που όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως είναι αντανάκλαση της πολυπλοκότητα και της αστάθεια του φορολογικού συστήματος για τις επιχειρήσεις, έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση του επιχειρηματικού κλάδου στην Ελλάδα και ως επακόλουθο τη μείωση των εσόδων από τη φορολόγηση των επιχειρήσεων.

Στο πλαίσιο της συντελούμενης αλλαγής του προσανατολισμού της οικονομικής πολιτικής και του δημοσιονομικού μίγματος με σκοπό την προσέλκυση επενδύσεων και την επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης, η μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης των επιχειρήσεων αποτελεί προτεραιότητα. Και αυτό διότι η υπέρμετρα υψηλή φορολόγηση των ελληνικών επιχειρήσεων τα τελευταία χρόνια φέρνει την ελληνική οικονομία σε μειονεκτική θέση καθώς σπρώχνει τις ελληνικές και ξένες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα είτε να προχωρήσουν σε αναστολή της λειτουργίας τους είτε να μεταφέρουν τη φορολογική τους έδρα, είτε ακόμη και την παραγωγική τους δραστηριότητα, σε άλλες χώρες με ευνοϊκότερη φορολογική μεταχείριση, χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές αλλά και με φιλικότερο- ευνοϊκότερο περιβάλλον για επενδύσεις. Αποτέλεσμα όλων είναι η μείωση των φορολογικών εσόδων άρα η μείωση της δυνατότητας επαρκούς χρηματοδότησης δημοσίων δαπανών.

Για τις επιχειρήσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες δεν είναι ασυνήθιστο να αντιμετωπίζουν ETR, είτε EMTR είτε EATR, χαμηλότερους από τον ονομαστικό φορολογικό συντελεστή εισοδήματος νομικών προσώπων. Για τους οικονομολόγους, είναι επίσης γενικά αντιληπτό ότι οι ETR's ακολουθούν

μακροπρόθεσμα την τάση των ονομαστικών φορολογικών συντελεστών. Η απόκλιση ανάμεσα σε αυτές τις δύο κατηγορίες συντελεστών δεν οφείλεται στον οικονομικό κύκλο αλλά σε αποσπασματικές παροχές σε επιχειρήσεις ή κλάδους επιχειρήσεων με ιδιαίτερα ευνοϊκές για αυτές φορολογικές συνθήκες. Έχει αποδειχθεί ότι τα χαρακτηριστικά του φορολογικού συστήματος, δηλαδή το ύψος των φορολογικών συντελεστών, ο βαθμός προοδευτικότητας και το εύρος της φορολογικής βάσης, επηρεάζουν τα κίνητρα προς επένδυση και κατά συνέπεια τις αναπτυξιακές προοπτικές της

Επομένως, δεδομένου ότι οι αποφάσεις για ανάληψη επενδυτικών σχεδίων εξαρτώνται από το κόστος και την προσδοκώμενη απόδοση της επένδυσης, μια αύξηση του εταιρικού φορολογικού συντελεστή επιδρά αρνητικά στην κερδοφορία της επένδυσης, αφού μειώνει την απόδοσή της μετά την αφαίρεση του φόρου. Η υψηλότερη φορολογία επιδρά επίσης αρνητικά στην προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων, αφού μειώνει την επενδυτική ανταγωνιστικότητα της χώρας (*Τράπεζα της Ελλάδος, 2019*). Συμπερασματικά, το ισχύον φορολογικό σύστημα για τις επιχειρήσεις υποδαυλίζει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας μέσω της φορολογικά υψηλής αντιμετώπισης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων

Κεφάλαιο 6 . Μεθοδολογία

Στο παρόν κεφάλαιο με τίτλο “Μεθοδολογία” υλοποιείται μια λεπτομερής αναφορά και παρουσίαση της μεθοδολογικής πορείας που υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια και για τους σκοπούς της έρευνας. Το κεφάλαιο διακρίνεται σε επιμέρους ενότητες κάθε μια απαντά σε διαφορετικό σκοπό. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ο ερευνητικό στόχος και τα ερευνητικά ερωτήματα, στα οποία επιδιώκει να δώσει απαντήσεις η εργασία με την έρευνά της. Εν συνεχεία, περιγράφεται η διαδικασία επιλογής και τα χαρακτηριστικά του δείγματος, ο τρόπος συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων της έρευνας, αλλά και το ερευνητικό εργαλείο. Ακόμα, γίνεται αναφορά στα ζητήματα ηθικής δεοντολογίας τα οποία καλείται να αντιμετωπίσει ο ερευνητής, ενώ αναφορά γίνεται και στην συνεισφορά της εργασίας στη διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφία. Τέλος, έμφαση δίνεται στην παρουσίαση των περιορισμών της έρευνας, δηλαδή των χαρακτηριστικών εκείνων της έρευνας που αποτελούν αδυναμίες και πρέπει να γνωστοποιηθούν στους ερευνητές και τους αναγνώστες της εργασίας.

6.1 Ερευνητικός Στόχος και Ερωτήματα

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στη σύνδεση του μέσου φορολογικού συντελεστή με διάφορα μεγέθη που σχετίζονται με τη λειτουργία και αφορούν τη δραστηριότητα μιας οικονομικής οντότητας, όπως για παράδειγμα το μέγεθος της οικονομικής οντότητας, τον βαθμό μόχλευσης, τον δείκτη ROA, την ένταση του κεφαλαίου και τον Κύκλο εργασιών της επιχείρησης. Στόχος της εργασίας αποτελεί η διερεύνηση της διαχρονικής εξέλιξης του δείκτη ETR (Effective Tax Rate) στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των ετών 2008-2018 και του κατά πόσο τα ανωτέρω 6 μεγέθη επιδρούν στη διαμόρφωση του μέσου φορολογικού συντελεστή κι αν ναι με ποιον τρόπο (θετική ή αρνητική σχέση).

Τα ερευνητικά ερωτήματα που καλείται να απαντήσει η εργασία είναι τα ακόλουθα:

- Μεταβλήθηκε ο μέσος φορολογικός συντελεστής στην Ελλάδα κατά τα τελευταία δέκα χρόνια με αρχικό έτος αναφοράς το 2008 και τελευταίο το 2018;
- Επηρεάζει ο μέσος φορολογικός συντελεστής τις επιχειρήσεις;

Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ του μέσου φορολογικού συντελεστή και των μεταβλητών : Κύκλος εργασιών, βαθμός μόχλευσης, δείκτης ROA, μέγεθος οντότητας και ένταση κεφαλαίου στη διαμόρφωση του μέσου φορολογικού συντελεστή; Αν ναι με ποιον τρόπο (θετική ή αρνητική συσχέτιση).

6.2 Διαδικασία Επιλογής και Χαρακτηριστικά του Δείγματος

Προκειμένου να υλοποιηθεί η έρευνα επιλέχθηκαν ορισμένες εταιρείες που θα αποτελέσουν το αντικείμενο αυτής. Πιο συγκεκριμένα το δείγμα της έρευνας αποτελείται από τις οικονομικές καταστάσεις 20 οικονομικών οντοτήτων για τη διάρκεια των ετών 2008-2018. Η επιλογή τους έγινε με βάση την κεφαλαιοποίηση τους και πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης τιμών μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Ο δείκτης διαμορφώθηκε σύμφωνα με τις 20 εταιρείες οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

1. REVOIL (PEBOIA)
2. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ (ΠΕΤΡΟ)
3. ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ (ΠΑΠ)
4. ΜΟΥΖΑΚΗΣ (ΜΟΥΖΚ)
5. ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ (ΚΥΡΙΟ)
6. ΚΤΗΜΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ (ΚΤΗΛΛ)
7. ΚΛΟΥΚΙΝΑΣ – ΛΑΠΠΙΑΣ (ΚΛΜ)
8. ΕΛΙΝΟΙΑ (ΕΛΙΝ)
9. ΕΛΑΣΤΡΟΝ (ΕΛΣΤΡ)
10. ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ (ΕΒΡΟΜ)

11. ΔΡΟΜΕΑΣ (ΔΡΟΜΕ)
12. ΓΕΝ. ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ (ΓΕΒΚΑ)
13. ΑΦΟΙ ΚΟΡΔΕΛΛΟΥ (ΚΟΡΔΕ)
14. UNIBIOS (ΒΙΟΣΚ)
15. SPACE HELLAS (ΣΠΕΙΣ)
16. PAPERPACK (ΠΠΑΚ)
17. MEVACO (ΜΕΒΑ)
18. FLEXOPACK (ΦΛΕΞΟ)
19. CENTRIC (ΣΕΝΤΡ)
20. BRIQ PROPERTIES (ΜΠΡΙΚ)

Από τις ανωτέρω εταιρείες δεν περιέχεται στο δείγμα της έρευνας η εταιρεία «**BRIQ PROPERTIES (ΜΠΡΙΚ)**» καθώς δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για την εταιρεία αυτή για το χρονικό διάστημα που εξετάζεται στη βάση της παρούσας έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, για την εταιρεία αυτή η διαθέσιμη χρηματοοικονομική αναφορά περιοριζόταν στα έτη 2017-2019, χρονική περίοδος που δεν επαρκεί για την αναγωγή των στοιχείων σε μέσους όρους ή πρόβλεψη των στοιχείων που λείπουν ώστε να συμπεριληφθούν στο δείγμα της έρευνας.

6.3 Εργαλεία Συλλογής Δεδομένων – Είδος Έρευνας

Για τη συλλογή των δεδομένων ο ερευνητής ανέτρεξε στην επίσημη ιστοσελίδα του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Ειδικότερα, επιλέγοντας από τους βασικούς δείκτες το δείκτη τιμών μεσαίας και μικρής κεφαλαιοποίησης προέκυψαν οι οικονομικές οντότητες των οποίων τα στοιχεία θα αποτελέσουν τις μεταβλητές της έρευνας. Η συλλογή των δεδομένων στη συνέχεια θα υλοποιηθεί από τον ερευνητή ο οποίος θα ανατρέξει στις οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών και θα αναζητήσει τις μεταβλητές που θα αποτελέσουν τις εισροές για τη στατιστική ανάλυση.

Η έρευνα βάσει των ανωτέρω αποτελεί μια ποσοτική έρευνα, η οποία επιδιώκει να βρει τη σχέση μεταξύ διαφόρων παραγόντων. Ειδικότερα, αυτό το είδος έρευνας αποσκοπεί στη διερεύνηση φαινομένων με τη χρήση στατιστικών μεθόδων και

μαθηματικών μοντέλων, όπως και τη χρήση και επεξεργασία αριθμητικών δεδομένων. Το εν λόγω είδος έρευνας κάνει χρήση ενός δείγματος και επιδιώκει να αναγάγει το συμπέρασμα στον πληθυσμό.

6.4 Μέθοδος Ανάλυσης Δεδομένων - Ερευνητική Διαδικασία

Η ανάλυση των δεδομένων θα υλοποιηθεί με τη χρήση του Στατιστικού Προγράμματος S.P.S.S. Πιο συγκεκριμένα προκειμένου να διερευνηθεί η εξάρτηση μιας μεταβλητής (εξαρτημένης) με ένα σύνολο επιμέρους μεταβλητών (ανεξάρτητων) πρέπει να γίνει χρήση και εφαρμογή ενός γραμμικού μοντέλου. Για τον σχεδιασμό του μοντέλου αυτού θα χρησιμοποιηθεί το στατιστικό πρόγραμμα S.P.S.S. και οι μεταβλητές θα είναι οι ακόλουθες:

➤ **Εξαρτημένη μεταβλητή:** Ο δείκτης ETR (Effective Tax Rate)

➤ **Ανεξάρτητες Μεταβλητές :**

1. Το μέγεθος της οικονομικής οντότητας,
2. Ο βαθμός μόχλευσης,
3. Ο δείκτης ROA,
4. Η ένταση του κεφαλαίου
5. Ο κύκλος εργασιών και
6. Ύπαρξη ή όχι θυγατρικής στο Εξωτερικό.

Στη βάση αυτή λοιπόν μελετάται η απόκριση μίας εξαρτημένης μεταβλητής ως γραμμικό αποτέλεσμα της δράσης πολλών ανεξάρτητων μεταβλητών μέσω της δημιουργίας της εξίσωσης πολλαπλής παλινδρόμησης.

6.5 Ζητήματα Δεοντολογίας

Ζητήματα δεοντολογίας προκύπτουν σε κάθε στάδιο και ανεξάρτητα από τη φύση της έρευνας που διεξάγεται. Τα ζητήματα δεοντολογίας με τα οποία έρχεται αντιμέτωπος κάθε ερευνητής κατά τη διεξαγωγή της έρευνας του σχετίζονται κυρίως

με το είδος της έρευνας που επιλέγει να υλοποιήσει ο ερευνητής, αλλά και το εργαλείο συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων.

Στην παρούσα έρευνα και βάσει του είδους της έρευνας, του τρόπου συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων, υποχρέωση του ερευνητή αποτελεί η διαφανής και αξιόπιστη παρουσίαση των πρωτογενών δεδομένων που αντλούνται από τις οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών που αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Στην κατεύθυνση αυτή υποχρέωση του ερευνητή αποτελεί να μην επιδιώξει ή προσπαθήσει να επέμβει και να αλλοιώσει τα δεδομένα του δείγματός του προς όφελος του αποτελέσματος που θα ήθελε να προκύψει βάσει των ερευνητικών ερωτημάτων που ετέθησαν από μέρους του.

Ακόμα υποχρέωση του ερευνητή αποτελεί η αναγνώριση πάσης φύσεως βοήθειας και πηγής άντλησης πληροφοριών που έλαβε και χρησιμοποίησε αντίστοιχα προκειμένου να συνθέσει την έρευνά του και τελικά να καταλήξει σε συμπεράσματα. Ο ερευνητής οφείλει να διατηρήσει τη βάση δεδομένων στην οποία περιέχονται τα στοιχεία που ανέλυσε και να τη διαθέσει στον επιβλέποντα ή σε οποιονδήποτε ερευνητή επιθυμεί να συνεχίσει τη μελέτη του δείγματος που ανέλυσε ο ερευνητής της παρούσας εργασίας.

6.6 Περιορισμοί Έρευνας

Βασικός περιορισμός της έρευνας αποτελεί το σχετικά μικρό μέγεθος του πληθυσμού που αποτελείται από 20 εταιρείες και εν συνεχεία του δείγματος που διαμορφώθηκε από 19 εταιρείες. Το γεγονός αυτό επιδρά περιοριστικά στην γενίκευση των συμπερασμάτων που θα προκύψουν από την εν λόγω ανάλυση και για τον λόγο αυτό η γενίκευση αυτών μπορεί να λάβει χώρα με επιφύλαξη. Ακόμα, περιορισμός της έρευνας αποτελεί και η χρονική διάρκεια μελέτης, δηλαδή το γεγονός πως στην παρούσα εργασία μελετώνται διερευνητικά μόνο τα έτη 2008-2018. Η αδυναμία εύρεσης στοιχείων που να αφορούν τις εν λόγω επιλεγθείσες εταιρείες για έτη πριν το 2008 επιδρά περιοριστικά στο δείγμα και την γενίκευση του. Επομένως, και βάσει αυτού η πάσης φύσεως γενίκευση οφείλει να λάβει χώρα από μέρους του ερευνητή με επιφύλαξη.

6.7 Αναμενόμενη Συνεισφορά στη Βιβλιογραφία

Με την πραγματοποίηση της παρούσας έρευνας επιδιώκεται η συσχέτιση του μέσου συντελεστή φορολογίας με ένα σύνολο επιμέρους μεταβλητών. Η μελέτη της συσχέτισης των μεταβλητών με την εξαρτημένη μεταβλητή θα μπορούσε να αποτελέσει τροφή για μελέτη τόσο από μεριάς της Ακαδημαϊκής Κοινότητας ως μελέτη φαινομένου, αλλά και από μεριάς κυβερνήσεων ή ακόμα και από τη Διοίκηση και το Τμήμα Management – Διαχείρισης Κινδύνων μιας οικονομικής οντότητας, προκειμένου να είναι σε θέση να γνωρίζουν τους οικονομικούς κινδύνους που μπορεί να προκύψουν για την επιχείρηση, ανάλογα με τα επιμέρους χαρακτηριστικά της.

Κεφάλαιο 7. Αποτελέσματα

Στο παρόν κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Προκειμένου αυτά να καταστούν κατανοητά στους αναγνώστες το κεφάλαιο εκτείνεται σε τρεις επιμέρους ενότητες. Ειδικότερα, η πρώτη ενότητα με τίτλο *“Επεξήγηση υπολογισμού ανεξάρτητων και εξαρτημένων μεταβλητών του δείγματος έρευνας”*, κάνει αναφορά στις μεταβλητές του υποδείγματος παλινδρόμησης που θα χρησιμοποιηθεί ώστε να εξαχθούν τα συμπεράσματα της έρευνας. Διακρίνει τις μεταβλητές σε εξαρτημένες (Μέσος Φορολογικός Συντελεστής) και ανεξάρτητες (μέγεθος εταιρείας, βαθμός μόχλευσης, δείκτης ROA, ένταση κεφαλαίου, κύκλος εργασιών, ύπαρξη αλλοδαπής θυγατρικής) και παρουσιάζει έναν σύντομο ορισμό/τύπο για κάθε μια επιμέρους μεταβλητή. Στους τύπους που παρουσιάζει η ενότητα στη συνέχεια θα βασιστεί ο υπολογισμός των μεταβλητών .

Στη συνέχεια στη δεύτερη ενότητα με τίτλο *“Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση ανά εταιρεία”*, με τη βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης γίνεται αναφορά στο δείγμα και τα χαρακτηριστικά του, ενώ κάθε επιμέρους παρατήρηση του δείγματος (N=19) παρουσιάζεται σε ξεχωριστό πίνακα προς ανάλυση. Στον κάθε πίνακα γίνεται αναφορά στις 6 ανεξάρτητες μεταβλητές κάθε παρατήρησης, αλλά και στην εξαρτημένη μεταβλητή ανά έτος.

Τέλος, στην τρίτη ενότητα του κεφαλαίου με τίτλο *“Εφαρμογή προβλεπτικού υποδείγματος και μελέτη μεταβλητών που επηρεάζουν τον δείκτη ETR”* εφαρμόζεται το υπόδειγμα της γραμμικής πολλαπλής παλινδρόμησης με τη χρήση των εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών και εξάγονται συμπεράσματα αναφορικά με την προβλεπτική του ικανότητα και την ύπαρξη ή όχι συσχέτισης μεταξύ της εξαρτημένης και των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ακόμα παρουσιάζεται με τη βοήθεια διαγράμματος η γραμμή τάσης του μέσου φορολογικού συντελεστή κατά τη διάρκεια των ετών 2008-2018 των εταιρειών μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης. Η γραμμή τάσης παρουσιάζεται ως ο μέσος όρος των επιμέρους μέσων φορολογικών συντελεστών ανά έτος των 19 εταιρειών που συμμετέχουν στο δείγμα, κατά τη διάρκεια των ετών 2008-2018.

7.1 Επεξήγηση υπολογισμού ανεξάρτητων και εξαρτημένων μεταβλητών του δείγματος έρευνας

Όπως ορίσαμε στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας οι ανεξάρτητες μεταβλητές του προβλεπτικού υποδείγματος είναι οι ακόλουθες:

1. Το μέγεθος της οικονομικής οντότητας,
2. Ο βαθμός μόχλευσης,
3. Ο δείκτης ROA,
4. Η ένταση του κεφαλαίου
5. Ο κύκλος εργασιών και
6. Η ύπαρξη ή όχι θυγατρικής στο εξωτερικό.

Για την εύρεση των ανωτέρω στοιχείων χρησιμοποιήθηκε η χρηματοοικονομική αναφορά των εταιρειών, δηλαδή οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις τους.

Ειδικότερα, το **μέγεθος** μιας οικονομικής οντότητας αποτελεί συνάρτηση παραγόντων. Σύμφωνα με το άρθρο 2, του Νόμου 4308/2014 «*Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα*» οι οντότητες κατατάσσονται σε κατηγορίες βάσει ορισμένων χαρακτηριστικών τους που είναι τα ακόλουθα:

1. **Πολύ μικρές οντότητες** : Είναι οι οντότητες οι οποίες κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

- Σύνολο ενεργητικού (περιουσιακών στοιχείων): 350.000 ευρώ.
- Καθαρό ύψος κύκλου εργασιών: 700.000 ευρώ.
- Μέσος όρος απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της περιόδου: 10 άτομα.

2. **Μικρές οντότητες** : Είναι οι οντότητες οι οποίες δεν είναι πολύ μικρές οντότητες και κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

- Σύνολο ενεργητικού: 4.000.000 ευρώ.
- Καθαρό ύψος κύκλου εργασιών: 8.000.000 ευρώ.

- Μέσος όρος απασχολουμένων κατά τη διάρκεια της περιόδου: 50 άτομα.

3. **Μεσαίες οντότητες** : Είναι οι οντότητες οι οποίες δεν είναι πολύ μικρές ή μικρές οντότητες και οι οποίες κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

- Σύνολο ενεργητικού: 20.000.000 ευρώ.
- Καθαρό ύψος κύκλου εργασιών: 40.000.000 ευρώ.
- Μέσος όρος απασχολουμένων κατά τη διάρκεια της περιόδου: 250 άτομα.

4. **Μεγάλες οντότητες**: Είναι οι οντότητες οι οποίες κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού τους υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

- Σύνολο ενεργητικού: 20.000.000 ευρώ.
- Καθαρό ύψος κύκλου εργασιών: 40.000.000 ευρώ.
- Μέσος όρος απασχολουμένων κατά τη διάρκεια της περιόδου: 250 άτομα.

Εντούτοις, και σύμφωνα με το άρθρο 16, του Νόμου 4308/2014 (ΦΕΚ 251 Α), το μέγεθος των εταιρειών μπορεί να γίνει αντιληπτό και χωρίς τον υπολογισμό των ανωτέρω, αλλά απλά παρατηρώντας την απαιτούμενη χρηματοοικονομική αναφορά που παρουσιάζουν οι οντότητες ως εξής:

1. **Πολύ μικρές οντότητες** : Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις των πολύ μικρών, περιλαμβάνουν:

- Τον Ισολογισμό ή Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Πίνακας).
- Την Κατάσταση Αποτελεσμάτων (Πίνακας).
- Το Προσάρτημα (Σημειώσεις).

2. **Μικρές οντότητες** : Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις των μικρών οντοτήτων, περιλαμβάνουν:

- Τον Ισολογισμό ή Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Πίνακας).

- Την Κατάσταση Αποτελεσμάτων (Πίνακας).

- Το Προσάρτημα (Σημειώσεις).

3. **Μεσαίες οντότητες** : Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις των μεσαίων οντοτήτων, περιλαμβάνουν:

- Τον Ισολογισμό ή Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Πίνακας).

- Την Κατάσταση Αποτελεσμάτων (Πίνακας).

- Την Κατάσταση Μεταβολών Καθαρής Θέσης (Πίνακας).

- Το Προσάρτημα (Σημειώσεις).

4. **Μεγάλες οντότητες**: Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις των μεγάλων οντοτήτων, περιλαμβάνουν:

- Τον Ισολογισμό ή Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Πίνακας)

- Την Κατάσταση Αποτελεσμάτων (Πίνακας).

- Την Κατάσταση Μεταβολών Καθαρής Θέσης (Πίνακας).

- Την Κατάσταση Χρηματοροών (Πίνακας).

- Το Προσάρτημα (Σημειώσεις).

Στη συνέχεια, ως **βαθμός μόγλευσης** ορίζεται ο βαθμός στον οποίο μια επιχείρηση επιλέγει να κάνει χρήση δανειακών κεφαλαίων προκειμένου να αποκομίσει απόδοση στα ίδια κεφάλαιά της. Με τον όρο συσχετίζεται το ενεργητικό και το παθητικό μιας οικονομικής οντότητας στον ισολογισμό που εκείνη δημοσιεύει. Η χρηματοοικονομική μόγλευση που μας απασχολεί στην παρούσα εργασία εκφράζεται ως ένας δείκτης (ratio) με τη βοήθεια του οποίου εκφράζεται το χρέος μιας επιχείρησης ως ποσοστό του μετοχικού της κεφαλαίου. Φανερώνει δηλαδή τον βαθμό στον οποίο η οικονομική οντότητα κάνει χρήση των πόρων που έχει δανεισθεί. Η χρηματοοικονομική μόγλευση μπορεί να μετρηθεί λοιπόν με έναν δείκτη ο οποίος είναι ο DFL (degree of financial leverage) και αποτελεί τον λόγο της ποσοστιαίας μεταβολής των κερδών προς διάθεση ανά μετοχή προς τη ποσοστιαία μεταβολή των

καθαρών λειτουργικών κερδών (*Jarass & Obermair , 2007*), Δηλαδή από τον τύπο:

$$\mathbf{B.M = EBIT / (EBIT-1)}$$

Όπου EBIT = Κέρδη προ φόρων και τόκων. Θα λέγαμε λοιπόν πως ο βαθμός χρηματοοικονομικής μόχλευσης αποτελεί τον λόγο της ποσοστιαίας μεταβολής των κερδών προς διάθεση ανά μετοχή προς τη ποσοστιαία μεταβολή των καθαρών λειτουργικών κερδών (*Nissim, 2017*).

Κοινώς όμως ο τύπος που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της μόχλευσης είναι και βάσει αυτού θα υπολογιστεί και στην παρούσα εργασία είναι ο εξής:

Δείκτης Μόχλευσης= Ενεργητικό/ Σύνολο Ιδίων κεφαλαίων

Φανερώνει την επίδραση που ασκεί η χρήση δανειακών κεφαλαίων στην αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων της οικονομικής οντότητας.

Εν συνέχεια, ο **δείκτης ROA** (Return on Assets) αποτελεί έναν από τους βασικότερους αριθμοδείκτες και τον πιο βασικό αριθμοδείκτη της κατηγορίας του, δηλαδή της κατηγορίας αριθμοδεικτών αποδοτικότητας. Φανερώνει πόσο κερδοφόρα είναι μια εταιρεία σε σχέση με το σύνολο των περιουσιακών της στοιχείων. Δείχνει ουσιαστικά δηλαδή το πόσο αποτελεσματική είναι η διαχείριση μιας εταιρείας στη χρήση των περιουσιακών της στοιχείων για τη δημιουργία κερδών (*Burton, et al., 2002*).

Δίνεται από τον τύπο: **ROA= Net income/ Average total Assets**

Ή Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού = κέρδη προ φόρων και τόκων / Σύνολο ενεργητικού

Στη συνέχεια, η **ένταση του κεφαλαίου ή ο δείκτης έντασης κεφαλαίου** μπορεί να υπολογιστεί κάνοντας χρήση των δεικτών κεφαλαιακής διάρθρωσης και πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιώντας τον τύπο υπολογισμού του δείκτη δανειακής επιβάρυνσης : $\Delta\Delta E = \Xi \text{ένα κεφάλαια} / \text{Σύνολο Ενεργητικού}$. Η Κεφαλαιακή διάρθρωση (capital structure) αποτελεί τον συνδυασμό των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων και ιδίων κεφαλαίων μιας επιχείρησης και επομένως δείχνει την έκταση κατά την οποία οι δραστηριότητες μιας επιχείρησης χρηματοδοτούνται από τις μακροπρόθεσμες πηγές χρηματοδότησης (*Schwartz, 1959*).

Εντούτοις αξίζει να αναφερθεί πως την ένταση κεφαλαίου μπορούμε να μετρήσουμε και με άλλους δείκτες και πιο συγκεκριμένα με τον αριθμοδείκτη ταχύτητας κυκλοφορίας ενεργητικού που δίνεται ως ο λόγος των πωλήσεων προς το

σύνολο του ενεργητικού και φανερώνει την ένταση της χρήσης του συνόλου των κεφαλαίων για την πραγματοποίηση πωλήσεων. Ακόμα, μπορεί να υπολογιστεί και με τον δείκτη ταχύτητας κυκλοφορίας κεφαλαίου κίνησης που δίνεται ως ο λόγος των πωλήσεων και της διαφοράς κυκλοφορούντος ενεργητικού και βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων.

Στη συνέχεια ο κύκλος εργασιών αποτελεί ουσιαστικά τις πωλήσεις της οικονομικής οντότητας από την βασική λειτουργία της. Μπορούμε να αναζητήσουμε το ποσό στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης της δημοσιευμένης χρηματοοικονομικής αναφοράς κάθε οικονομικής οντότητας.

Τέλος, η ύπαρξη ή όχι θυγατρικής εταιρείας μπορεί να καταστεί κατανοητή με τη μελέτη των σημειώσεων των εκθέσεων χρηματοοικονομικής αναφοράς, την ύπαρξη μακροπρόθεσμων επενδύσεων από μέρους της οικονομικής οντότητας ή τη σύνταξη ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων με την εταιρεία του δείγματος να αποτελεί μητρική εταιρεία του ομίλου.

Στη συνέχεια και όσον αφορά την εξαρτημένη μεταβλητή του δείγματος, τον μέσο φορολογικό συντελεστή (EFFECTIVE TAX RATE). Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής για μια εταιρεία είναι ο μέσος συντελεστής με τον οποίο φορολογούνται τα κέρδη προ φόρων της εταιρείας (*Wahab & Holland, 2012*).

Ο τύπος υπολογισμού της μεταβλητής αυτής είναι ο ακόλουθος: $TR = \text{Total ETR} = \text{Tax} \div \text{Earnings Before Taxes}$.

Αξίζει να αναφερθεί πως ο τρόπος υπολογισμού του μέσου φορολογικού συντελεστή διαφοροποιείται για τις επιχειρήσεις και για τα φυσικά πρόσωπα. Ο τύπος που χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία είναι τύπος που αφορά τις οικονομικές οντότητες.

7.2 Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση ανά εταιρεία

Στην παρούσα ενότητα πραγματοποιείται μια σύντομη αναφορά με τη χρήση στατιστικής περιγραφικής ανάλυσης στις μεταβλητές του υποδείγματος όπως διαμορφώθηκαν για κάθε εταιρεία.

1. REVOIL (PEBOIA)

REVOIL							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	3,294594714	0,032467142	0,696472529	571.993.228,37	Όχι	0,314453732
2009	ΜΕΓΑΛΗ	3,095048865	0,063615356	0,676903324	581.079.823,20	Όχι	0,253418083
2010	ΜΕΓΑΛΗ	4,92700642	0,028953565	0,797037001	762.783.722,72	Όχι	0,247305355
2011	ΜΕΓΑΛΗ	5,372811079	0,003912875	0,813877692	896.186.495,82	Όχι	0,237804535
2012	ΜΕΓΑΛΗ	5,252357269	-0,02256948	0,809609296	900.051.673,69	Ναι	-0,042490584
2013	ΜΕΓΑΛΗ	5,913269827	-0,01804836	0,830888826	773.678.136,51	Ναι	-0,018337245
2014	ΜΕΓΑΛΗ	6,074406956	-0,01101045	0,835374876	725.095.885,29	Ναι	-0,003235935
2015	ΜΕΓΑΛΗ	6,276272624	0,010392793	0,840669764	649.823.479,59	Ναι	0,364295495
2016	ΜΕΓΑΛΗ	10,90015479	-0,2618873	0,908258184	639.871.486,96	Ναι	0,005358995
2017	ΜΕΓΑΛΗ	10,12275422	-0,04653095	0,901212656	708.152.713,63	Ναι	-0,064967371
2018	ΜΕΓΑΛΗ	8,506393046	0,013650917	0,88244136	719.632.181,12	Ναι	0,035917884

Πίνακας 1: REVOIL

Από τον πίνακα 1 φαίνονται τα κονδύλια του ισολογισμού και της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης της εταιρείας Revoil. Από τα στοιχεία που προκύπτουν παρατηρείται πως η εταιρεία ανήκει στις οικονομικές οντότητες μεγάλου μεγέθους, μέχρι το 2011 δεν διέθετε θυγατρική εταιρεία στο εξωτερικό, ενώ από το έτος αυτό και έπειτα και μέσω άλλης θυγατρικής που ελέγχει κατά 99% διαθέτει και θυγατρική στο εξωτερικό. Ο μέσος φορολογικός συντελεστής της εταιρείας παρουσιάζει μεγάλη διακύμανση κατά τη διάρκεια των ετών, λαμβάνοντας τιμές τόσο αρνητικές, όσο και θετικές.

2. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ (ΠΕΤΡΟ)

ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	2,383898293	0,070210418	0,580519017	113.040.278,86	Ναι	0,266174483
2009	ΜΕΓΑΛΗ	2,203281544	0,037766268	0,546131541	83.131.955,63	Ναι	0,310929797
2010	ΜΕΓΑΛΗ	2,272836641	0,046895026	0,560021173	73.301.531,23	Ναι	0,221161133
2011	ΜΕΓΑΛΗ	2,390356912	-0,03425283	0,581652432	63.457.308,67	Ναι	0,107785149
2012	ΜΕΓΑΛΗ	2,522048881	-0,0521814	0,603496979	49.990.710,41	Ναι	-0,022069121
2013	ΜΕΓΑΛΗ	2,510067184	0,004817951	0,601604289	54.995.906,83	Ναι	0,029750839
2014	ΜΕΓΑΛΗ	2,222680055	0,024720428	0,550092692	66.427.039,07	Ναι	0,215336122
2015	ΜΕΓΑΛΗ	2,251301249	0,023778664	0,555812444	80.097.296,67	Ναι	0,461379437
2016	ΜΕΓΑΛΗ	2,250165171	0,045671497	0,55558818	93.101.116,91	Ναι	0,40670741
2017	ΜΕΓΑΛΗ	2,228966454	0,045213609	0,551361575	73.063.314,99	Ναι	0,255546109
2018	ΜΕΓΑΛΗ	2,000390419	0,064018424	0,500097586	93.897.447,68	Ναι	0,361620965

Πίνακας 2: ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Σύμφωνα με τον πίνακα 2 φαίνεται πως η εταιρεία ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ανήκει στην κατηγορία των μεγάλων οντοτήτων. Διαθέτει θυγατρικές στην αλλοδαπή και ο κύκλος εργασιών της μέχρι και το έτος 2012 παρουσίασε πτωτική τάση, ενώ στη συνέχεια παρουσίασε αύξηση. Ο μέσος φορολογικός συντελεστής για τα περισσότερα έτη που εξετάζουμε είναι θετικός, ενώ μόλις για ένα έτος το 2012 είναι αρνητικός.

3. ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ (ΠΑΠ)

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο πίνακας με πληροφορίες σχετικά με το μέγεθος και τα κονδύλια του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης και τον συνδυασμό αυτών ως αριθμοδείκτες της εταιρείας ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ. Από τον πίνακα φαίνεται πως η εταιρεία υπάγεται στην κατηγορία των μεγάλων εταιρειών, αλλά με σχετικά μικρό κύκλο εργασιών, και μεγάλο ενεργητικό. Ο μέσος φορολογικός συντελεστής παρουσιάζει διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια των ετών που μελετώνται, ενώ οι δείκτες βαθμός μόχλευσης και ROA δεν παρουσιάζουν κάποια συγκεκριμένη τάση.

ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	2,238664023	-0,1394967	0,553305011	20.422.744,00	Όχι	-0,054885149
2009	ΜΕΓΑΛΗ	2,679805954	-0,0914197	0,626838653	13.877.463,00	Όχι	0,088088563
2010	ΜΕΓΑΛΗ	1,971505008	-0,09123381	0,492773289	12.899.128,00	Όχι	-0,121031667
2011	ΜΕΓΑΛΗ	2,052914848	-0,02368772	0,512887736	14.460.902,00	Όχι	-0,154140733
2012	ΜΕΓΑΛΗ	1,94601043	-0,00766043	0,48612814	15.230.853,00	Όχι	0,110017433
2013	ΜΕΓΑΛΗ	1,871002016	-0,00205949	0,465527032	16.030.574,00	Όχι	-2,639896758
2014	ΜΕΓΑΛΗ	1,922263843	0,003672045	0,47978005	17.170.383,00	Όχι	1,509083203
2015	ΜΕΓΑΛΗ	1,970362875	0,001569877	0,492479272	15.614.524,00	Όχι	8,601296893
2016	ΜΕΓΑΛΗ	1,993942575	0,003409963	0,498481043	18.032.127,00	Όχι	1,420581824
2017	ΜΕΓΑΛΗ	2,01648277	0,014913554	0,50408701	20.775.451,00	Όχι	0,219424881
2018	ΜΕΓΑΛΗ	2,142860052	0,026992574	0,533333967	24.240.709,00	Όχι	-0,040495838

Πίνακας 3: ΠΑΠΟΥΤΣΑΝΗΣ

4. ΜΟΥΖΑΚΗΣ (ΜΟΥΖΚ)

ΜΟΥΖΑΚΗΣ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	1,220882746	-0,07943408	0,180920524	19.517.418,37	Ναι	-0,010915356
2009	ΜΕΓΑΛΗ	1,231095477	-0,09704197	0,187715316	13.816.185,12	Ναι	-0,029148884
2010	ΜΕΓΑΛΗ	1,268058363	-0,08905237	0,211392765	13.673.288,25	Ναι	-0,01102724
2011	ΜΕΓΑΛΗ	1,336940261	-0,08458887	0,252023423	11.451.925,33	Ναι	-0,015626003
2012	ΜΕΓΑΛΗ	1,382746912	-0,00633338	0,276801856	9.539.940,02	Ναι	-0,153633843
2013	ΜΕΓΑΛΗ	1,448604959	-0,06102001	0,309680673	9.170.051,14	Ναι	-0,002935493
2014	ΜΕΓΑΛΗ	1,514061352	-0,09521466	0,339524783	7.296.981,71	Όχι	-0,008077362
2015	ΜΕΓΑΛΗ	1,576019151	-0,06779176	0,365489944	7.096.047,61	Όχι	-0,000371026
2016	ΜΕΓΑΛΗ	1,59527332	-0,01072693	0,37314817	6.157.401,04	Όχι	-0,13777528
2017	ΜΕΓΑΛΗ	1,632955975	-0,00179203	0,387613619	5.870.067,52	Όχι	-0,060485222
2018	ΜΕΓΑΛΗ	1,608193196	0,001682846	0,378184162	5.719.521,88	Όχι	0,501826478

Πίνακας 4: ΜΟΥΖΑΚΗΣ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 4 παρατηρούμε πως η εταιρεία ΜΟΥΖΑΚΗΣ ανήκει στην κατηγορία των μεγάλων οικονομικών οντοτήτων σύμφωνα με τα κριτήρια που ορίζουν τα πρότυπα. Ο βαθμός μόχλευσης παρουσιάζει σταθερά ανοδική τάση, ενώ ο κύκλος εργασιών της εταιρείας πτωτική. Η εταιρεία στην αρχή των εξεταζόμενων ετών και μέχρι το 2013 διέθετε θυγατρική εταιρεία στο εξωτερικό, ενώ από το έτος αυτό και έπειτα διέθετε θυγατρική εταιρεία μόνο στην ημεδαπή.

5. ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ (ΚΥΡΙΟ)

ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ Μ.Κ.Ν.Α.Ε.							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΣΑΙΑ	2,335906415	0,020653387	0,571900658	7.828.265,00	Ναι	0,01888436
2009	ΜΕΣΑΙΑ	2,311234691	0,00102143	0,567330828	6.411.722,00	Ναι	0,030476812
2010	ΜΕΣΑΙΑ	2,214924903	0,004427377	0,548517424	6.178.045,00	Ναι	0,012588481
2011	ΜΕΣΑΙΑ	2,138616307	0,002096853	0,532407942	4.864.049,00	Ναι	0
2012	ΜΕΣΑΙΑ	2,128283578	0,002285492	0,530137802	3.947.707,00	Ναι	0
2013	ΜΕΣΑΙΑ	2,040070085	0,002543466	0,509820762	4.250.492,00	Ναι	0
2014	ΜΕΣΑΙΑ	2,136825229	0,002675869	0,532016009	1.818.121,00	Ναι	4,247408878
2015	ΜΕΣΑΙΑ	2,112763319	0,017270846	0,526686217	5.571.188,00	Ναι	0,925207753
2016	ΜΕΣΑΙΑ	2,036608438	0,006234116	0,508987599	5.283.008,00	Ναι	0,25613247
2017	ΜΕΣΑΙΑ	2,117262202	0,005461673	0,527691942	5.828.326,00	Ναι	0,358634225
2018	ΜΕΣΑΙΑ	1,982359019	0,005062161	0,495550508	6.305.885,00	Ναι	0,248649601

Πίνακας 5: ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλούν τα αποτελέσματα της επεξεργασία της χρηματοοικονομικής αναφοράς για την εταιρεία ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Όπως φαίνεται και από τον πίνακα 5 η εταιρεία ανήκει στην κατηγορία μεσαίου μεγέθους εταιρειών, ο βαθμός μόχλευσης το 2018 είναι χαμηλότερος σε σχέση με το 2008, ο κύκλος εργασιών βάνει μειούμενο κατά τη διάρκεια των εξεταζόμενων ετών, ενώ ο μέσος φορολογικός συντελεστής παρουσιάζει διακυμάνσεις, ενώ κατά τη διάρκεια των ετών 2011-2013 είναι μηδενικός.

6. ΚΤΗΜΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ (ΚΤΗΛΑ)

ΚΤΗΜΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΣΑΙΑ	1,653110481	0,034157528	0,395079753	28.287.833,93	Όχι	0,170944164
2009	ΜΕΣΑΙΑ	1,534379244	0,041218495	0,348270642	8.368.623,19	Όχι	0,144031503
2010	ΜΕΣΑΙΑ	1,481236418	0,009674244	0,324888324	6.644.964,77	Όχι	0,613097392
2011	ΜΕΣΑΙΑ	1,471644108	-0,01952866	0,320487885	6.239.867,37	Όχι	-0,134243296
2012	ΜΕΣΑΙΑ	1,477165547	-0,02960451	0,323027807	5.459.990,30	Όχι	0,188374991
2013	ΜΕΣΑΙΑ	1,483464805	-0,02954878	0,325902443	5.886.165,44	Όχι	0,143171767
2014	ΜΕΣΑΙΑ	1,56701482	-0,02584689	0,361843942	6.398.217,34	Όχι	-0,822290139
2015	ΜΕΣΑΙΑ	1,597352483	-0,03032811	0,3739641	7.533.710,59	Όχι	-0,121812138
2016	ΜΕΣΑΙΑ	1,581456162	-2,4204E-05	0,367671375	8.292.135,22	Όχι	-171,8494633
2017	ΜΕΣΑΙΑ	1,55912603	0,009195405	0,358615031	9.546.263,57	Όχι	-0,279150119
2018	ΜΕΣΑΙΑ	1,481023857	0,041141097	0,324791431	11.066.322,43	Όχι	-0,234072128

Πίνακας 6: ΚΤΗΜΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα φαίνεται πως η εταιρεία ΚΤΗΜΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ ανήκει στις οντότητες μεσαίου μεγέθους καθώς δεν πληροί τα κριτήρια ένταξης την κατηγορία των μεγάλων εταιρειών εξαιτίας μεγέθους εργατικού δυναμικού και κύκλου εργασιών. Ο βαθμός μόχλευσης της εταιρείας δεν παραμένει σταθερός ή σταθερά μεταβαλλόμενος κατά τη διάρκεια των εξεταζόμενων ετών, ενώ η εταιρεία δεν διαθέτει θυγατρική εταιρεία στην αλλοδαπή.

7. ΚΛΟΥΚΙΝΑΣ – ΛΑΠΠΑΣ (ΚΑΜ)

ΚΛΟΥΚΙΝΑΣ -ΛΑΠΠΑΣ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	1,660818832	0,064478849	0,397887367	40.684.972,00	Ναι	0,295117651
2009	ΜΕΓΑΛΗ	1,596911471	0,000151188	0,37379121	40.925.527,00	Ναι	74,33463221
2010	ΜΕΓΑΛΗ	1,389775721	-0,02983988	0,28045944	36.859.841,00	Ναι	-0,099803683
2011	ΜΕΓΑΛΗ	1,43243464	-0,05051479	0,301887869	32.559.745,00	Ναι	-0,059742439
2012	ΜΕΓΑΛΗ	1,517570254	-0,04585852	0,341051923	30.860.028,00	Ναι	0,130535597
2013	ΜΕΓΑΛΗ	1,493016699	0,005086054	0,330215127	30.013.866,00	Ναι	2,163001303
2014	ΜΕΓΑΛΗ	1,466889984	-0,0385374	0,318285617	30.686.001,00	Ναι	0,330806258
2015	ΜΕΓΑΛΗ	1,447225115	-0,01039464	0,309022494	26.845.412,00	Ναι	-0,109451376
2016	ΜΕΓΑΛΗ	1,407185339	0,011117588	0,289361556	28.663.403,00	Ναι	0,670223231
2017	ΜΕΓΑΛΗ	1,431119428	0,004198717	0,301246297	27.156.361,00	Ναι	0,747573452
2018	ΜΕΓΑΛΗ	1,401975279	0,006335352	0,286720661	25.272.786,00	Ναι	0,470917182

Πίνακας 7: ΚΛΟΥΚΙΝΑΣ-ΛΑΠΠΑΣ

Με βάση τα στοιχεία του πίνακα 7 φαίνεται πως η εταιρεία ΚΛΟΥΚΙΝΑΣ-ΛΑΠΠΑΣ ανήκει στις μεγάλου μεγέθους εταιρίες. Διαθέτει αλλοδαπές θυγατρικές εταιρείες, ενώ ο βαθμός μόχλευσης κατά τη διάρκεια των ετών σημείωσε πτώση από το 2008 στο 2018. Ο κύκλος εργασιών βαίνει και αυτός μειούμενος, ενώ ποικίλες διακυμάνσεις παρουσιάζουν οι υπόλοιποι δείκτες.

8. ΕΛΙΝΟΙΑ (ΕΛΙΝ)

Στη συνέχεια ο πίνακας 8 παρουσιάζει τις σχετικές πληροφορίες για την εταιρεία ΕΛΙΝΟΙΑ. Όπως φαίνεται από τον πίνακα η εταιρεία δεν διατηρεί θυγατρικές εταιρείες στην αλλοδαπή, διατηρεί όμως στην Ελλάδα. Το μέγεθός της είναι μεγάλο και πληροί τόσο τα κριτήρια του κύκλου εργασιών, όσο και του συνόλου ενεργητικού. Ο βαθμός μόχλευσης διατηρείται υψηλός και μεγαλύτερος του 2 για το σύνολο των ετών που εξετάζουμε. Τέλος, οι υπόλοιποι δείκτες παρουσιάζουν αυξομειώσεις, αλλά όχι κάποια σταθερή τάση.

ΕΛΙΝΟΙΑ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	3,914589581	0,012550392	0,744545378	743.919.535,90	Όχι	0,143803575
2009	ΜΕΓΑΛΗ	2,808176913	0,035547795	0,64389708	656.396.365,37	Όχι	0,278015433
2010	ΜΕΓΑΛΗ	2,935536911	0,020920844	0,659346814	828.257.852,62	Όχι	0,34921982
2011	ΜΕΓΑΛΗ	2,96614461	0,001648788	0,662862021	799.672.788,11	Όχι	1,787978983
2012	ΜΕΓΑΛΗ	2,754831532	-0,00498697	0,637001396	786.509.310,70	Όχι	-0,208090087
2013	ΜΕΓΑΛΗ	2,994996269	-0,01347344	0,666109768	742.838.722,38	Όχι	-0,065600327
2014	ΜΕΓΑΛΗ	2,694420203	0,010982533	0,62886264	959.354.364,50	Όχι	0,320601237
2015	ΜΕΓΑΛΗ	2,617565522	0,032118385	0,617965628	1.023.594.303,50	Όχι	0,353633267
2016	ΜΕΓΑΛΗ	3,045945674	0,034119613	0,671694736	1.285.376.894,58	Όχι	0,288942473
2017	ΜΕΓΑΛΗ	3,057989409	0,03297744	0,672987749	1.354.702.197,57	Όχι	0,3003942
2018	ΜΕΓΑΛΗ	3,981478228	0,019592838	0,748837004	2.186.486.765,63	Όχι	0,322520446

Πίνακας 8: ΕΛΙΝΟΙΑ

9. ΕΛΑΣΤΡΟΝ (ΕΛΣΤΡ)

ΕΛΑΣΤΡΟΝ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	2,058576832	0,014456775	0,514227507	182.345.100,99	Ναι	0,023793764
2009	ΜΕΓΑΛΗ	1,672109651	-0,04165866	0,401953096	76.538.002,19	Ναι	-0,179709231
2010	ΜΕΓΑΛΗ	1,75573891	0,003849667	0,430439233	74.526.185,69	Ναι	0,524235299
2011	ΜΕΓΑΛΗ	1,675282885	-0,01049638	0,403085886	70.816.823,72	Ναι	-0,619281318
2012	ΜΕΓΑΛΗ	1,626533845	-0,01395617	0,385195701	59.038.810,11	Ναι	-0,682806687
2013	ΜΕΓΑΛΗ	1,391817944	-0,01913196	0,281515227	49.646.300,58	Ναι	-0,116787643
2014	ΜΕΓΑΛΗ	1,588743146	-0,01204968	0,370571635	51.708.301,21	Ναι	-0,39011331
2015	ΜΕΓΑΛΗ	1,389253681	-0,01173027	0,280189058	60.965.055,97	Ναι	-0,293826361
2016	ΜΕΓΑΛΗ	1,503727671	0,006691313	0,334985969	70.088.069,71	Ναι	0,720106032
2017	ΜΕΓΑΛΗ	1,732787994	0,005561339	0,422895355	89.077.882,55	Ναι	0,962445906
2018	ΜΕΓΑΛΗ	1,834071074	-0,02258705	0,454764859	107.237.863,38	Ναι	0,049515884

Πίνακας 9: ΕΛΑΣΤΡΟΝ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 9 η εταιρεία ΕΛΑΣΤΡΟΝ ανήκει στην κατηγορία των μεγάλων οικονομικών οντοτήτων καθώς πληροί τα κριτήρια εισόδου στην κατηγορία αυτή βάσει κύκλου εργασιών και συνόλου ενεργητικού. Η εταιρεία διατηρεί θυγατρική εταιρεία στο εξωτερικό και μάλιστα στη Ρουμανία, ενώ ο βαθμός μόχλευσης παρουσίασε πτώση από το 2008 εν συγκρίσει με το έτος 2018. Ο κύκλος εργασιών σημείωσε κατά τη διάρκεια των ετών σημαντική πτώση, ανέκαμψε όμως κατά το 2018.

10. ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ (ΕΒΡΟΜ)

ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΣΑΙΑ	3,16860891	0,004833659	0,684404094	27.443.000,00	Όχι	0,769565217
2009	ΜΕΣΑΙΑ	3,245661677	0,001448891	0,691896415	28.853.000,00	Όχι	-0,14084507
2010	ΜΕΣΑΙΑ	3,402905764	0,002530094	0,706133502	29.288.000,00	Όχι	2,2890625
2011	ΜΕΣΑΙΑ	3,904223676	-0,07827431	0,743867134	29.379.000,00	Όχι	0,137931034
2012	ΜΕΣΑΙΑ	4,67426639	-0,05692081	0,786062685	24.357.000,00	Όχι	-0,06601066
2013	ΜΕΣΑΙΑ	4,667510354	-0,01873305	0,785753019	22.843.000,00	Όχι	0,375
2014	ΜΕΣΑΙΑ	4,96662531	-0,0045215	0,798656042	24.737.000,00	Όχι	-1,977900552
2015	ΜΕΣΑΙΑ	4,483540335	0,017508472	0,776961971	28.625.000,00	Όχι	0,651305684
2016	ΜΕΣΑΙΑ	4,366534344	0,008925866	0,770985427	27.633.000,00	Όχι	0,987654321
2017	ΜΕΣΑΙΑ	4,41924646	0,009584578	0,773717078	29.026.000,00	Όχι	0,960339943
2018	ΜΕΣΑΙΑ	4,193566982	0,015890034	0,761539519	31.129.000,00	Όχι	0,321799308

Πίνακας 10: ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ

Βάσει των ανωτέρω στοιχείων του πίνακα 10 φαίνεται πως η εταιρεία ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ ανήκει στις μεσαίου μεγέθους οικονομικές οντότητες. Δεν διαθέτει θυγατρικές εταιρείες στο εξωτερικό παρά μόνο στην Ελλάδα, ο βαθμός μόχλευσης είναι αρκετά μεγάλος και στο σύνολο των ετών μεγαλύτερος του 3. Ο κύκλος εργασιών παραμένει σε σταθερά επίπεδα με μικρές διακυμάνσεις στο γενικό σύνολο ως ποσοστό.

11. ΔΡΟΜΕΑΣ (ΔΡΟΜΕ)

ΔΡΟΜΕΑΣ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΣΑΙΑ	1,595466102	0,013646695	0,373223913	18.728.566,86	Ναι	0,228830476
2009	ΜΕΣΑΙΑ	1,70181627	0,010378429	0,412392502	16.403.167,90	Ναι	0,480650125
2010	ΜΕΣΑΙΑ	1,791230236	-0,01435687	0,441724475	12.552.015,74	Ναι	-0,056347772
2011	ΜΕΣΑΙΑ	1,804762551	-0,02632875	0,445910489	10.086.185,51	Ναι	-0,199431324
2012	ΜΕΣΑΙΑ	1,881207405	-0,02161268	0,468426502	9.740.972,86	Ναι	-0,258815984
2013	ΜΕΣΑΙΑ	1,986136774	-0,00775231	0,496510002	13.878.970,72	Ναι	-0,437592502
2014	ΜΕΣΑΙΑ	2,09523597	-0,02965083	0,522726789	9.204.795,40	Ναι	-0,074328623
2015	ΜΕΣΑΙΑ	2,224780729	-0,03205798	0,550517502	9.005.232,13	Ναι	-0,096134361
2016	ΜΕΣΑΙΑ	2,258960563	0,001488405	0,557318522	13.450.433,75	Ναι	1,757477413
2017	ΜΕΣΑΙΑ	2,338311095	-0,01453159	0,572340908	10.690.593,57	Ναι	0
2018	ΜΕΣΑΙΑ	2,249334591	0,010767677	0,555424078	16.485.292,42	Ναι	0

Πίνακας 11: ΔΡΟΜΕΑΣ

Η εταιρεία ΔΡΟΜΕΑΣ όπως φαίνεται από τα στοιχεία του πίνακα ανήκει στις μεσαίου μεγέθους οικονομικές οντότητες. Εντούτοις διαθέτει θυγατρικές εταιρείες στην γειτονική Βουλγαρία και ο βαθμός μόχλευσης έτος με έτος σημείωσε αύξηση,

τέτοια που ο δείκτης είναι μεγαλύτερος του 2. Ο κύκλος εργασιών σε βάθος ετών σημείωσε πτώση, ενώ ο δείκτης ROA παρουσίασε ακόμα και αρνητικές τιμές.

12. ΓΕΝ. ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ (ΓΕΒΚΑ)

ΓΕΝ. ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΣΑΙΑ	1,991368372	0,065343724	0,49783274	36.102.553,93	Ναι	0,255859159
2009	ΜΕΣΑΙΑ	1,731504473	0,038137359	0,422467562	28.685.949,05	Ναι	0,298439456
2010	ΜΕΣΑΙΑ	1,605998694	0,004804426	0,377334487	22.039.594,61	Ναι	1,067323526
2011	ΜΕΣΑΙΑ	1,502199743	0,031100971	0,334309565	25.025.329,19	Ναι	0,226704303
2012	ΜΕΣΑΙΑ	1,416263216	-0,00868863	0,293916563	18.565.007,95	Ναι	0,000296573
2013	ΜΕΣΑΙΑ	1,372639725	0,020304867	0,271476716	19.149.362,79	Ναι	0,418633726
2014	ΜΕΣΑΙΑ	1,366516208	0,030136706	0,268212119	18.957.227,33	Ναι	0,204833517
2015	ΜΕΣΑΙΑ	1,300141494	0,034130808	0,230852946	18.918.384,54	Ναι	0,384676927
2016	ΜΕΣΑΙΑ	1,295259752	0,030714657	0,227954085	19.139.818,34	Ναι	0,389530486
2017	ΜΕΣΑΙΑ	1,32805571	0,033436733	0,24701954	23.458.749,47	Ναι	0,320180662
2018	ΜΕΣΑΙΑ	1,278323276	0,031966188	0,217725267	18.908.850,17	Ναι	0,299018544

Πίνακας 12: ΓΕΝ.ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Σύμφωνα με τον πίνακα 12 η εταιρεία ΓΕΒΚΑ ανήκει στις μεσαίου μεγέθους οικονομικές οντότητες που διατηρούν θυγατρικές εταιρείες στο εξωτερικό. Ο Βαθμός μόχλευσης σημείωσε πτώση και προσεγγίζει τη μονάδα το έτος 2018, ενώ ο μέσος φορολογικός συντελεστής είναι θετικός καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Ο κύκλος εργασιών της εταιρείας σημείωσε πτώση από το 2008 στο 2018 περίπου ίση με 50%.

13. ΑΦΟΙ ΚΟΡΔΕΛΛΟΥ (ΚΟΡΔΕ)

ΑΦΟΙ ΚΟΡΔΕΛΛΟΥ Α.Ε.Β.Ε.							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	3,364981554	0,031403675	0,702821551	84.741.025,00	Όχι	-0,344337029
2009	ΜΕΓΑΛΗ	3,5954727	-0,03997352	0,721872454	50.744.901,00	Όχι	-0,209328629
2010	ΜΕΓΑΛΗ	3,419496278	-0,00670115	0,707559266	39.103.489,00	Όχι	0,188255177
2011	ΜΕΓΑΛΗ	3,223983449	-0,01780211	0,68982471	35.774.600,00	Όχι	0,014944957
2012	ΜΕΓΑΛΗ	2,76605085	-0,03938383	0,638473747	29.974.753,00	Όχι	-0,147449547
2013	ΜΕΓΑΛΗ	2,993451019	-0,03088883	0,66593741	32.598.484,00	Όχι	-0,342004327
2014	ΜΕΓΑΛΗ	2,939081526	-0,01092902	0,659757652	36.818.147,00	Όχι	-0,008346662
2015	ΜΕΓΑΛΗ	2,992253742	-0,0155376	0,665803743	34.287.027,00	Όχι	0,418947816
2016	ΜΕΓΑΛΗ	3,028191805	0,020572002	0,669769927	37.545.176,00	Όχι	-0,452258217
2017	ΜΕΓΑΛΗ	2,936178695	0,018851324	0,659421274	43.304.436,00	Όχι	0,811724704
2018	ΜΕΓΑΛΗ	3,088509122	-0,00302462	0,676219185	40.541.958,00	Όχι	-0,553628091

Πίνακας 13: ΑΦΟΙ ΚΟΡΔΕΛΛΟΥ Α.Ε.Β.Ε.

Η Εταιρεία ΑΦΟΙ ΚΟΡΔΕΛΛΟΥ Α.Ε.Β.Ε. ανήκει και αυτή στην κατηγορία των μεγάλων οικονομικών οντοτήτων διαθέτοντας 2 από τα 3 κριτήρια που πρέπει να ξεπερνά ώστε να ανήκει στην κατηγορία αυτή, δηλαδή διαθέτοντας τον απαιτούμενο αριθμό προσωπικού και είτε κύκλο εργασιών μεγαλύτερο των 40.000.000 ευρώ ή σύνολο ενεργητικού μεγαλύτερο από 20.000.000 ευρώ. Ακόμα η εταιρεία δεν διαθέτει θυγατρικές εταιρείες στο εξωτερικό και εμφανίζει και αυτή ζημίες σε πολλές χρήσεις της.

14. UNIBIOS (ΒΙΟΣΚ)

UNIBIOS A.E.							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	1,047302489	-0,00404119	0,045166024	20.366.525,31	Ναι	-4,832990702
2009	ΜΕΓΑΛΗ	1,052458451	-0,05703479	0,049843727	18.765.237,65	Ναι	-0,095774302
2010	ΜΕΓΑΛΗ	1,285145196	-0,10893181	0,221877806	14.026.227,15	Ναι	0,089068323
2011	ΜΕΓΑΛΗ	1,303788411	-0,07954884	0,23300438	10.772.678,00	Ναι	0,13847197
2012	ΜΕΓΑΛΗ	1,306304834	-0,08902052	0,234481896	7.295.000,00	Ναι	-0,164948454
2013	ΜΕΓΑΛΗ	1,388661482	0,017293048	0,279882093	9.471.000,00	Ναι	1,430809399
2014	ΜΕΓΑΛΗ	1,428274572	0,013385063	0,29985451	8.223.000,00	Ναι	1,586956522
2015	ΜΕΓΑΛΗ	1,478031146	-0,00959548	0,323424271	6.609.000,00	Ναι	-1,519607843
2016	ΜΕΣΑΙΑ	2,081381892	-0,09515748	0,519549966	4.564.162,16	Ναι	-0,126777574
2017	ΜΕΣΑΙΑ	2,242254119	-0,0294006	0,554020219	5.429.897,60	Ναι	-0,300173701
2018	ΜΕΣΑΙΑ	1,896261856	-0,01644775	0,472646672	8.025.646,66	Ναι	-0,453213469

Πίνακας 14: UNIBIOS A.E.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα παρατηρούμε πως κατά τη διάρκεια των ετών η εταιρεία έχανε ολοένα και περισσότερο τη δυναμική της, γεγονός που αντικατοπτρίζεται και στο μέγεθός της. Βλέπουμε πως παρότι στο διάστημα που μελετάμε ξεκίνησε ως μεγάλου μεγέθους οικονομική οντότητα, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών έγινε μεσαίου μεγέθους. Ακόμα, και στην εταιρεία αυτή ο μέσος φορολογικός συντελεστής παρουσιάζει αρνητική τιμή που οφείλεται στην αρνητική τιμή των φόρων και των κερδών (ζημίες) προ φόρων. Ο κύκλος εργασιών της εταιρεία κατά τη διάρκεια των ετών παρουσίαζε συνεχή πτώση και από το 20 εκατομμύρια προσέγγισε το 1/3 αυτών, δηλαδή περίπου τα 8 εκατομμύρια.

15. SPACE HELLAS (ΣΠΕΙΣ)

SPACE HELLAS							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	3,418199971	0,027832255	0,707448362	49.565.000,00	ΝΑΙ	-0,106446777
2009	ΜΕΓΑΛΗ	3,88239848	0,000616333	0,742427264	49.167.000,00	ΝΑΙ	5,264705882
2010	ΜΕΓΑΛΗ	4,024563902	0,001556833	0,751525874	49.191.000,00	ΝΑΙ	2,863636364
2011	ΜΕΓΑΛΗ	3,462112514	0,001533742	0,711159012	42.383.000,00	ΝΑΙ	2,121621622
2012	ΜΕΓΑΛΗ	3,492130026	0,00947995	0,71364182	47.465.000,00	ΝΑΙ	0,465116279
2013	ΜΕΓΑΛΗ	3,804869348	0,003773673	0,737178886	38.754.000,00	ΝΑΙ	3,229813665
2014	ΜΕΓΑΛΗ	3,319497502	0,043443621	0,698749585	40.928.000,00	ΝΑΙ	-0,245033113
2015	ΜΕΓΑΛΗ	3,251557333	0,010170293	0,692455061	51.782.000,00	ΝΑΙ	-0,972093023
2016	ΜΕΓΑΛΗ	3,391537945	0,022266227	0,705148515	44.906.000,00	ΝΑΙ	0,218379447
2017	ΜΕΓΑΛΗ	3,520896469	0,025161135	0,715981424	56.559.000,00	ΝΑΙ	0,199681782
2018	ΜΕΓΑΛΗ	3,969478357	0,026771984	0,74807773	62.819.000,00	ΝΑΙ	0,35770235

Πίνακας 15: SPACE HELLAS

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα η SPACEHELLAS ανήκει στις μεγάλου μεγέθους εταιρείες. Διαθέτει θυγατρικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό, ενώ και αυτή παρουσιάζει διακυμάνσεις από έτος σε έτος τόσο στα κονδύλια του ισολογισμού και της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης, όσο και στους δείκτες που προκύπτουν από αυτά.

16. PAPERPACK (ΠΠΑΚ)

PAPERPACK							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΣΑΙΑ	4,899725905	-0,02408914	0,795906951	12.417.958,81	Όχι	0,016363746
2009	ΜΕΣΑΙΑ	4,723370251	0,00263806	0,788286764	11.989.120,89	Όχι	1,163359648
2010	ΜΕΣΑΙΑ	4,682735879	-0,00281296	0,786449626	11.635.777,20	Όχι	-3,022401824
2011	ΜΕΣΑΙΑ	5,019782151	-0,03068699	0,800788168	11.709.545,27	Όχι	-0,374877334
2012	ΜΕΣΑΙΑ	8,12780808	-0,08073605	0,876965599	13.287.322,89	Όχι	-0,091236287
2013	ΜΕΣΑΙΑ	6,747962619	0,071323354	0,851807122	14.201.105,03	Όχι	0,256265575
2014	ΜΕΣΑΙΑ	3,552829843	0,151272814	0,718534226	13.976.090,35	Όχι	0,295014744
2015	ΜΕΣΑΙΑ	3,023041225	0,138616405	0,66920729	14.136.463,28	Όχι	0,316014461
2016	ΜΕΣΑΙΑ	2,647829151	0,143205077	0,622332128	15.247.338,05	Όχι	0,304423348
2017	ΜΕΣΑΙΑ	2,82845473	0,118725044	0,64645006	15.691.911,93	Όχι	0,307976192
2018	ΜΕΣΑΙΑ	3,123623908	0,063856465	0,679859026	16.620.823,92	Όχι	0,269012619

Πίνακας 16: PAPERPACK

Από την μελέτη του ανωτέρω πίνακα παρατηρούμε πως η εταιρεία πληρεί τα κριτήρια της μεσαίας κατηγορίας εταιρειών. Δεν διαθέτει θυγατρικές στο εξωτερικό,

παρά μόνο στο εσωτερικό, ενώ παρουσιάζει και αυτή η εταιρεία σε ορισμένα έτη τόσο αρνητικό μέσο φορολογικό συντελεστή, όσο και αρνητικό δείκτη ROA.

17. MEVACO (MEBA)

MEVACO A.B.E.E.							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	1,418640684	0,046399674	0,295099872	19.792.270,00	Όχι	0,197861364
2009	ΜΕΓΑΛΗ	1,440475562	-0,02425077	0,305784821	12.163.630,00	Όχι	-0,094506385
2010	ΜΕΓΑΛΗ	1,35821065	0,007735814	0,263737182	14.372.924,31	Όχι	0,400873266
2011	ΜΕΓΑΛΗ	1,432692296	0,039217734	0,302013417	23.361.725,20	Όχι	0,272854937
2012	ΜΕΓΑΛΗ	1,615714031	0,036324739	0,381078594	24.405.751,25	Όχι	0,235543876
2013	ΜΕΓΑΛΗ	1,528602478	0,005703144	0,345807681	17.688.205,07	Όχι	1,36546254
2014	ΜΕΓΑΛΗ	1,546805221	-0,02460612	0,35350619	13.672.273,42	Όχι	-0,257035122
2015	ΜΕΓΑΛΗ	1,54647804	-0,03113429	0,353369415	17.556.202,48	Όχι	-0,217351648
2016	ΜΕΓΑΛΗ	1,488028912	-0,00945461	0,327970047	17.230.120,00	Όχι	-1,000008486
2017	ΜΕΓΑΛΗ	1,390843457	-0,05473615	0,281011824	10.622.410,00	Όχι	-0,999998777
2018	ΜΕΓΑΛΗ	1,461255502	-0,03271593	0,315656982	10.421.545,69	Όχι	-0,196296734

Πίνακας 17: MEVACO A.B.E.E.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα φαίνεται πως η MEVACO αποτελεί μια μεγάλη οικονομική οντότητα, η οποία όμως δεν διατηρεί θυγατρικές εταιρείες στο εξωτερικό, αλλά μόνο στην Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα στην Βόρειο Ελλάδα. Από τους δείκτες και τα κονδύλια που παρουσιάζονται βλέπουμε πως κανένα δεν διατηρεί κάποια σταθερή τάση, αυξητική ή φθίνουσα, εντούτοις άξιο προσοχής αποτελεί το γεγονός πως τόσο ο ROA όσο και ο μέσος φορολογικός συντελεστής σε πολλά έτη είναι αρνητικός. Αυτό σαφώς οφείλεται στα αρνητικά κέρδη, δηλαδή τις ζημίες προ φόρων της οικονομικής οντότητας.

18. FLEXOPACK (ΦΛΕΞΟ)

FLEXOPACK Α.Ε.Β.Ε.Π.							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	1,769106027	0,062032299	0,434742754	42.267.000,00	Ναι	0,148844707
2009	ΜΕΓΑΛΗ	1,567657492	0,070547789	0,362105559	36.346.000,00	Ναι	0,227250124
2010	ΜΕΓΑΛΗ	1,676221277	0,057166864	0,403420054	44.838.000,00	Ναι	0,284158955
2011	ΜΕΓΑΛΗ	1,579870002	0,064471388	0,367036529	46.906.000,00	Ναι	0,196277496
2012	ΜΕΓΑΛΗ	1,58618366	0,063533686	0,369555982	53.404.000,00	Ναι	0,197602029
2013	ΜΕΓΑΛΗ	1,621554619	0,062084781	0,383307853	54.207.000,00	Ναι	0,445713006
2014	ΜΕΓΑΛΗ	1,590351473	0,067261881	0,371208178	57.493.000,00	Ναι	0,241071429
2015	ΜΕΓΑΛΗ	1,592494254	0,081809133	0,372054249	62.271.000,00	Ναι	0,329885932
2016	ΜΕΓΑΛΗ	1,588894249	0,091924167	0,370631494	67.416.000,00	Ναι	0,298470948
2017	ΜΕΓΑΛΗ	1,565334007	0,104088133	0,361158707	70.284.000,00	Ναι	0,293211969
2018	ΜΕΓΑΛΗ	1,526744583	0,094506375	0,345011594	72.424.000,00	Ναι	0,250886874

Πίνακας 18: FLEXOPACK Α.Ε.Β.Ε.Π

Με τη βοήθεια του ανωτέρω πίνακα παρατηρούμε πως και η εταιρεία FLEXOPACK ανήκει στην κατηγορία των μεγάλων οικονομικών οντοτήτων και συντάσσει και τις 5 υποχρεωτικές καταστάσεις που ορίζουν τα Λογιστικά Πρότυπα. Σύμφωνα με τα ανωτέρω στοιχεία φαίνεται πως ο βαθμός μόχλευσης παρουσίασε πτώση μέχρι και το έτος 2012 σε σταθερό ρυθμό, ενώ από το έτος 2012 και έπειτα δεν διατήρησε κάποια σταθερή πορεία. Οι υπόλοιποι δείκτες δεν παρουσιάζουν καμία συχνότητα αλλαγής κατά τη διάρκεια των εξεταζόμενων ετών.

19. CENTRIC (ΣΕΝΤΡ)

Centric Πολυμέσα Α.Ε.							
ΕΤΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΝΤΟΤΗΤΑΣ	ΒΑΘΜΟΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ	ROA	ΕΝΤΑΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΥΠΑΡΞΗ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	Μέσος φορολογικός συντελεστής
2008	ΜΕΓΑΛΗ	2,878927242	0,100154563	0,652648394	8.622.020,57	ναι	0,045999643
2009	ΜΕΓΑΛΗ	2,532682246	0,005743098	0,605161681	6.248.362,14	ναι	0,074254773
2010	ΜΕΓΑΛΗ	1,962273971	0,033167737	0,490387166	0	ναι	0
2011	ΜΕΓΑΛΗ	1,124143479	0,292514525	0,110433838	0	ναι	0,082176928
2012	ΜΕΓΑΛΗ	1,057625041	0,028258992	0,054485322	0	ναι	0,373365064
2013	ΜΕΓΑΛΗ	1,053554813	0,053165333	0,050832489	0	ναι	0,005806273
2014	ΜΕΓΑΛΗ	1,045358084	0,013871024	0,043389997	0	ναι	0,117949029
2015	ΜΕΓΑΛΗ	1,000000001	0,027174111	0,041924994	0	ναι	0,006393844
2016	ΜΕΓΑΛΗ	1,038206351	0,008513578	0,036800344	0	ναι	0,077813269
2017	ΜΕΓΑΛΗ	1,057156119	0,449965973	0,054065921	0	ναι	0,001850492
2018	ΜΕΓΑΛΗ	1,056515942	0,03163225	0,053492749	0	ναι	0,115645825

Πίνακας 19: CENTRIC

Σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στον ανωτέρω πίνακα παρατηρούμε πως η Μητρική εταιρεία του Ομίλου υπάγεται καθ' όλη τη διάρκεια των εξεταζόμενων ετών στις μεγάλες οικονομικές οντότητες. Ο βαθμός μόχλευσης παρουσιάζει φθίνουσα τάση από έτος σε έτος, ο δείκτης ROA δεν ακολουθεί ξεκάθαρα κάποια τάση, όπως και η ένταση κεφαλαίου. Η Μητρική διατηρεί θυγατρικές εταιρείες στο εξωτερικό, ενώ αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός πως ο κύκλος εργασιών της εταιρείας είναι μηδενικός για πολλά έτη από το 2010 και έπειτα. Τέλος, ο μέσος φορολογικός συντελεστής δεν ακολουθεί και αυτός κάποιο μοτίβο κατά τη διάρκεια των εξεταζόμενων ετών.

7.3 Εφαρμογή προβλεπτικού υποδείγματος και μελέτη μεταβλητών που επηρεάζουν τον δείκτη ETR

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται η ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής “Μέσος φορολογικός συντελεστής” και των ανεξάρτητων μεταβλητών “Μέγεθος οικονομικής οντότητας”, “Βαθμός μόχλευσης”, “ROA”, “Ένταση κεφαλαίου”, “Κύκλος εργασιών” “Υπαρξη θυγατρικής στο εξωτερικό”.

Ταυτόχρονα, παρουσιάζεται γράφημα με την τάση του μέσου φορολογικού συντελεστή κατά τη διάρκεια των ετών 2008-2018, λαμβάνοντας τον ως τον μέσο όρο των μέσων φορολογικών συντελεστών του συνόλου του δείγματος των εταιρειών.

Διάγραμμα 6: ETR εταιρειών μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης 2008-2018

Σύμφωνα με το γράφημα 1 φαίνεται πως ο μέσος φορολογικός συντελεστής των εταιρειών μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης που προκύπτει ως μέσος όρος των μέσω φορολογικών συντελεστών των 19 εταιρειών του δείγματός μας διατηρείται σταθερός για το μεγαλύτερο σύνολο των ετών, με μικρές διακυμάνσεις στη διάρκεια των ετών 2009, κατά το οποίο έτος ο δείκτης παρουσίασε αύξηση, και κατά το έτος 2016, στη διάρκεια του οποίου παρουσίασε μείωση.

Άξιο προσοχής αποτελεί το γεγονός πως ο δείκτης παρουσιάζει δύο ακραίες τιμές καθ' όλη τη διάρκεια των ετών της μελέτης και πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζει τη μέγιστη τιμή = 4,32 στο έτος 2009 και την ελάχιστη τιμή = -8,72 στο έτος 2016. Αξιοπρόσεκτο ακόμα είναι το γεγονός πως ο δείκτης διατηρήθηκε αρκετά σταθερός κατά τη διάρκεια της κρίσης που έπληξε την ελληνική οικονομία στη διάρκεια των ετών 2009-2014.

Στη συνέχεια και από την εισαγωγή των δεδομένων στο στατιστικό πακέτο S.P.S.S. 13 και την εφαρμογή πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης (Multiple linear regression) προκύπτουν οι κάτωθι πίνακες. Πριν την εξέταση των πινάκων όμως κρίνεται αναγκαία η αναφορά στο περιεχόμενο και την σκοπιμότητα της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης.

Η γραμμική πολλαπλή παλινδρόμηση διερευνά την εξάρτηση μιας μεταβλητής που ονομάζεται εξαρτημένη (Y) από πολλές άλλες μεταβλητές που καλούνται ανεξάρτητες ή ερμηνευτικές ($X_1, X_2, \dots, X_{p-1}$). Το μοντέλο αυτό αποτελεί μια

γενίκευση του απλού γραμμικού μοντέλου που εκφράζεται με την γνωστή μορφή $Y=ax+b$. Γενικά θα μπορούσαμε λοιπόν να ορίσουμε ως μοντέλα πολλαπλής παλινδρόμησης εκείνα που περιέχουν δύο ή περισσότερες ανεξάρτητες μεταβλητές. Η πολλαπλή παλινδρόμηση έχει ευρεία επιστημονική αποδοχή διότι θεωρείται ισχυρό και ευέλικτο στατιστικό εργαλείο με πλήθος εφαρμογές σε τελείως διαφορετικά ερευνητικά πεδία (*Draper & Smith, 1989, Pedhazur, 1997, Weisburg, 1985*):

Για τη δημιουργία του μοντέλου το πρώτο βήμα της έρευνάς μας αποτελεί η εισαγωγή και κωδικοποίηση των παρατηρήσεων στο στατιστικό πρόγραμμα S.P.S.S. Στη συνέχεια και αφού εφαρμόσουμε το συγκεκριμένο μοντέλο (Analyze / Regression/ Linear / Dependent) προκύπτουν οι κάτωθι πίνακες.

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Ύπαρξη Θυγατρικής στο Εξωτερικό, Μέγεθος Οικονομικής Οντότητας, Βαθμός Μόχλευσης, ROA, Κύκλος Εργασιών , Ένταση Κεφαλαίου ^b	.	Enter
a. Dependent Variable: Μέσος φορολογικός συντελεστής			
b. All requested variables entered.			

Πίνακας 20: Variables Entered/Removed^a

Ο Πίνακας 20 δείχνει τις μεταβλητές που αποτέλεσαν τις εξαρτημένες και ανεξάρτητες μεταβλητές του υποδείγματος. Η εξαρτημένη μεταβλητή είναι ο μέσος φορολογικός συντελεστής και οι ανεξάρτητες μεταβλητές είναι η ύπαρξη θυγατρικής στο εξωτερικό, το μέγεθος των οικονομικών οντοτήτων, ο βαθμός μόχλευσης, ο κύκλος εργασιών, η ένταση κεφαλαίου και ο ROA.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται κάποια περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για το δείγμα. Από το μέγεθος του δείγματος φαίνεται πως στο υπόδειγμα συμμετείχαν και οι 19 παρατηρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, η μέση τιμή του μέσου φορολογικού συντελεστή ανέρχεται σε 0,111, ο μέσος βαθμός μόχλευσης σε 2,51, ο αριθμοδείκτης

ROA σε 0,02, η ένταση κεφαλαίου ως μέση τιμή σε 0,49, ο κύκλος εργασιών σε 181.959.768,4 ευρώ . Το μέγεθος της οικονομικής οντότητας και η ύπαρξη ή όχι θυγατρικής εταιρείας δεν μελετώνται ως μέσες τιμές αφού αποτελούν ποιοτικά δεδομένα.

Στη συνέχεια η δεύτερη στήλη του πίνακα δείχνει την τυπική απόκλιση (Std. Deviation) για κάθε μεταβλητή. Με το στατιστικό μέτρο αυτό υπολογίζεται το ποσό της μεταβολής ή της διασποράς του συνόλου των τιμών δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα όμως, μια χαμηλή τυπική απόκλιση υποδηλώνει πως τα σημεία των δεδομένων τείνουν να είναι κοντά στο μέσο όρο (που ονομάζεται επίσης η αναμενόμενη τιμή) του συνόλου, ενώ μία υψηλή τυπική απόκλιση υποδεικνύει ότι τα στοιχεία απλώνονται πάνω από ένα ευρύτερο φάσμα των τιμών. Από τον πίνακα παρατηρούμε πως όντως οι περισσότερες μεταβλητές κινούνται κοντά στην μέση τιμή του δείγματος και μόνο ο κύκλος εργασιών εμφανίζει ιδιαίτερα μεγάλη διαφορά μεταξύ τυπικής απόκλισης και μέσης τιμής.

	Mean	Std. Deviation	N
Μέσος Φορολογικός Συντελεστής (ETR)	0,11162078944	0,29925647980	19
Μέγεθος Οικονομικής Οντότητας	0,63	0,496	19
Βαθμός Μόχλευσης	2,513551294681	1,7981097537	19
ROA	0,02110275441	0,032089235	19
Ένταση Κεφαλαίου	0,49633549160	0,2155545803	19
Κύκλος Εργασιών	181959768,367	511215204,104	19
Ύπαρξη Θυγατρικής στο Εξωτερικό	0,42	0,507	19

Πίνακας 21: Descriptive Statistics

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο κύριος πίνακας του υποδείγματος που παρουσιάζει

το R^2 . Στη βάση αυτή θέλουμε να ελέγξουμε την υπόθεση H_0 : δεν υπάρχει γραμμική σχέση μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής, δηλαδή του μέσου φορολογικού συντελεστή και των ανεξάρτητων μεταβλητών, δηλαδή το μέγεθος της οικονομικής οντότητας, την ύπαρξη θυγατρικής στην αλλοδαπή, τον βαθμό μόχλευσης, τον κύκλο εργασιών, την ένταση κεφαλαίου και τον ROA.

Πριν γίνει αναφορά στα αποτελέσματα του πίνακα αξίζει να αναφέρουμε πως το R αποτελεί τον συντελεστή προσδιορισμού και είτε αν είναι κοντά στο μηδέν δείχνει κακή προσαρμογή των δεδομένων, είτε αν είναι κοντά στο ένα δείχνει καλή προσαρμογή. Αντίστοιχα, το R^2 είναι ο συντελεστής πολλαπλής συσχέτισης.

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	0,454 ^a	0,206	-0,191	0,3266195	0,206	0,518	6	12	0,784

a. Predictors: (Constant), Ύπαρξη Θυγατρικής στο Εξωτερικό, Μέγεθος Οικονομικής Οντότητας, Βαθμός Μόχλευσης, ROA, Κύκλος Εργασιών, Ένταση Κεφαλαίου

Πίνακας 22: Model Summary

Από τον ανωτέρω πίνακα παρατηρούμε πως το R τετράγωνο είναι ίσο με 0,206, που σημαίνει πως το υπόδειγμά μας έχει μέτρια προβλεπτική ικανότητα. Πιο συγκεκριμένα σημαίνει πως το 20,6% της συνολικής διακύμανσης του μέσου φορολογικού συντελεστή εξηγείται από τις ανεξάρτητες μεταβλητές, δηλαδή το μέγεθος της οικονομικής οντότητας, την ύπαρξη θυγατρικής στην αλλοδαπή, τον βαθμό μόχλευσης, τον κύκλο εργασιών, την ένταση κεφαλαίου και τον ROA.

Στη συνέχεια και από τον πίνακα ANOVA παρατηρούμε πως όσον αφορά τη σημαντικότητα του μοντέλου θα λέγαμε πως εφόσον $\text{sig.}=0,784 > 0,001$, η γραμμή παλινδρόμησης που θα εκτιμηθεί δεν είναι στατιστικά σημαντική. Το μοντέλο

δηλαδή δεν είναι σημαντικό στην εξήγηση της μεταβλητότητας.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	0,332	6	0,055	0,518	0,784 ^b
	Residual	1,280	12	0,107		
	Total	1,612	18			
a. Dependent Variable: Μέσος φορολογικός συντελεστής						
b. Predictors: (Constant Ύπαρξη Θυγατρικής στο Εξωτερικό, Μέγεθος Οικονομικής Οντότητας, Βαθμός Μόχλευσης, ROA, Κύκλος Εργασιών, Ένταση Κεφαλαίου						

Πίνακας 23: ANOVA^a

Τέλος, με τη βοήθεια του επόμενου πίνακα θα μπορέσουμε να εκτιμήσουμε τη γραμμή παλινδρόμησης και να διαμορφώσουμε την γραμμική σχέση μεταξύ των ανεξάρτητων και της εξαρτημένης μεταβλητής.

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		

1	(Constant)	0,028	0,267		0,106	0,918
	Μέγεθος Οικονομικής Οντότητας	0,053	0,164	0,088	0,323	0,752
	Βαθμός Μόχλευσης	-0,015	0,092	-0,092	-0,166	0,871
	ROA	3,331	2,430	0,357	1,371	0,196
	Ένταση κεφαλαίου	0,087	0,772	0,063	0,113	0,912
	Κύκλος Εργασιών	1,103E-10	0,000	0,188	0,622	0,546
	Ύπαρξη θυγατρικής στο Εξωτερικό	-0,108	0,165	-0,184	-0,655	0,525
a. Dependent Variable: Μέσος φορολογικός συντελεστής						

Πίνακας 24: Coefficients^a

Σύμφωνα με την τελευταία στήλη του πίνακα καμία μεταβλητή δεν φαίνεται να συνεισφέρει στατιστικά σημαντικά στο δείγμα. Ακόμα, ο δείκτης β μας δείχνει τις σταθερές των μεταβλητών της συνάρτησης και τη σχέση που δίνουν με την εξαρτημένη μεταβλητή, αν είναι δηλαδή θετική ή αρνητική σχέση. Η σταθερά 0,028 είναι η τιμή στην οποία η ευθεία (ελαχίστων τετραγώνων) τέμνει τον κατακόρυφο άξονα συντεταγμένων. Παρατηρούμε πως θετική σχέση παρουσιάζει το μέγεθος της οικονομικής οντότητας, ο δείκτης ROA, η ένταση του κεφαλαίου και ο κύκλος εργασιών. Αντίθετα, αντίθετη σχέση με τον μέσο φορολογικό συντελεστή έχει ο βαθμός μόχλευσης και η ύπαρξη ή όχι μεταβλητής στο εξωτερικό.

Ειδικότερα, η αύξηση κατά μια μονάδα στο μέγεθος της οικονομικής οντότητας επιφέρει αύξηση στον μέσο φορολογικό συντελεστή κατά 0,053 μονάδες, η αύξηση κατά μια μονάδα στον δείκτη ROA επιφέρει αύξηση στον μέσο φορολογικό συντελεστή κατά 3,331 μονάδες, η αύξηση κατά μια μονάδα στην ένταση κεφαλαίου επιφέρει αύξηση στον μέσο φορολογικό συντελεστή κατά 0,087 μονάδες, ενώ η αύξηση στον κύκλο εργασιών κατά μια μονάδα επιφέρει αύξηση στον μέσο φορολογικό συντελεστή κατά 1,103 μονάδες. Αντίστοιχα, η αύξηση ορισμένων τιμών φαίνεται να συνεπάγεται μείωση του μέσου φορολογικού συντελεστή. Η αύξηση του βαθμού μόχλευσης κατά μια μονάδα επιφέρει μείωση στον μέσο φορολογικό συντελεστή κατά 0,015 μονάδες και η αύξηση στην συχνότητα ύπαρξης αλλοδαπής θυγατρικής επιφέρει μείωση επίσης στον μέσο φορολογικό συντελεστή κατά 0,108 μονάδες. Σαφώς οφείλουμε να αναφέρουμε πως οι ανωτέρω σχέσεις υφίστανται στα όρια, δηλαδή μέσα στο εύρος τιμών των ανωτέρω μεταβλητών. Έξω από αυτά τα όρια μπορεί το μοντέλο να είναι διαφορετικό.

Εκτιμώντας το υπόδειγμα προκύπτει η κάτωθι σχέση:

1. Το μέγεθος της οικονομικής οντότητας = k
2. Ο βαθμός μόχλευσης= l
3. Ο δείκτης ROA= m
4. Η ένταση του κεφαλαίου = n
5. Ο κύκλος εργασιών = x
6. Ύπαρξη ή όχι θυγατρικής στο εξωτερικό = z

Και ο μέσος φορολογικός συντελεστής = Y

$$Y = 0,028 + 0,053k - 0,015l + 3,331m + 0,087n + 1,103x - 0,108z$$

Η ανωτέρω συνάρτηση αποτελεί λοιπόν μια εκτίμηση της ευθείας παλινδρόμησης και παρουσιάζει τη σχέση μεταξύ των ανεξάρτητων και της εξαρτημένης μεταβλητής

Κεφάλαιο 8. Συμπεράσματα-Προτάσεις για Μελλοντική Μελέτη

Η παρούσα εργασία επιδίωξε να μελετήσει τόσο την μεταβολή του μέσου φορολογικού συντελεστή των επιχειρήσεων μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών κατά τη διάρκεια των ετών 2008-2018, αλλά και να επιχειρήσει να προσεγγίσει τους παράγοντες – μεταβλητές που δύναται να εμφανίζουν σημαντική συσχέτιση με τον μέσο φορολογικό συντελεστή και είτε θετική ή αρνητική σχέση στις κατευθύνσεις μεταβολών. Η εξαρτημένη μεταβλητή του υποδείγματος ήταν ο μέσος φορολογικός συντελεστής, ενώ οι ανεξάρτητες ήταν 6 στον αριθμό μεταβλητές και ήταν το μέγεθος των εταιρειών, ο βαθμός μόχλευσης, ο ROA, η ένταση κεφαλαίου, ο κύκλος εργασιών και η ύπαρξη θυγατρικής στο εξωτερικό.

Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης μπορούμε να καταλήξουμε σε αξιόλογα ευρήματα και πιο συγκεκριμένα, το υπόδειγμα που εκτιμήθηκε δεν φανερώνει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών και βάσει του R^2 δεν έχει μεγάλη προβλεπτική ικανότητα. Όσον αφορά τις ανεξάρτητες μεταβλητές και τη σχέση τους με την εξαρτημένη μεταβλητή φαίνεται πως μόνο δύο δεν παρουσιάζουν θετική σχέση και είναι ο βαθμός μόχλευσης και η ύπαρξη θυγατρικής εταιρείας στο εξωτερικό. Στην αδυναμία ισχυρής προβλεπτικής ικανότητας δύναται να ευθύνεται το μέγεθος του δείγματος που αποτελούνταν από 19 εταιρίες, ενώ ακόμα σημαντικό ρόλο κατέχει το είδος των οικονομικών οντοτήτων, δηλαδή το γεγονός πως επιλέχθηκαν εταιρείες με παρόμοια χαρακτηριστικά που ανήκουν στις εταιρείες μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης. Εντούτοις τα αποτελέσματα της έρευνας εμφανίζουν ομοιότητες με άλλων ερευνών, όπως για παράδειγμα με την έρευνα των (Xikai Chen et al., 2020) σύμφωνα με την οποία ο μέσος φορολογικός συντελεστής είναι μειωμένος για τις πολυεθνικές εταιρείες έναντι άλλων μικρότερων εταιρειών. Έτσι στις μεγαλύτερες εταιρείες υπάρχουν καλύτερες ευκαιρίες για εφαρμογή διασυννοριακών στρατηγικών εξοικονόμησης φόρων.

Ακόμα, σε έρευνα που μελετήθηκε η σχέση του μέσου φορολογικού συντελεστή με το μέγεθος, τη μόχλευση και την κερδοφορία προέκυψε πως οι μεταβλητές αυτές έχουν σημαντική επίδραση στη φορολογική επιβάρυνση για τις επιχειρήσεις στις αναδυόμενες χώρες, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με τα αποτελέσματα της

παρούσας έρευνας (*Fernández-Rodríguez et al., 2020*). Εντούτοις στην έρευνα αυτή έγινε χρήση δείγματος από ένα σύνολο εταιρειών διαφορετικών κρατών και όχι μόνο από μια χώρα όπως στην παρούσα έρευνα που έγινε χρήση μόνο ελληνικών επιχειρήσεων.

Επομένως, θα λέγαμε πως η εργασία δεν πέτυχε να συνδέσει τον μέσο φορολογικό συντελεστή με χαρακτηριστικά στοιχεία των επιχειρήσεων, όπως το μέγεθος, ο βαθμός μόχλευσης, η ύπαρξη θυγατρικών εταιρειών στο εξωτερικό και άλλες μεταβλητές. Σε αυτό μπορεί να οφείλεται τόσο η επιλογή του δείγματος, το οποίο αποτελούνταν από παρόμοιας φύσης εταιρείες μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης, όσο και το γεγονός πως το δείγμα αποτελούνταν μόνο από ελληνικές εταιρείες, οι οποίες υπάγονται σε ίδιο ή παραπλήσιο φορολογικό καθεστώς. Εντούτοις από την εφαρμογή του υποδείγματος της γραμμικής πολλαπλής παλινδρόμησης προκύπτει πως υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των ανεξάρτητων και της εξαρτημένης μεταβλητής.

Εξαιτίας της αδυναμίας του μοντέλου να αποδώσει στατιστικά σημαντικά τη σχέση των μεταβλητών, προτείνεται θέμα προς μελλοντική μελέτη. Πιο συγκεκριμένα, η εργασία επικεντρώθηκε στη μελέτη της μεταβολής και των συντελεστών που επηρεάζουν τον μέσο φορολογικό συντελεστή στην Ελλάδα των εταιρειών μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης. Προτείνεται λοιπόν η μελέτη των μεταβολών κατά τη διάρκεια των ετών 2008-2018 των εταιρειών μεγάλης κεφαλαιοποίησης στην Ελλάδα. Για την εξαγωγή ενδιαφερόντων συμπερασμάτων τα αποτελέσματα της έρευνας θα μπορούσαν να συγκριθούν με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας και να διενεργηθούν συγκρίσεις και αιτιολόγηση αυτών.

Βιβλιογραφία

ΑΑΔΕ- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (2017), “*Έκθεση για την εξέλιξη και διακύμανση των φορολογικών εσόδων*”, Απολογιστικό Δελτίο Έτους 2016, Αθήνα, Φεβρουάριος 2017

Βελέντζας Ι., (2004), “*Οικονομικό Φορολογικό Δίκαιο Γενικές Αρχές - Θεμελιώσεις Εννοιες - Θεμελιώδη Προβλήματα - Είδη φορολογίας*”, Εκδόσεις IUS, Θεσσαλονίκη.

Βικιπαίδεια, (2019), “*Φορολογία*”, Ανακτήθηκε στις 23-11-2019, από <https://el.wikipedia.org/wiki>

Γεωργακόπουλος, Θ., και Πατσουράτης, Β., (1986), “*Δημόσια Οικονομική*”, Εκδόσεις Σμπίλιας, Αθήνα

Γκίνογλου Δ., (2014), “*Φορολογική Λογιστική Ι*”, Εκδόσεις Ανίκουλα, Θεσσαλονίκη.

Δαλαμάγκας Δ., (2010), “*Εισαγωγή Στη Δημόσια Οικονομική*”, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

διαΝΕΟσις & IOBE,(2018). “*Έρευνα: Η φορολογία εισοδήματος στην Ελλάδα*”, Απρίλιος 2018.

Δράκος Γ.Ε. (1996), “*Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική*”, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα –Πειραιάς.

Νιφορόπουλος Κων/νος, (2017), “*Η Ιστορία της Φορολογίας στην Ελλάδα*”, Accountancy Greece, τεύχος 29

Tax Heaven, (2013) “*Ο νέος Κ.Φ.Α.Σ.*”, Ανακτήθηκε στις 13-02-2020, από <https://www.taxheaven.gr/news>

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Νομισματική Πολιτική*” Ενδιάμεση Έκθεση, 2019

Φινοκαλιώτης Κ., (2011), “*Φορολογικό Δίκαιο*”, Δ' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα

Φλώρος Α., (2005), “*Φορολογική Λογιστική*”, Σύγχρονη Εκδοτική ΕΠΕ, Αθήνα.

Φλώρος Α., (2010), “*Φορολογική Λογιστική*”, Σύγχρονη Εκδοτική ΕΠΕ, Αθήνα.

Φορτσάκης Θ., Σαββαΐδου Κ., (2013), “*Φορολογικό Δίκαιο*”, 4η Έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Χύτης Ε., Θάνου Σ., & Κυρίτσης Κ., (2011), “*Αναβαλλόμενοι Φόροι στις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις των Ελληνικών Τραπεζικών Ομίλων και η Σημασία τους στην Οικονομική Ανάλυση*” 4ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, ΤΕΙ Ηπείρου, Οκτώβριος 2011

- Χύτης, Ε., (2014). “Αναβαλλόμενη Φορολογία και Επιπτώσεις στις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις”. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Χύτης Ε., Φίλος Ι., Διακομιχάλης Μ., (2015) “Η Πραγματική Φορολογική Επιβάρυνση των Εισηγμένων Επιχειρήσεων: Η περίπτωση του Χρηματιστηρίου Αθηνών” *PRIME, Vol 8*
- Becker J. & Fuest C. (2005), “*Optimal Tax Policy When Firms Are Internationally Mobile*”, CESifo, Working Paper No. 1592.
- Bird R., (2010), “*Smart Tax Administration*”, Poverty Reduction and Economic Management, Vol.36.
- Boudewijn J., (2005), “*Corporate Effective Tax Rates In The Netherlands*” *De Economist*, 153, p.47–66
- Burton, R. M., Lauridsen, J., & Obel, B. (2002), “*Return on Assets Loss from Situational and Contingency Misfits*”, *Management Science*, p. 1369-1516, Volume 48, Issue 11.
- Chang C., Herbohn K., & Tutticci I., (2009), “Market's perception of deferred tax accruals”. *Accounting and Finance*, 49, p. 1–29.
- Derashid C., & Zhang, H., (2003), “*Effective tax rates and the industry policy hypothesis: Evidence from Malaysia.*” *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 12, p. 45-62.
- Desai M.A., (2003), “*The Divergence between Book and Tax Income*”, *Tax Policy and the Economy* 17, p. 169-206.
- Desai M. A. & Dharmapala D., (2006), “*Corporate tax avoidance and high-powered incentives*” *Journal of Financial Economics* 79, p. 145–179
- Devereux M. & Griffith R., (1998), “*The Taxation of Discrete Investment choices*” *The Institute for Fiscal Studies Working Paper Series No. W98/16*
- Devereux M. P., Griffith R., Klemm, A. (2002), “*Corporate Income Tax. Reforms and Tax Competition,*” *Economic Policy, Great Britain*
- Devereux M. & Griffith R., (2003), “*Evaluating Tax Policy for Location Decisions*” *International Tax and Public Finance*, 10, p 107–126
- Draper N.R. & Smith H. (1981), “*Applied regression analysis, 2nd ed*”, John Wiley and Sons, New York, p. 709.
- Fernández-Rodríguez, E., García-Fernández, R., & Martínez-Arias. (2020), “*Business and institutional determinants of Effective Tax Rate in emerging economies*” *Economic Modelling*.

- Fullerton D., (1999), "*Marginal Effective Tax Rate*," The Encyclopaedia of Taxation and Tax Policy, Urban Institute Press
- Gerken L., Markt J., & Schick G., (2001), "*Double Income Taxation as a Response to Tax Competition in the EU*", *Intereconomics*, p.244-254
- Groves J. R., (2009), "*The Impact of Positive Property Tax Differentials on the Timing of Development*" *Regional Science and Urban Economics* 39 p.739–748
- Gupta S., & Newberry K., (1997), "*Determinants of the variability in corporate effective tax rates: Evidence from longitudinal data.*" *Journal of Accounting and Public Policy* 16, p. 1-34.
- Halkos G. E., Kyriazis N.C., (2006) "*Is Tax Competition Harmful And Is The Eu An Optimal Tax Area?*" *Eur J Law Econ*, Vol.21 p. 163–177
- Hanlon M. L., (2003), "*What Can We Infer about a Firm's Taxable Income from Its Financial Statements?*" *National Tax Journal*, 56, p. 831-863.
- Heinemann F., Overesch M., & Rincke J., (2008), "*Rate Cutting Tax Reforms and Corporate Tax Competition in Europe*", ZEW Discussion Papers, No.8-028
- Holland K., (1998), "*Accounting Policy Choice: The Relationship between Corporate Tax Burdens and the Company Size*", *Journal of Business Finance and Accounting*, 25, 3&4: 265.
- Jarass, L., & Obermair, G. (2007). "*Earnings Before Interest (EBIT) Instead of Profits as a Tax Base? Full Compensation for the Use of Capital as a Tax Base for Enterprises -a Possible Initiative for the Member States of the European Union?*" *European Taxation Official Journal of the Confédération Fiscal Européen IBFD*, Amsterdam, p. 38-46. .
- Khwaja M. S., Awasthi R., & Loeprick J., (2011), "*Risk-Based Tax Audits Approaches and Country Experiences*", The World Bank.
- King M., Fullerton D. (1984), "*The Taxation of Income from Capital: A Comparative Study of United States, the United Kingdom, Sweden and West Germany*", Chicago: University of Chicago Press.
- Mills L., Erickson M.M. & Maydew E.L., (1998), "*Investments in Tax Planning*", *The Journal of the American Taxation Association*, p. 1-20.
- Mirrlees J., Adam S., Besley T., Blundell R., Bond S., Chote R., Gammie M., Johnson P., Myles G. and Poterba J., (2011), "*Tax by Design*", Institute for Fiscal Studies, London
- Molloy K. H., (1998), "*An Approach for Comparing US and Japanese Effective Corporate Income Tax Rates*", *Journal of Accounting, Auditing and Taxation*, 7, p.69-80.

Musgrave, R. & Musgrave, P. (1989), *“Public Finance in Theory and Practice”*, 5th edition, McGraw-Hill International Editions.

Nicodeme G., (2001), *“Computing effective corporate tax rates: Comparison and results.”* European Commission, Economic Papers 153

Nissim, D. (2017, *“EBITDA, EBITA, or EBIT?”* Columbia University - Columbia Business School.

Papageorgiou D., Efthimiadis T., Konstantakopoulou I., (2012), *“Effective Tax Rates in Greece”*. Discussion Paper, No 124, Centre of Planning and Economic Research.

Pedhazur E.J. (1997), *“Multiple regression in behavioral research. Explanation and prediction”*, 3rd ed. Orlando FL: Harcourt Brace, p. 1098.

Porcano T., (1986) *“Corporate tax rates: Progressive, proportional, or regressive.”* *Journal of the American Taxation Association* 7, p. 17-31

Rainey D. V. & McNarnara K.T., (2002), *“Tax Incentives: An Effective Development Strategy for Rural Communities?”* *Journal of Agriculture and Applied Economics*, 34:2 p 319-325.

Rego S.O., (2003), *“Tax Avoidance Activities of U.S. Multinational Corporations”*, *Contemporary Accounting Research*, 20, p. 805-833.

Rohaya Md N. Nor’Azam M., (2008), *“Corporate Effective Tax Rates: A Study On Malaysian Public Listed Companies Malaysian”* *Accounting Review*, Volume 7 No. 1

Salanie B., (2003), *“The economics of taxation”*, MIT Press. Sansing R., (1998), *“Average Effective Tax Rate, Working Paper”*, Tuck School of Business.

Sebastian L., (2014), *“Determinants of the Variability of Corporate Effective Tax Rates: Evidence from Romanian Listed Companies”*, *Emerging Markets Finance and Trade*, 50, p. 113-131

Shan H., (2010), *“Property Taxes and Elderly Mobility”*, *Journal of Urban Economics* 67, p.194–205

Stickney C.P. & McGee, V.E. (1982), *“Effective corporate tax rates: The effect of size, capital intensity, leverage, and other factors.”* *Journal of Accounting and Public Policy*, p. 125-152.

Shevlin T. & Porter S., (1992), *“The corporate tax comeback in 1987: Some further evidence”*, *The Journal of the American Taxation Association* 14, p.58-79

Stiglitz J.E., (1992), *“Οικονομική του δημόσιου τομέα”*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Schwartz, E. (1959), “*Theory of the capital structure of the firm*”, The journal of finance, p. 18-39, vol.14, No 1. .

Tax Foundation, (2019) “*Changes in the Effective Average Corporate Income Tax Rates in Europe*” Ανακτήθηκε στις 30-03-2020, από taxfoundation.org

Wahab, N. S., & Holland, K. (2012), “*Tax Planning, Corporate Governance and Equity Value*”, British Accounting Review, , p. 44: 111–124.

Weisberg S. (1985), “*Applied Linear Regression*”, 2nd ed. John Wiley and Sons, New York, p. 310.

Wilkie P.J., (1988), “*Corporate Average Effective Tax Rates and Inferences about Relatives Taxes*”, Journal of American Taxation Association, p. 75-88.

Xikai Chen, Lu, M., & Shan, Y. (2020), “*Changes in corporate effective tax rates during three decades in Japan*”, Pacific-Basin Finance Journal, Volume 62.

Xing Liu & Shujun Cao (2007), “*Determinants of Corporate Effective Tax Rates: Evidence from Listed Companies in China*”, Chinese Economy, 40, p. 49-67

Zew PWC Project for the EU Commission TAXUD/2019/DE/312 “*Final Report 2019 Effective Tax Levels Using The Devereux/Griffith Methodology*” Mannheim, November 2019

Zimmerman J., (1983), “*Taxes and firm size*” Journal of Accounting and Economics 5, p. 119-149.

Νομοθετήματα

Νόμος 2238/94, “*Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων*”, ΦΕΚ 151/τ.Α/16-9-1994

Νόμος 4172/2013, “*Φορολογικές Διαδικασίες και άλλες διατάξεις*”, ΦΕΚ 167 Α/23-7-2013,Κωδικοποίηση έως και το νόμο 4254 (ΦΕΚ Α/85 07-04-2014)

Νόμος 4174/2013, “*Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών*”, ΦΕΚ Α' 170/26-07-2013

Νόμος 2859/2000, “*Κύρωση Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας*”, Κωδικοποιημένος σύμφωνα με τον Νόμο 4474/2017

Νόμος 3815/2010, “*Τροποποίηση του Κώδικα Φορολογίας Κληρονομιών, Δωρεών, Γονικών Παροχών, Προϊκών και Κερδών από Λαχεία και του Εθνικού Τελωνιακού Κώδικα*”, ΦΕΚ Α'5/26-01-2010

Νόμος 4223/13, “*Ένιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων*”, ΦΕΚ-287 Α/31-12-2013

IAS 12 (revised 1996): International Accounting Standard 12 – Income Taxes, revised 1996, London 1996